

รายงานสำรวจทะเบียนรายชื่อ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง

เอกสารวิชาการเลขที่ 03/05/2568
กลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน

รายงานสำรวจทะเบียนรายชื่อ
พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น
จังหวัดพัทลุง

เอกสารวิชาการเลขที่ 03/05/2568
กลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ค
สารบัญรูป	ง
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-2
1.3 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-2
1.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.5 ผู้ดำเนินงาน	1-3
บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐาน	2-1
2.1 ประวัติความเป็นมา	2-1
2.2 ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อ	2-3
2.3 การคมนาคม	2-3
2.4 ลักษณะภูมิประเทศ	2-3
2.5 ลักษณะภูมิอากาศ	2-4
2.6 ทรัพยากรป่าไม้	2-4
2.7 ทรัพยากรแร่	2-4
2.8 ทรัพยากรดิน	2-5
2.9 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	2-6
2.10 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-6
บทที่ 3 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ	3-1
3.1 อภิธานศัพท์	3-1
3.2 ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ	3-6
3.3 นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ	3-9
3.4 การดำเนินงานพื้นที่ชุ่มน้ำ	3-19
3.5 การดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดินนำไปสู่การดำเนินงานในระดับปฏิบัติ	3-20
บทที่ 4 ผลการศึกษา	4-1
4.1 ผลการวิเคราะห์	4-1
4.2 การจำแนกทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จังหวัดพัทลุงรายอำเภอ	4-8
4.3 การตรวจสอบสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำ	4-20

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 การใช้ที่ดินพื้นที่ชุ่มน้ำระดับตลิ่ง	5-1
5.1 พื้นที่ชุ่มน้ำตลิ่ง	5-1
5.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ	5-7
5.3 การบริการทางระบบนิเวศ	5-12
5.4 มาตรการ กฎหมาย นโยบาย	5-16
5.5 สรุปและข้อเสนอแนะ	5-26
เอกสารอ้างอิง	อ-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-1 ตำแหน่งและสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง	4-1
ตารางที่ 4-2 ฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง	4-20
ตารางที่ 4-3 สรุปรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นชื่อเดียวกัน	4-21
ตารางที่ 4-4 พื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดพัทลุงที่ไม่สามารถระบุตำแหน่งได้	4-23
ตารางที่ 5-1 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ. 2563	5-5
ตารางที่ 5-2 บริการที่ได้จากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทต่าง ๆ	5-13
ตารางที่ 5-3 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ	5-21
ตารางที่ 5-4 ทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ	5-24

สารบัญรูป

	หน้า	
รูปที่ 2-1	ตราสัญลักษณ์จังหวัดพัทลุง	2-1
รูปที่ 3-1	แผนภูมิการดำเนินงานเสนอข้อมูลเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานในระดับปฏิบัติ	3-21
รูปที่ 4-1	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภองขลา จังหวัดพัทลุง	4-9
รูปที่ 4-2	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง	4-10
รูปที่ 4-3	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง	4-11
รูปที่ 4-4	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง	4-12
รูปที่ 4-5	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง	4-13
รูปที่ 4-6	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง	4-14
รูปที่ 4-7	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง	4-15
รูปที่ 4-8	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง	4-16
รูปที่ 4-9	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง	4-17
รูปที่ 4-10	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	4-18
รูปที่ 4-11	พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง	4-19

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาวาด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำใน พ.ศ. 2541 มีการประกาศให้มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ และทำการศึกษา สำรวจ จัดทำรายชื่อสถานภาพ และฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของ พื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 69 แห่ง พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ 47 แห่ง และพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น 19,295 แห่ง โดยทำการสำรวจเสร็จสิ้นใน พ.ศ. 2542 และได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 กำหนดมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ เพื่อแก้ไขปัญหา การเสื่อมโทรม และการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย

การลดลงของพื้นที่ชุ่มน้ำนั้น ทำให้เกิดผลกระทบทางชีวนิเวศทั้งระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงท้ายน้ำ ก่อให้เกิดความไม่สมดุลตามธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดภาวะน้ำท่วมบ่อยขึ้น การขาดแคลนน้ำ การพังทลาย ของดิน การตกค้างของสารพิษในดิน มลพิษทางน้ำ และเกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อความเป็นอยู่ของประชากรและระบบเศรษฐกิจของประเทศ สาเหตุหลัก เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ปัญหาการเสื่อมโทรมและการสูญเสีย พื้นที่ชุ่มน้ำจึงมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นที่ยังขาดมาตรการอนุรักษ์ และจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างถูกต้อง พื้นที่ดังกล่าวจึงมีความเสี่ยงในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ชุ่มน้ำและ ลดขนาดพื้นที่ลงอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น พ.ศ. 2552 การประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีการทบทวนมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เรื่องทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำมีมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 โดยประกาศ กำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นสาธารณะทุกแห่งทั่วประเทศโดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจัดเป็นพื้นที่สีเขียว และมีให้ส่วนราชการเข้าไปใช้ประโยชน์ เพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำ และกักเก็บน้ำต่อไป จากมติ คณะรัฐมนตรีดังกล่าว พื้นที่ชุ่มน้ำสาธารณะหรือพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจึงมีความสำคัญ เพิ่มมากขึ้น หน่วยงานของรัฐไม่ควรดำเนินการใด ๆ รุกล้ำพื้นที่ชุ่มน้ำสาธารณะนั้น ๆ

การสำรวจทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง จัดทำขึ้นเพื่อลด ความขัดแย้งจากความตระหนักต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำที่แตกต่างกัน เนื่องด้วยทะเบียนรายชื่อ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นได้จัดทำตั้งแต่ พ.ศ. 2542 แสดงรายชื่อของพื้นที่ชุ่มน้ำตามเขต การปกครอง โดยไม่มีขอบเขตและตำแหน่งอ้างอิงที่ชัดเจน การบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำโดยอ้างความไม่ชัดเจน ของพื้นที่ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการคุกคามพื้นที่ชุ่มน้ำ การศึกษาดังกล่าวจึงได้จัดทำขึ้นโดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง รวมทั้ง จัดทำขอบเขต และตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวยังสามารถใช้เป็นหลักฐานข้อมูลเพื่อ สนับสนุนงานวางแผนการใช้ที่ดิน และการหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กของ กรมพัฒนาที่ดิน

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

1.2.2 เพื่อตรวจสอบสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง

1.3 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

ระยะเวลาดำเนินงาน ตุลาคม พ.ศ. 2567 – กันยายน พ.ศ. 2568

สถานที่ดำเนินงาน พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง

1.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.4.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

- 1) ข้อมูลภาพถ่ายทางอากาศ Google Earth
- 2) แผนที่ภูมิประเทศลำดับชุด L7018 มาตรฐาน 1: 25,000
- 3) แผนที่ขอบเขตการปกครองประเทศไทย มาตรฐาน 1: 25,000
- 4) แผนที่เส้นทางน้ำ คลองชลประทาน มาตรฐาน 1: 25,000
- 5) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูป และโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

1.4.2 วิธีการศึกษา

1) รวบรวมข้อมูลทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) กำหนดตำแหน่งของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น ตามทะเบียนของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถอ้างอิงตามระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยหาตำแหน่งและสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยใช้ฐานข้อมูลหมู่บ้านและขอบเขตการปกครองเป็นขอบเขตหลักในการกำหนดตำแหน่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น

3) นำข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมจากระบบ Google Earth และแผนที่ภูมิประเทศลำดับชุด L7018 ใช้ในการคัดกรองพื้นที่ตามสภาพความสมบูรณ์ของพื้นที่ชุ่มน้ำพร้อมหาตำแหน่งพื้นที่ชุ่มน้ำ

4) นำเข้าข้อมูลพิกัดจุดที่ตั้งพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

5) วิเคราะห์ข้อมูลโดยกำหนดและจำแนกประเภทของข้อมูลเป็นจุด และทำการให้ค่าของตำแหน่งตามสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำว่ามีการคงสภาพหรือหมดสภาพแล้ว

6) สำนวจความถูกต้องของข้อมูลโดยออกสำรวจภาคสนาม เพื่อแก้ไขและปรับปรุงความถูกต้องรวมถึงรวบรวมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ โดยการลงพื้นที่จริงร่วมกับการสอบถามจากหน่วยงานระดับท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์

7) นำข้อมูลมาจัดเก็บเป็นชั้นแผนที่และจัดทำแผนที่ พร้อมจัดเก็บเป็นระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พร้อมจัดทำตารางข้อมูลเชิงคุณลักษณะ โดยมีการออกแบบตารางข้อมูล เพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณลักษณะให้มีความสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่

8) จัดทำรายงานพร้อมแผนที่และบันทึกลงในแผ่นบันทึกข้อมูล (CD) และนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5 ผู้ดำเนินงาน

1.5.1 ที่ปรึกษา

นายปราบพล โล่ห์วีระ

ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน

นางสาวพิมพ์พร พรพรหมินทร์

ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

1.5.2 ผู้ดำเนินงาน

นายดิเรก คงแพ

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ

นางสาวชนม์ชนก ตั้งตระกูล

นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

นายพลวัฒน์ เศรษฐสุทธิ

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

บทที่ 2 ข้อมูลพื้นฐาน

2.1 ประวัติความเป็นมา

2.1.1 ตราสัญลักษณ์ คำขวัญ

รูปที่ 2-1 ตราสัญลักษณ์จังหวัดพัทลุง

ตราสัญลักษณ์จังหวัดพัทลุง เป็นรูปภูเขาอกทะลุสูงเด่น อยู่บนที่ราบมองเห็นจากที่ไกลได้ทุกทิศ บนยอดเขามีเจดีย์เก่าสร้างเอาไว้องค์หนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันนี้ยังเหลือเฉพาะฐาน ชาวเมืองจึงถือเอาภูเขาอกทะลุเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดพัทลุง

คำขวัญจังหวัดพัทลุง "เมืองหนังโนรา อู่นาข้าว พราวน้ำตก แหล่งนกน้ำ ทะเลสาบงาม ภูเขาอกทะลุ น้ำพุร้อน"

ต้นไม้ประจำจังหวัด : ต้นพะยอม (*Shorea roxburghii*)

ดอกไม้ประจำจังหวัด : ดอกพะยอม (*Shorea roxburghii*)

ปลาประจำจังหวัดพัทลุง : ปลากระแห (*Barbonymus schwanenfeldii*) หรือที่รู้จักกันในชื่อ ปลาลำปำ เป็นปลาที่มีชื่อเสียงในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

2.1.2 ความเป็นมาของเมืองพัทลุง

ชื่อพัทลุงในสมัยก่อนไม่ได้เขียนอย่างที่ปรากฏให้เห็นจากหลักฐานบนเหรียญอะเปะพัทลุง พ.ศ. 2426 เขียนว่า พัททะลุง และพัตะลุง ในเอกสารของไทยใช้ต่างกันมากมาย ได้แก่ พะลุง พัทลุง พัทธลุง พัทลุง พัทลุง

ความหมายของชื่อเมือง หมายถึง เมืองข้างหรือเมืองเกี่ยวเนื่องด้วยข้าง ซึ่งตรงกับข้อเท็จจริงหลายประการ คำว่า “พัต-ท-พัทธ” ยังไม่อาจทราบได้ว่าคำเดิมเขียนอย่างไร ทราบเพียงว่าเป็นคำขึ้นต้นส่วน คำพื้นที่เมืองที่เรียกว่า “ตะลุง” แปลว่า เสาลำมข้าง หรือไม้หลักผูกข้าง ชื่อบ้านนามเมืองของพัทลุงที่เกี่ยวกับข้างมีมาก หรือจะเรียกว่าเป็น “เมืองข้าง” ก็ได้ โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา ในแถบชะร็ด ซึ่งอยู่ติดกับเทือกเขาบรรทัด มีข้างป่าชุกชุม และในตำนานนางเลียดชาวตำนานเมืองพัทลุงกล่าวว่า ตาสามโม ยายเพชร เป็นหมอดำ หมอเฒ่า นายกองข้างเลี้ยงข้างส่งเจ้าพระยากรุงทองทุกปีต่อมาพระกุมารกับนางเลียดชาวได้รับมรดกเป็นนายกองเลี้ยงข้างส่งส่วย ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านบางส่วนยังคงนับถือ “ตาทมอข้าง”

จังหวัดพัทลุง มีประวัติความเป็นมายาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังปรากฏหลักฐานจากการค้นพบขวานหินขัดในท้องที่ทั่วไปหลายอำเภอในสมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13 - 14) บริเวณเมืองพัทลุงเป็นแหล่งชุมชนที่ได้รับวัฒนธรรมอินเดีย นับถือพุทธศาสนาเถรวาทมหายาน หลักฐานค้นพบ เช่น พระพิมพ์ดินดิบ จำนวนมากเป็นรูปพระโพธิสัตว์รูปเทวดา โดยค้นพบบริเวณถ้ำคูหาสวรรค์ และถ้ำเขาอกทะลุ ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 19 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองพัทลุงมีฐานะเป็นเมืองชั้นตรี ซึ่งนับว่าเป็นหัวเมืองหนึ่งของพระราชอาณาจักรทางใต้ ในสมัยนั้นเมืองพัทลุงมักประสบปัญหาการโจมตีจากกลุ่มโจรสลัดมาเลย์อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มโจรสลัดอาแจจะอารูและยุยงคตนะ ได้โจมตีเผาทำลายสร้างความเสียหายแก่เมืองพัทลุงถึงสองครั้ง ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการย้ายสถานที่ตั้งเมืองอยู่เสมอ และก็เป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวเมืองพัทลุงเป็นนักต่อสู้ที่เข้มแข็ง ในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ได้มีการย้ายสถานที่ตั้งเมืองอีกหลายครั้ง และได้ยกขึ้นเป็นเมืองชั้นโท ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในช่วงนี้เมืองพัทลุงมีผู้นำสำคัญในการสร้างความเจริญ และความมั่นคงให้กับบ้านเมืองหลายท่าน อาทิ พระยาพัทลุง (ขุนคางเหล็ก) พระยาวิชิตเสนา (ทองขาว) พระยาอภัยบริรักษ์ (จ้อย จันทโรจรวงศ์) ได้ป้องกันเอกราชของชาติมาหลายครั้ง เช่น เมื่อสงครามเก้าทัพ (พ.ศ. 2328 - 2329) พระมหาช่วย วัดปาลีโลง ได้นำชาวพัทลุง ต่อสู้ป้องกันการรุกรานของพม่าจนได้รับความดีความชอบโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาช่วยทุกขราษฎร์ ช่วยราชการเมืองพัทลุง

นอกจากสงครามกับพม่าแล้ว ชาวพัทลุงยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติในหัวเมืองภาคใต้ เพราะปรากฏอยู่เสมอว่าทางเมืองหลวงได้มีคำสั่งให้เกณฑ์ชาวพัทลุงพร้อมด้วยเสบียงอาหารไปทำสงครามปราบปรามกบฏในหัวเมืองมาลายู เช่น กบฏไทรบุรี พ.ศ. 2373 และ พ.ศ. 2381 ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเมืองพัทลุงทางด้านการเมือง การปกครองและแหล่งอยู่อาศัย อันนำไปสู่การเป็นเมืองชั้นตรีต่อมากในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการปรับปรุงการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่เป็นการปกครองแบบเทศาภิบาลใน พ.ศ. 2437 และได้ประกาศจัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราชขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2439 ประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา และหัวเมืองทั้ง 7 ที่เป็นเมืองปัตตานีเดิม สำหรับเมืองพัทลุงแบ่งการปกครองเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอกลางเมือง อำเภออุดร อำเภอทักษิณ ขณะนั้นตัวเมืองตั้งอยู่ที่ตำบลลำปำ จนกระทั่ง พ.ศ. 2467 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองพัทลุงมาอยู่ที่บ้านวังเนียง ตำบลคูหาสวรรค์ ในปัจจุบัน เพื่อจะได้อยู่ใกล้เส้นทางรถไฟสะดวกในการติดต่อกับเมืองต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันเมืองพัทลุงได้มีการย้ายเมืองหลายครั้ง สถานที่ที่เคยเป็นเมืองที่ตั้งเมืองพัทลุง

2.1.3 การปกครอง

จังหวัดพัทลุง มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน 3 รูปแบบ คือ

1. การบริหารราชการส่วนกลาง ซึ่งมีที่ตั้งในพื้นที่จังหวัดพัทลุง จำนวน 81 ส่วนราชการ
2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการออกเป็น 2 ระดับ
 - ระดับจังหวัด จำนวน 32 ส่วนราชการ
 - ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 11 อำเภอ

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น 74 แห่ง 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 47 เทศบาลตำบล และ 25 องค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อ

จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย มีเนื้อที่ 3,424.473 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,296 ไร่ ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ 7 องศา 6 ลิปดาเหนือ ถึง 7 องศา 53 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 99 องศา 44 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 26 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถยนต์ ทางหลวงสายเอเชียทางหลวง (หมายเลข 41) เป็นระยะทาง 856 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟเป็นระยะทางประมาณ 846 กิโลเมตร ความยาวของจังหวัดจากทิศเหนือไปทิศใต้ประมาณ 83 กิโลเมตรและความกว้างจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตกเป็นระยะทางประมาณ 56 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอชะอวด อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอรัตนภูมิ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา และอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทะเลสาบพัทลุง - สงขลาซึ่งเป็นน่านน้ำติดต่อกับอำเภอระโนด อำเภอกระแสมสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอลี้หงษคร จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขาบรรทัด ซึ่งเป็นแนวติดต่อกับอำเภอห้วยยอด อำเภอเมืองตรัง อำเภอนาโยง อำเภอย่านตาขาว และอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

2.3 การคมนาคม

การคมนาคมสะดวก เพราะตั้งอยู่กึ่งกลางของภาคใต้ (กึ่งกลางระหว่างจังหวัดชุมพร - นราธิวาส) เป็นศูนย์กลางของการคมนาคมทางบกจากภาคใต้ตอนบน (ฝั่งอ่าวไทย) และภาคใต้ฝั่งตะวันตก (ฝั่งอันดามัน) ลงสู่ภาคใต้ตอนล่างและภาคใต้ชายแดน โดยใช้เส้นทางสายเพชรเกษม (หมายเลข 4) ระหว่างสี่แยกเอเชียอำเภอเมืองพัทลุง) - (จังหวัดพัทลุง) - อำเภอหาดใหญ่ (จังหวัดสงขลา) มีทางรถไฟผ่านหลาย ๆ อำเภอจากเหนือจรดใต้ การเดินทางโดยเครื่องบินสะดวก รวดเร็ว (ระยะทางจากจังหวัดพัทลุง ถึงสนามบินตรัง 70 กิโลเมตร สนามบินหาดใหญ่ 100 กิโลเมตร สนามบินจังหวัดนครศรีธรรมราช 100 กิโลเมตร)

2.4 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศ มีลักษณะเป็นภูเขาและที่ราบสูงทางด้านทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาบรรทัด ถัดมาทางทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ราบสลับที่ดอน และเป็นพื้นที่ราบลุ่มจดทะเลสาบสงขลา พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,424 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,140,296 ไร่ เป็นพื้นดิน 1,919,446 ไร่ พื้นน้ำ 220,850 ไร่ เป็นพื้นที่ทางเกษตร 1,327,270 ไร่ (62 เปอร์เซ็นต์) พื้นที่ป่า 384,438 ไร่ (18 เปอร์เซ็นต์) และพื้นที่อื่น ๆ 428,588 ไร่ (20 เปอร์เซ็นต์)

ลักษณะของพื้นที่ ประกอบด้วย **พื้นที่ภูเขา** มีลักษณะเป็นเทือกเขาที่มียอดสูง ๆ ต่ำ ๆ มีความสูงเฉลี่ย 800 เมตร และลาดไปทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบสงขลาในอัตราความลาดชัน 25 - 30 เปอร์เซ็นต์ เทือกเขานี้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขานครศรีธรรมราช เรียกกันโดยทั่วไปในท้องถิ่นว่าเขาบรรทัด

พื้นที่ภูเขาที่มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 835.90 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 24.41 ของพื้นที่ทั้งหมด อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอป่าบอน ตะโหมด กงหรา ศรีนครินทร์ ศรีบรรพต และป่าพะยอม **พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน** เป็นส่วนที่อยู่ถัดจากเทือกเขาบรรทัด หรือพื้นที่เชิงเขาลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเตี้ย ๆ ที่เรียกกันโดยทั่วไปในท้องถิ่นว่า ควน มีเนื้อที่ประมาณ 539.70 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 15.76 ของพื้นที่ทั้งหมด **พื้นที่ราบ** มีเนื้อที่รวมกัน 1,485.54 ตาราง กิโลเมตรหรือร้อยละ 43.38 ของพื้นที่ทั้งหมด ลักษณะพื้นที่ราบ และเนื่องจากเป็นที่ที่เหมาะสมแก่การกสิกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด จึงนิยมตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในบริเวณนี้ และ**พื้นที่เกาะ**เป็นพื้นที่ในบริเวณทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปากพะยูน มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 219.17 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 6.40 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่เกาะเป็นถิ่นที่อยู่ของนกแอ่นกินรังมีเนื้อที่รวมกันประมาณ 1.12 ตารางกิโลเมตร อนึ่งพื้นน้ำในจังหวัด พัทลุงนั้นนับเป็นส่วนสำคัญของทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยทะเลน้อย และทะเลหลวงหรือทะเลสาบสงขลาตอนใน คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 344.16 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด

2.5 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดพัทลุงมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน ทำให้มีสภาพภูมิอากาศอยู่ใต้อิทธิพลของมรสุมที่พัดปกคลุม ทำให้ในปีหนึ่ง ๆ มีเพียง 2 ฤดูกาล เท่านั้น คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม - กลางเดือนกันยายน ความร้อน และความอบอ้าวของอากาศมีสูงสุดในช่วงเดือนเมษายน โดยจะมีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 37.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 24.1 องศาเซลเซียส โดยในคาบ 30 ปี จังหวัดพัทลุงมีอุณหภูมิเฉลี่ย 28.1 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกันยายน - กลางเดือนมีนาคม โดยปริมาณฝนสูงสุดในรอบปี 2556 – 2562 คือ เดือนพฤศจิกายน 2560 วัดได้ 1,063.0 มิลลิเมตร มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุด 94.0 เปอร์เซ็นต์ และเฉลี่ยต่ำสุด 62.0 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณน้ำฝน จังหวัดพัทลุง มีฝนเฉลี่ยทั้งปีในคาบ 30 ปี อยู่ที่ 2,071.8 มิลลิเมตร และปริมาณน้ำฝนของปี พ.ศ. 2562 วัดปริมาณได้ 1,523.6 มิลลิเมตร

2.6 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ป่าไม้ที่ป่าสงวนแห่งชาติ 31 แห่ง เนื้อที่ตามกฎกระทรวง 756,168.75 ไร่ ส่งมอบให้สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จำนวน 19 แห่ง เนื้อที่ 153,674.99 ไร่ ป่าอนุรักษ์ จำนวน 6 แห่ง เนื้อที่ 890,673.70 ไร่ คงเหลือป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 49,477.66 ไร่ คงเหลือป่าที่สมบูรณ์ 392,719.81 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.27 ของพื้นที่ทั้งหมด

2.7 ทรัพยากรแร่

จังหวัดพัทลุงมีทรัพยากรแร่ที่สำคัญทางเศรษฐกิจเพียงชนิดเดียว คือ หินปูน ในอดีตพัทลุงมีทรัพยากรแร่ที่เคยมีการผลิตอีกหนึ่งชนิด คือ แร่ตะกั่ว แต่ปัจจุบันแหล่งแร่ตะกั่วอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า จึงหยุดการผลิตลงด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรธรณีอีกชนิดหนึ่ง คือ ทรายก่อสร้าง ซึ่งยังไม่ถือเป็นแร่ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

ทรัพยากรแร่ดังกล่าวสามารถจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มแร่เพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับงานก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ถนน เขื่อนชลประทาน ฝายกั้นน้ำ เป็นต้น แร่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง และทรายก่อสร้าง
- 2) กลุ่มแร่เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ใช้เป็นวัตถุดิบขั้นพื้นฐานของกระบวนการผลิตต่าง ๆ สำหรับอุตสาหกรรมต่อเนื่องหลายสาขา เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ยา อุตสาหกรรมกระดาษ อุตสาหกรรมสีพลาสติก อุตสาหกรรมหล่อโลหะ อุตสาหกรรมเซรามิก และแก้ว แร่ที่สำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมอื่น ๆ และแร่ตะกั่ว

2.8 ทรัพยากรดิน

กรมพัฒนาที่ดินได้จำแนกดินในพื้นที่จังหวัดพัทลุงไว้ จำนวน 62 กลุ่มชุดดิน ซึ่งลักษณะดินมีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศและวัตถุดิบกำเนิด (ชนิดของหิน)

2.8.1 ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว

- ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวเป็นพื้นที่ลุ่มพื้นที่ราบเรียบ (ร้อยละ 0 - 2) มีการระบายน้ำเลว หรือค่อนข้างเลว มีเนื้อที่รวม 572,0320 ไร่ หรือร้อยละ 26.77 ของเนื้อที่จังหวัด
- ดินที่เหมาะสมปานกลางสำหรับปลูกข้าวเป็นพื้นที่เป็นดินเปรี้ยว พื้นที่ราบเรียบ (ร้อยละ 0-2) มีการระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว มีเนื้อที่รวม 43,194 ไร่ หรือร้อยละ 2.02 ของเนื้อที่จังหวัด
- ดินที่เหมาะสมปานกลางสำหรับปลูกข้าวดินต้นถึงชั้นลูกรังและเป็นดินทรายพื้นที่ราบเรียบ (ร้อยละ 0-2) มีการระบายน้ำเลวถึงค่อนข้างเลว มีเนื้อที่รวม 7,023 ไร่ หรือร้อยละ 0.33 ของเนื้อที่จังหวัด

2.8.2 ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่พืชผักไม้ผลไม้ยืนต้นหญ้าเลี้ยงสัตว์พื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงเป็น ลูกคลื่นลอนชัน (ร้อยละ 0 - 20) ดินมีการระบายน้ำดีหรือดีปานกลาง มีเนื้อที่ 422,922 ไร่ หรือร้อยละ 19.75 ของเนื้อที่จังหวัด

2.8.3 ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกมะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ พื้นที่ราบเรียบ (ร้อยละ 0-2) พวกดินชายทะเล ดินทรายการระบายน้ำดี มีเนื้อที่ 740 ไร่ หรือร้อยละ 0.03 ของเนื้อที่จังหวัด

2.8.4 ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น หญ้าเลี้ยงสัตว์ พวกดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเป็นดินลึกลับปานกลางพบชั้นของเศษหินปะปนมากในช่วงความลึก 50 - 100 เซนติเมตรเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นลูกคลื่นลอนชัน (ร้อยละ 2 - 20) มีเนื้อที่ 118,853 ไร่ หรือร้อยละ 5.53 ของเนื้อที่จังหวัด

2.8.5 ดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่หรือไม้ใช้สอยโตเร็ว พวกดินร่วนปนดินเหนียว หรือดินร่วนเป็น ดินต้น ดินมีการระบายน้ำดี พบชั้นหินพื้นภายใน 50 เซนติเมตร พื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา (ร้อยละ 2-35) มีเนื้อที่ 76,109 ไร่ หรือร้อยละ 2.40 ของเนื้อที่จังหวัด

2.8.6 ดินที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตรควรปลูกป่าเพิ่มเติมในบริเวณที่ถูกถากถาง พวกดินต้นมีหินพื้นโผล่ พื้นที่ลูกคลื่นลอนชัน มีเนื้อที่ 1,615 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่จังหวัด

2.8.7 ดินที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตรควรอนุรักษ์ไว้เป็นป่าไม้ หรือปลูกป่าเพิ่มเติม ในบริเวณที่ราษฎรบุกรุก พวกดินต้นมีหินพื้นโผล่ มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 มีเนื้อที่ 436,457 ไร่ หรือร้อยละ 20.39 ของเนื้อที่จังหวัด

2.10.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) และรายได้

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพัทลุง ณ ราคาประจำปี ปี พ.ศ. 2562 โดยเฉลี่ยสาขา การเกษตร การป่าไม้ และการประมง มีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 31.31 ของสัดส่วนเฉลี่ยทั้ง 19 สาขา การผลิตและการบริการ รองลงมา ได้แก่ สาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ และจักรยานยนต์ สาขาการผลิตอุตสาหกรรมมีสัดส่วนร้อยละ 13.02 และ 9.16 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดพัทลุงมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ณ ราคาประจำปีทั้งสิ้น 37,247 ล้านบาท สูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2561 จำนวน 1,292 ล้านบาท หรือ 3.58 เปอร์เซ็นต์ เป็นลำดับที่ 12 ของภาค และลำดับที่ 60 ของประเทศ รายได้ส่วนใหญ่ของจังหวัดพัทลุง มาจากผลผลิตด้านการเกษตร โดยเฉพาะยางพารา ข้าว ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก และปศุสัตว์ รวมทั้งประมง ทั้งนี้ เพราะศักยภาพโดยรวมเหมาะแก่ การทำการเกษตร ทิศตะวันตกเป็นเทือกเขาบรรทัด แหล่งต้นน้ำลำธาร (พื้นที่ลาดเอียงไม่มาก) และทิศตะวันออกของจังหวัดจรดทะเลสาบสงขลาจะเป็นที่ราบลุ่ม

2.10.3 การเกษตร

ในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดพัทลุงมีพื้นที่ถือครองเพื่อทำการเกษตร 1,495,976.00 ไร่ หรือร้อยละ 69.90 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกเป็นยางพาราปลูกมากที่สุด พื้นที่ปลูก จำนวน 993,455 ไร่ หรือร้อยละ 66.41 ของพื้นที่ทำการเกษตร รองลงมาปลูกข้าว พื้นที่ปลูก จำนวน 150,014.82 ไร่ หรือร้อยละ 10.30 ของพื้นที่ทำการเกษตร ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พื้นที่ปลูก จำนวน 160,221 ไร่ หรือร้อยละ 10.71 ของพื้นที่ทำการเกษตร และพื้นที่อื่น ๆ เช่น บ่อปลา บ่อกึ่ง ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ คอกปศุสัตว์ และพื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จำนวน 192,259 ไร่ หรือร้อยละ 12.85 ของพื้นที่ทำการเกษตร

ยางพารา ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 993,455 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 895,296 ไร่ ผลผลิต 204,030 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่อปี 228 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกยางพาราลดลง 8,523 ไร่ หรือร้อยละ 0.90 พื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 52,833 ไร่ หรือร้อยละ 6.27 ผลผลิตลดลง 7,765 ตัน หรือร้อยละ 3.67 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 23 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 9.16

ข้าวนาปี ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ทำนา จำนวน 148,013 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 148,000 ไร่ ผลผลิต 66,647.40 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 450 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่า มีพื้นที่ปลูกข้าว นาปีเพิ่มขึ้น 11,621 ไร่ หรือร้อยละ 8.52 พื้นที่เก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้น 11,608 ไร่ หรือร้อยละ 8.51 ผลผลิตเพิ่มขึ้น 5,914.40 ตัน หรือร้อยละ 9.74 ผลผลิตเฉลี่ยต่อปีเพิ่มขึ้น 5 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 1.12

ข้าวนาปรัง ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ทำนา จำนวน 25,526 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 25,460 ไร่ ผลผลิต 13,101.48 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ละ 513 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังลดลง 8,818 ไร่ หรือร้อยละ 25.68 พื้นที่เก็บเกี่ยวลดลง 8,818 ไร่ หรือร้อยละ 25.68 ผลผลิตลดลง 4,635.93 ตัน หรือร้อยละ 26.14 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 3 กิโลกรัม หรือร้อยละ 0.48 ผลผลิตรวม ของปี พ.ศ. 2563 มีผลผลิต จำนวน 79,748.88 ตัน ซึ่งเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562 พบว่า มีผลผลิตรวมข้าวเพิ่มขึ้น จำนวน 1,278.47 หรือร้อยละ 1.63

ปาล์มน้ำมัน ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 100,644 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 80,585 ไร่ ผลผลิต 206,953 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 2,568 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา

พบว่า มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้น 1,220 ไร่ หรือร้อยละ 1.23 พื้นที่เก็บเกี่ยวเพิ่มขึ้น 4,296 ไร่ หรือร้อยละ 5.63 ผลผลิตเพิ่มขึ้น 17,943 ตัน หรือร้อยละ 9.49 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 91 กิโลกรัม หรือร้อยละ 3.67

ไม้ผล

1) เงาะ ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 3,309 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 3,294 ไร่ ผลผลิต 1,793 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 599 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกเงาะ ลดลง 127 ไร่ หรือร้อยละ 3.70 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 140 ไร่ หรือร้อยละ 4.08 ผลผลิตเพิ่มขึ้น 56 ตัน หรือร้อยละ 2.92 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 41 กิโลกรัมต่อไร่หรือร้อยละ 7.35

2) มังคุด ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 12,586 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 11,354 ไร่ ผลผลิต 3,376 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 294 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมาพบว่า มีพื้นที่ปลูก มังคุดเพิ่มขึ้น 642 ไร่ หรือร้อยละ 5.38 พื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 55 ไร่ หรือร้อยละ 0.49 ผลผลิตลดลง 2,517 ตัน หรือร้อยละ 42.71 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 225 กิโลกรัม หรือร้อยละ 43.10

3) ทูเรียน ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 5,927 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 3,493 ไร่ ผลผลิต 1,650 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 473 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกทุเรียน เพิ่มขึ้น 934 ไร่ หรือร้อยละ 18.71 พื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 147 ไร่ หรือร้อยละ 4.39 ผลผลิตเพิ่มขึ้น 160 ตัน หรือร้อยละ 10.74 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 28 กิโลกรัม หรือร้อยละ 6.29

4) ลองกอง ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 8,406 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 8,400 ไร่ ผลผลิต 1,907 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 227 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกลองกองลดลง 472 ไร่ หรือร้อยละ 5.32 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 465 ไร่ หรือร้อยละ 5.25 ผลผลิตลดลง 1,574 ตัน หรือร้อยละ 45.23 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 166 กิโลกรัม หรือร้อยละ 42.24

5) สละ ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 3,140 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 2,808 ไร่ ผลผลิต 4,877 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 1,737 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกสละเพิ่มขึ้น 201 ไร่ หรือร้อยละ 6.84 พื้นที่ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 125 ไร่ หรือร้อยละ 4.66 ผลผลิตลดลง 302 ตัน หรือร้อยละ 5.83 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 193 กิโลกรัม หรือร้อยละ 10

พืชผัก

1) พริกชี้หนู ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 1,019 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 992 ไร่ ผลผลิต 690 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 696 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกพริกชี้หนูลดลง 125 ไร่ หรือร้อยละ 10.93 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 100 ไร่ หรือร้อยละ 9.16 ผลผลิตลดลง 42 ตัน หรือร้อยละ 5.69 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 14 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 2.07

2) ข้าวโพดหวาน ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 405 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 397 ไร่ ผลผลิต 356 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 896 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกข้าวโพดหวานลดลง 281 ไร่ หรือร้อยละ 41 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 267 ไร่ หรือร้อยละ 40 ผลผลิต ลดลง 211 ตัน หรือร้อยละ 37.21 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 42 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 4.95

3) ขมิ้น ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 389 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 389 ไร่ ผลผลิต 720 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 1,852 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่

ปลูกขม้นลดลง 88 ไร่ หรือร้อยละ 18.45 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 88 ไร่ หรือร้อยละ 18.45 ผลผลิตลดลง 7 ตัน หรือร้อยละ 0.96 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 328 กิโลกรัม หรือร้อยละ 21.25

พืชไร่

1) สับปะรด ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 3,247 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 3,236 ไร่ ผลผลิต 10,892 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ละ 3,366 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกสับปะรดลดลง 1,103 ไร่ หรือร้อยละ 25.36 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 814 ไร่ หรือร้อยละ 20.10 ผลผลิตลดลง 4,830 ตัน หรือร้อยละ 30,72 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 516 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 13.29

2) ถั่วปันทิ ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 472 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 372 ไร่ ผลผลิต 144 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 304 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกถั่วปันทิลดลง 83 ไร่ หรือร้อยละ 15 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 81 ไร่ หรือร้อยละ 14.65 ผลผลิตลดลง 16 ตัน หรือร้อยละ 10 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น 15 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 5.19

3) ถั่วลิสง ในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 564 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิต 895 ไร่ ผลผลิต 140 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ละ 249 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา พบว่ามีพื้นที่ปลูกถั่วลิสงลดลง 225 ไร่ หรือร้อยละ 28.52 พื้นที่ให้ผลผลิตลดลง 225 ไร่ หรือร้อยละ 28.52 ผลผลิตลดลง 62 ตัน หรือร้อยละ 30.69 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง 7 กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ 2.73

บทที่ 3

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

3.1 อภิธานศัพท์

3.1.1 น้ำ (Water)

น้ำ เป็นของเหลวชนิดหนึ่งที่มีอยู่มากที่สุดบนผิวโลก และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทุกชนิดที่มนุษย์รู้จัก เราสามารถพบน้ำได้ในหลาย ๆ สถานที่ อาทิ ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง และในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น น้ำแข็ง หิมะ ฝน ลูกเห็บ เมฆ และไอน้ำ น้ำที่เป็นของเหลวพบได้ในตัวของน้ำเอง (Bodies of water) เช่น มหาสมุทร ทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ธารน้ำ คลอง หรือ สระน้ำ น้ำส่วนใหญ่ในโลกนี้อยู่ในรูปของน้ำทะเล น้ำที่อยู่ในบรรยากาศโลกจะอยู่ทั้งในรูปไอน้ำและน้ำที่เป็นของเหลว น้ำใต้ดินจะอยู่ในชั้นของดินและหิน ถึงแม้ว่าน้ำจะมีจุดเดือดที่ 100°C แต่ที่ใต้ทะเลลึก ซึ่งมีความร้อนและความกดดันสูง จุดเดือดของน้ำอาจอยู่ที่ 400°C และที่ยอดเขาเอเวอเรส (Mount Everest) จุดเดือดของน้ำอาจอยู่ที่ 70°C

3.1.2 แหล่งน้ำ หรือ พื้นที่น้ำ (Water body) คือบริเวณที่มีการสะสมของน้ำบนพื้นผิวโลกหรือบนผิวดาวเคราะห์ เช่น มหาสมุทร ทะเล แม่น้ำ ไปจนถึงคลอง หรือพื้นที่ชุ่มน้ำ

แหล่งน้ำแบ่งได้เป็น 4 ประเภทตามการกำเนิดธรรมชาติของเปลือกโลก และที่ผิวของโลกคือ

แหล่งน้ำในบรรยากาศ (Atmospheric Water) ได้แก่ สถานะไอน้ำ เช่น เมฆ หมอก สถานะของเหลว ได้แก่ ฝน และน้ำค้าง และสถานะของแข็ง ได้แก่ หิมะ และลูกเห็บ เป็นต้น

แหล่งน้ำผิวดิน (Surface Water) ได้แก่ น้ำในบรรยากาศที่กลั่นตัวเป็นหยดน้ำและตกลงสู่ผิวโลก ไหลลงมาซึ่งตามแอ่งที่ต่ำ เช่น หนอง บึง แม่น้ำ ทะเล ทะเลสาบ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งได้ตามการเคลื่อนที่ของน้ำ เช่น แม่น้ำ และคลอง กล่าวถึงแหล่งน้ำมีการไหลจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งในขณะที่ ทะเลสาบน้ำจะไม่มีการไหลไปแหล่งอื่น แหล่งน้ำที่มีการสัจจะจะถูกเรียกว่าทางน้ำ สำหรับส่วนบริเวณของภูมิภาคที่มีน้ำเป็นจำนวนหนึ่งแต่ไม่เรียกว่าแหล่งน้ำ เช่น น้ำตก และน้ำพุร้อน น้ำบนโลกนั้นมีทั้งหมด เพียง 97 เพอร์เซ็นต์ ดังนั้นในปัจจุบันนั้น ปี 2018 น้ำจืดมีเพียง 3 เพอร์เซ็นต์ ดังนั้นน้ำทะเลจะมีเพียง 71 เพอร์เซ็นต์ ตามกรมภาคพื้นทะเลแห่งสหประชาชาติของโลก ส่วนที่เหลือจะซึมอยู่ในดินอากาศและสิ่งมีชีวิต

แหล่งน้ำใต้ดิน (Ground water) เป็นน้ำที่ไหลซึมผ่านชั้นดิน และหิน ลงไปสะสมตัวอยู่ตามช่องว่างระหว่างอนุภาคดินและหิน น้ำชนิดนี้มีประโยชน์มาก และเป็นตัวการสำคัญในการควบคุมการแพร่กระจายพรรณพืช ตลอดจนเป็นตัวทำลาย และตกตะกอนเป็นสารประกอบหลายอย่างใต้พื้นดิน

น้ำที่เป็นส่วนประกอบทางเคมี (Chemical water) ได้แก่ น้ำที่เป็นองค์ประกอบทางเคมีหรือเป็นองค์ประกอบในแร่ หิน และดิน และแหล่งน้ำในบรรยากาศ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงของน้ำที่เป็นส่วนประกอบทางเคมี เช่น การเย็นตัวของหินอัคนี การผุพังของแร่ การเปลี่ยนแปลงจนมีปริมาณน้ำมากบนผิวโลก และใช้ระยะเวลายาวนานมาก

3.1.3 ทรัพยากรน้ำ หมายถึง ของเหลวเกิดจากการรวมตัวกันของก๊าซไฮโดรเจนและก๊าซออกซิเจนในภาวะที่เหมาะสมหรือความหมายในลักษณะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่น่ามาใช้อุปโภค บริโภค ชำระล้างร่างกาย ใช้ในการเพาะปลูก การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การคมนาคมทางน้ำ

การผลิตพลังงาน ทรัพยากรน้ำยังเป็นทรัพยากรประเภทหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นทดแทนอยู่ตลอดเวลา เป็นวัฏจักร ความสัมพันธ์ของดิน น้ำ และป่า เริ่มจากวัฏจักรของน้ำที่ระเหยจากผิวน้ำและพื้นดิน หมุนเวียนขึ้นไปในชั้นบรรยากาศในรูปของไอน้ำ ไอน้ำจะกลั่นตัวกลายเป็นฝนและไหลซึมลงไปในดิน ส่วนที่เหลือก็จะเป็นน้ำไหลบนพื้นผิวดินไปตามลาดเขากลายเป็นธารน้ำเล็ก ๆ รวมกันเป็นแม่น้ำ และไหลลงสู่ทะเล การระเหยของน้ำจากดิน และการคายน้ำของต้นไม้ก็เป็นหนึ่งในวัฏจักรของน้ำที่ทำให้เกิดความชื้นในชั้นบรรยากาศ โดยการคายน้ำของต้นไม้ และการระเหยของน้ำจากดินจะมีความสัมพันธ์กัน อีกทั้งโครงสร้างของดินในป่าจะมีความสามารถในการดูดซึมน้ำสูง โดยการทำงานผ่านระบบรากของต้นไม้ นอกจากนี้แล้วการสูญเสียน้ำจากการระเหยในพื้นที่ป่าจะน้อยกว่าการสูญเสียน้ำจากการระเหยในพื้นที่แบบเดียวกันที่ไม่มีต้นไม้ปกคลุม ทำให้พื้นที่ที่ปกคลุมไปด้วยต้นไม้อย่างหนาแน่น เช่น ฝืนป่า มีอิทธิพลต่อความสมดุลของวัฏจักรน้ำเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นการอนุรักษ์ป่าก็หมายถึงการอนุรักษ์น้ำด้วย เราจึงควรหันมาให้ความสนใจกับการอนุรักษ์ต้นน้ำเหล่านี้ซึ่งมักจะถูกปล่อยปละละเลย การกระทำของมนุษย์ที่มีต่อดินและต้นไม้ย่อมส่งผลถึงวัฏจักรของน้ำไม่ทางใดก็ทางหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ การใช้น้ำของมนุษย์ไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของวัฏจักรต่าง ๆ ในธรรมชาติ ถ้าเราใช้น้ำอย่างไม่รู้คุณค่า ทำให้น้ำปนเปื้อนด้วยความตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทั้งการทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ หรือแม้แต่การใช้สารเคมีในการเกษตร สารเคมีหรือเศษขยะที่เจือปนลงไปตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ในที่สุดสิ่งเหล่านั้นก็จะย้อนกลับมาหาเราไม่ช้าก็เร็ว การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก เป็นงานที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อประชาชนในชนบทเป็นอย่างมาก เป้าหมายของการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก เพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการใช้น้ำของประชาชนในชนบท เช่น ใช้ในการอุปโภคบริโภค การเลี้ยงสัตว์ การประมง การเพาะปลูกพืช การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กมีกิจกรรมหลายประเภทด้วยกัน คือการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ สระเก็บน้ำ การขุดลอกหนอง บึงธรรมชาติ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในยามขาดแคลน การก่อสร้างทางน้ำ คู คลอง ส่งน้ำ รวมทั้งฝาย ประตูระบายน้ำขนาดเล็ก เพื่อนำน้ำจากแหล่งน้ำกระจายไปใช้ในพื้นที่จะเพาะปลูกได้อย่างทั่วถึง การขุดบ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาลเพื่อนำน้ำจากใต้ดินขึ้นมาใช้นอกจากนี้ยังมีการระบายน้ำออกจากพื้นที่ซึ่งมีน้ำท่วมเป็นประจำจนใช้เพาะปลูกไม่ได้ การป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งการก่อสร้างเพื่อป้องกันน้ำเค็ม และการปรับปรุงพื้นที่ชายทะเลเพื่อการเพาะปลูก

3.1.4 กลุ่มน้ำ หรือ Watershed และการจัดการกลุ่มน้ำ

“กลุ่มน้ำ” (Watershed) หมายถึง พื้นที่รองรับน้ำฝนทั้งหมดที่อยู่เหนือจุดที่กำหนดให้ โดยน้ำฝนที่ตกลงมาในพื้นที่นั้นจะพากันระบายไหลรวมไปสู่จุดออก (Outlet) เดียวกัน ณ จุดที่กำหนดให้เท่านั้น ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “Drainage basin” และคำว่า “Catchment area” ส่วนใน Webster' Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของ “กลุ่มน้ำ” ว่า คือ พื้นที่ลาดชันที่ระบายน้ำจากเส้นสันปันน้ำ (Divide) ให้ไหลลงไปสู่ท้องลำธารอย่างน้อยสองแห่งหรือมากกว่านั้น ฉะนั้น กลุ่มน้ำก็คือ พื้นที่ที่ล้อมรอบไปด้วยสันปันน้ำนั่นเอง เส้นแบ่งเขตกลุ่มน้ำหรือเส้นสันปันน้ำนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ สันปันน้ำผิวดินและสันปันน้ำใต้ดิน

“กลุ่มน้ำ” หรือ Watershed หมายถึง พื้นที่รับน้ำฝนทั้งหมดที่อยู่เหนือจุดกำหนดให้ออก โดยฝนที่ตกลงมาในพื้นที่นั้นจะไหลไปรวมที่จุดออก (Outlet) เดียวกัน ณ จุดกำหนดให้เท่านั้น กลุ่มน้ำมีองค์ประกอบดังนี้ ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรคุณภาพชีวิต (สังคมสิ่งแวดล้อม) ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเป็นกลุ่มน้ำที่มีลักษณะและ

แสดงบทบาทเฉพาะ จึงมักเรียกลุ่มน้ำเป็นทรัพยากรลุ่มน้ำ หรือระบบทรัพยากร ประเทศไทยมี 22 ลุ่มน้ำหลัก ดังนี้ (1) ลุ่มน้ำสาละวิน (2) ลุ่มน้ำโขงเหนือ (3) ลุ่มน้ำโขงตะวันออกเฉียงเหนือ (4) ลุ่มน้ำชี (5) ลุ่มน้ำมูล (6) ลุ่มน้ำปิง (7) ลุ่มน้ำวัง (8) ลุ่มน้ำยม (9) ลุ่มน้ำน่าน (10) ลุ่มน้ำเจ้าพระยา (11) ลุ่มน้ำสะแกกรัง (12) ลุ่มน้ำป่าสัก (13) ลุ่มน้ำท่าจีน (14) ลุ่มน้ำแม่กลอง (15) ลุ่มน้ำบางปะกง (16) ลุ่มน้ำโตนเลสาป (17) ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก (18) ลุ่มน้ำเพชรบุรี – ประจวบคีรีขันธ์ (19) ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน (20) ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (21) ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนล่าง และ (22) ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก (ฐิติพันธ์, 2564)

“การจัดการลุ่มน้ำ” หมายถึง การจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทุก ๆ อย่าง ภายในพื้นที่ลุ่มน้ำแบบผสมผสาน โดยเฉพาะทรัพยากรที่ดิน ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ เกษตรกรรม แหล่งน้ำ ชุมชน พื้นที่เมือง ให้มีสัดส่วนการกระจายตัวที่เหมาะสม มีมาตรการป้องกันและควบคุมผลกระทบที่อาจเกิดจากการใช้อย่างไม่ถูกวิธี และมีการปรับปรุงหรือฟื้นฟูส่วนที่เสื่อมโทรม ให้ลุ่มน้ำนั้น ยังคงทำหน้าที่สนองต่อความต้องการทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน สิ่งที่จะบ่งบอกถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดการดูจากปริมาณน้ำที่เพียงพอ ช่วงเวลา การไหลสม่ำเสมอและคุณภาพดี รวมถึงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำด้วย

“การจัดการลุ่มน้ำอย่างมีส่วนร่วม” หมายถึง การจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทุก ๆ อย่าง ภายในพื้นที่ลุ่มน้ำร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย ตั้งแต่ร่วมกันกำหนดขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ ที่ต้องการจัดการร่วมกันคิดวิเคราะห์สถานการณ์ ร่วมกันตัดสินใจกำหนดทิศทางการจัดการ ร่วมกันลงมือปฏิบัติ ร่วมกันรับผิดชอบผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้น และร่วมกันจัดสรรผลประโยชน์อย่างทั่วถึงเท่าเทียม

3.1.5 พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) หมายถึง ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ชื้นแฉะ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขัง หรือน้ำท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่ง และน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงชายฝั่งทะเล และที่ในทะเลบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุด มีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร

พื้นที่ซึ่งมีลักษณะจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงรวมถึงห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ กระจัง (ตระพัง) บาราย แม่น้ำ ลำธาร แคว หนอง ชานคลอง ฝิ่งน้ำ สบธาร สระ ทะเลสาบ แอ่งลุ่ม กุด ทุ่ง กว๊าน มาบป่ง ทาม สนุ่น แก่ง น้ำตก หาดหิน หาดกรวด หาดทราย หาดโคลน หาดเลน ชายทะเล ชายฝั่งทะเล พืดหินปะการัง แหล่งหญ้าทะเล แหล่งสาหร่ายทะเล คุ้ง อ่าว ดินดอนสามเหลี่ยม ช่องแคบ ชะวากทะเล ตะกาด หนองน้ำกร่อย ป่าพรุ ป่าเลน ป่าชายเลน ป่าโกงกาง ป่าจาก ป่าเสม รวมทั้งนาข้าว นาเกลือ บ่อปลา อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ตามอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (ในมาตรา 1.1 และมาตรา 2.1 ของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ)

พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) คือ พื้นที่ซึ่งมีน้ำเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดหรือควบคุมสภาพแวดล้อมและลักษณะการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยทั่วไปแล้วพื้นที่ชุ่มน้ำเกิดจากระดับน้ำใต้ดิน (Water Table) ที่มีระดับอยู่ใกล้กับผิวดินมาก ส่งผลให้ปริมาณน้ำเอ่อล้นขึ้นมา หรืออาจถูกน้ำท่วมขังเป็นบริเวณกว้าง ดังนั้น ความหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำจึงครอบคลุมถึงทุกพื้นที่ซึ่งมีลักษณะทางภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ชื้นแฉะ หรือเป็นแหล่งน้ำที่มีระดับน้ำเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา มีการไหลเวียนของน้ำ

ตามฤดูกาล หรืออาจมีระดับน้ำขังคงที่ถาวร รวมไปถึงบริเวณริมชายฝั่งทะเลและพื้นที่ในทะเลบางส่วนที่มีความลึกหรือระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร เมื่อกระแสน้ำลดลงถึงจุดต่ำสุด

3.1.6 พื้นที่ชุ่มน้ำทางทะเลและชายฝั่ง (Marine and Coastal wetlands) หมายถึง บริเวณในทะเลและริมชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของกระแสน้ำจากแม่น้ำ เช่น ทะเลสาบน้ำเค็ม (Lagoon) หาดทราย (Beach) และแนวปะการัง (Coral reef) เป็นต้น

3.1.7 ปากแม่น้ำหรือชะวากทะเล (Estuarine) หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีแม่น้ำและทะเลมาบรรจบกัน ลักษณะของน้ำจึงเป็นน้ำกร่อย เช่น ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ (Delta) ที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง (Tidal marsh) ป่าชายเลน (Mangrove forest) หาดโคลน (Mud flat) และแหล่งหญ้าทะเล (Seagrass bed) เป็นต้น

3.1.8 ทะเลสาบหรือบึง (Lacustrine) หมายถึง แหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีน้ำขังถาวรหรือมีน้ำขังตามฤดูกาล อาจมีกระแสน้ำไหลเพียงเล็กน้อย เช่น ทะเลสาบและบึงต่าง ๆ

3.1.9 แม่น้ำและแหล่งน้ำไหล (Riverine) หมายถึง แม่น้ำ ลำธาร ลำห้วย และลำคลองที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี รวมถึงพื้นที่ราบลุ่มริมชายฝั่งแม่น้ำตลอดสาย และสันทรายแม่น้ำ

3.1.10 หนองน้ำ (Palustrine) หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีน้ำท่วมขังอยู่ตลอดหรือมีน้ำท่วมขังตามฤดูกาล มีความลึกไม่เกิน 2 เมตร และมีพืชน้ำปกคลุมมากกว่าร้อยละ 30 ของพื้นผิวน้ำ เช่น ที่ลุ่มชื้นแฉะ (Marsh) พรุ (Bog) และมาบ (Swamp) เป็นต้น

3.1.11 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น (Human-made Wetlands) เช่น อ่างเก็บน้ำ สระน้ำ บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ นาข้าว และพื้นที่ทางการเกษตรซึ่งมีน้ำท่วมขัง เป็นต้น

3.1.12 อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar convention)

อนุสัญญาแรมซาร์ หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ได้ถูกกำหนดและตั้งชื่อตามชื่อสถานที่จัดให้มีการประชุมเพื่อรับรองอนุสัญญาเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ณ เมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน อนุสัญญาดังกล่าวเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอันเป็นการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกน้ำ ต่อมาขอบเขตการดำเนินการของอนุสัญญา ได้ขยายครอบคลุมกว้างขึ้นโดยเน้นการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนเพื่อยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก โดยมีพันธกิจที่สำคัญในการดำเนินงานระดับชาติโดยความร่วมมือระดับนานาชาติ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกภูมิภาคของโลก อนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 และเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงได้กำหนดให้ทุกวันที่ 2 กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็นวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (World wetlands day)

3.1.13 ความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลก หรือง่าย ๆ คือ การที่มีชนิดพันธุ์ (Species) สายพันธุ์ (Genetic) และระบบนิเวศ (Ecosystem) ที่แตกต่างกันหลากหลายบนโลก ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่ระหว่างสายพันธุ์ ระหว่างชนิดพันธุ์ และระหว่างระบบนิเวศ

ความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างสายพันธุ์ คือ ความแตกต่างระหว่างพันธุ์พืชและสัตว์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตร ความแตกต่างหลากหลายระหว่างสายพันธุ์ ทำให้สามารถเลือกบริโภค

ข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว ตามที่ต้องการได้ หากไม่มีความหลากหลายของสายพันธุ์ต่าง ๆ แล้ว อาจจะ ต้องรับประทานสัมผัาปุ้กับข้าวเจ้าก็เป็นได้ ความแตกต่างที่มีอยู่ในสายพันธุ์ต่าง ๆ ยังช่วยให้ เกษตรกรสามารถเลือกสายพันธุ์ศัตรู และสัตว์ปีก เพื่อให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาดได้ เช่น ใ้เนื้อ ใ้ไข โคนม และโคนเนื้อ เป็นต้น

ความหลากหลายระหว่างระบบนิเวศ สามารถเห็นได้จากความแตกต่างระหว่างระบบนิเวศ ประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าดงดิบ ทุ่งหญ้า ป่าชายเลน ทะเลสาบ บึง หนอง ชายหาด แนวปะการัง ตลอดจน ระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทุ่งนา อ่างเก็บน้ำ หรือแม้กระทั่งชุมชนเมืองของเราเอง ในระบบนิเวศ เหล่านี้ สิ่งมีชีวิตที่ต่างชนิดกัน และมีสภาพการอยู่อาศัยแตกต่างกัน ทำให้โลกมีถิ่นที่อยู่อาศัยเหมาะสม สำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ระบบนิเวศแต่ละประเภทให้ประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์แตกต่างกัน หรืออีกนัยหนึ่งให้ “บริการทางสิ่งแวดล้อม” (Environmental service) ต่างกันด้วย อาทิ ป่าไม้ทำหน้าที่ ดูดซับน้ำ ไม้ให้เกิดน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ส่วนป่าชายเลนทำหน้าที่เก็บตะกอนไม่ให้ไปทับถม จนบริเวณปากอ่าวตื้นเขิน ตลอดจนป้องกันการกัดเซาะบริเวณชายฝั่งจากกระแสลมและคลื่นด้วย

3.1.14 การใช้ที่ดิน (Land use) หมายถึง การใช้ที่ดินเป็นทรัพยากรขั้นพื้นฐานในการผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ตลอดจนใช้เป็นที่พักผ่อน ที่อยู่อาศัย กักเก็บน้ำ หรือใช้ในกิจการอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมวลมนุษย์ ทั้งนี้รวมถึงการใช้ที่ดินในปัจจุบันและการใช้ที่ดิน ในอนาคตด้วย (บัณฑิต, 2535) ให้ความหมายไว้ว่า การใช้ที่ดินเป็นกิจกรรมของมนุษย์บนพื้นดินและ สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ทั้งนี้รวมถึงสิ่งปกคลุมดินเพื่อที่จะสามารถจัดจำแนกพื้นที่ได้ทั้งหมด โดยทั่วไป แล้วลำดับขั้นและสิ่งปกคลุมดินมีด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ โครงสร้างทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น ปรากฏการณ์ทางชีวภาพ และการพัฒนาทุกประเภท (สถิตย์, 2521) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้ที่ดิน หมายถึง การนำที่ดินมาใช้บำบัดความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ว่าเป็นไปในรูปใด เช่น การทำเกษตรกรรม เหมือนแร่ การก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย เป็นต้น

3.1.15 การพัฒนาที่ดิน (Land development) มีความหมายว่า การกระทำใด ๆ ต่อดินหรือที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของดินหรือที่ดิน หรือเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้สูงขึ้นและ หมายรวมถึงการปรับปรุงบำรุงดินหรือที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ หรือขาด ความอุดมสมบูรณ์เพราะการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อรักษาคุณธรรมชาติหรือเพื่อ ความเหมาะสมในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร (กรมพัฒนาที่ดิน, 2552) ดังนั้น สามารถแบ่งหลักการพัฒนา ที่ดินออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (1) ส่งเสริมให้มีการนำที่ดินที่ยังไม่เคยใช้ประโยชน์ให้มาอยู่ในรูปที่ใช้ ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นต้น (2) ส่งเสริมให้ที่ดินที่ใช้ประโยชน์อยู่แล้วให้ได้รับประโยชน์หรือผลตอบแทนอย่างเต็มที่โดยวิธีปรับปรุง บำรุงดินด้วยวิธีการต่าง ๆ (ศรีบุญวงศ์, 2560) การพัฒนาที่ดิน เป็นการบริหารจัดการ และดำเนินการ หรือ ปฏิบัติต่อดินหรือที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของดินหรือที่ดิน หรือเพื่อเพิ่มผลผลิตทาง การเกษตรให้สูงขึ้น โดยการบูรณาการงานอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงการปรับปรุงดินหรือที่ดินที่ขาด ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติหรือขาดความอุดมสมบูรณ์เพราะการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เพื่อฟื้นฟู รักษาสมดุลธรรมชาติและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงสามารถแบ่ง หลักการพัฒนาที่ดินออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1) การพัฒนาที่ดินที่ยังไม่เคยใช้ประโยชน์ให้มาอยู่

ในรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นต้น 2) การพัฒนาที่ดินที่ใช้ประโยชน์อยู่แล้วให้ได้รับผลตอบแทนอย่างเต็มที่ โดยการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงการฟื้นฟู ปรับปรุงบำรุงดินด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

3.1.16 การวางแผนการใช้ที่ดิน (Land use planning) เป็นกระบวนการดำเนินงานที่มุ่งแนะนำ และแสดง ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของรัฐในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินงานจะต้องมีการพิจารณาต่อเนื่องกันไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ (สมเจตน์, 2526) และเป็นการคาดคะเนการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากรดิน โดยมีพื้นฐานจากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของผู้ใช้ที่ดินกับการตอบสนองของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อจัดให้มีผลตอบแทนสูงสุด ขณะเดียวกันก็เป็นการรักษาทรัพยากรเหล่านั้นไว้ใช้ในอนาคตได้ด้วย (วันชัย และคณะ, 2530)

3.2 ความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำ ยังเป็นรากฐานสำคัญของระบบนิเวศและการบริการของระบบนิเวศ (Ecosystem Service) ทั้งการเป็นแหล่งกักเก็บน้ำฝนและน้ำท่าที่ช่วยป้องกันอุทกภัยและบรรเทาความแห้งแล้ง เป็นพื้นที่ซึ่งสามารถช่วยป้องกันชายฝั่งทะเลจากการกัดเซาะและการพังทลาย ป้องกันคลื่นและลมทะเล รวมถึงป้องกันการรุกล้ำเข้ามาในแผ่นดินของน้ำทะเล อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ซึ่งสามารถดักจับตะกอน และแร่ธาตุ บำบัดน้ำเสียและสารพิษต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งสำหรับมนุษย์ พื้นที่ชุ่มน้ำยังมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และยังเป็นแหล่งการเรียนรู้การศึกษาวิจัยทางธรรมชาติที่สำคัญต่อวิถีชีวิต (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566) โดยปกติแล้ว พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นระบบนิเวศที่ให้ผลผลิตสูง ให้ประโยชน์สำคัญ ๆ มากมาย ประโยชน์ดังกล่าวอธิบายในรูปของ "สินค้าและบริการ" มีประโยชน์มากมายต่อชุมชน ต่อกิจกรรมของเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และต่อภาคส่วนอื่น ๆ ดังนี้

1. เป็นแหล่งให้น้ำ

1.1 เป็นแหล่งน้ำโดยตรงของมนุษย์

เป็นแหล่งน้ำที่คนนำมาใช้สำหรับบ้านเรือน อุตสาหกรรม และการเกษตร ลำธาร แม่น้ำ บ่อ และทะเลสาบ ล้วนเป็นแหล่งน้ำที่เราดูมาใช้โดยตรง พื้นที่ชุ่มน้ำอื่น ๆ เช่น พรุ จะเป็นแหล่งน้ำที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ง่ายเพียงชุดบ่อน้ำตื้น ของหมู่บ้าน และพื้นที่เกษตรกรรม

1.2 เป็นแหล่งน้ำให้แก่แ่งน้ำใต้ดิน

พื้นที่ชุ่มน้ำช่วยรักษาสมดุลของระดับน้ำใต้ดิน โดยน้ำภายในพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งเป็นน้ำผิวดินจะค่อย ๆ ไหลถ่ายเทลงสู่ชั้นน้ำใต้ดิน กลายเป็นน้ำใต้ดินที่ใสสะอาด หากมีการควบคุมอัตราการนำน้ำขึ้นมาใช้ให้เหมาะสมและดูแลรักษาคุณภาพน้ำให้ดี จะสามารถนำกลับขึ้นมาใช้ได้อย่างยั่งยืน ในทางกลับกัน น้ำในชั้นน้ำใต้ดินก็อาจไหลกลับขึ้นมาเป็นน้ำผิวดินอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งน้ำใช้ของชุมชนที่อยู่โดยรอบได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง ของชุมชนและการเกษตรกรรม

1.3 เป็นแหล่งน้ำแต่พื้นที่ชุ่มน้ำอื่น ๆ (ที่อยู่ต่ำกว่าพื้นที่ชุ่มน้ำเดียวกัน)

ในกลุ่มน้ำเดียวกัน แหล่งน้ำที่อยู่ระดับต่ำกว่าจะ ได้รับน้ำจากแหล่งน้ำที่อยู่สูงกว่า ปรากฏการณ์นี้จะสำคัญเมื่อที่ชุ่มน้ำที่ต่ำเป็นแหล่งน้ำให้กับชุมชนที่ทำเกษตรกรรม หรืออุตสาหกรรม หรือเพื่อผดุงระบบนิเวศธรรมชาติ รวมทั้งกรณีที่มีการดูน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งหนึ่งไปใส่ในพื้นที่ชุ่มน้ำอีกแห่งหนึ่ง

2. ทำให้น้ำไหลสม่ำเสมอ และป้องกันน้ำท่วม

- เป็นแหล่งเก็บกักน้ำฝนและน้ำท่า ที่ไหลบ่าลงมาจากพื้นที่ตอนบนของกลุ่มน้ำ แทนที่จะไหลออกไปสู่ทะเล อย่างรวดเร็วทั้งหมด ช่วยลดและป้องกันปัญหาน้ำท่วมฉับพลันที่จะเกิดกับพื้นที่โดยรอบ หากพื้นที่ชุ่มน้ำถูกถมหรือเปลี่ยนแปลงไป จะเกิดปัญหาน้ำท่วมขังบ่อยครั้งขึ้น

3. พื้นที่ชุ่มน้ำช่วยเก็บกักตะกอน

ช่วยชะลอการ ไหลของน้ำ ดักจับตะกอนที่พัดพามาจากพื้นที่ลอนบน พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล คือ ปรากฏการณ์สุดท้ายของพื้นที่ชุ่มน้ำ ก่อนที่น้ำภายในกลุ่มน้ำจะไหลออกสู่ทะเล พืชพรรณที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น อ้อ แคม กก และหญ้า ช่วยชะลอความเร็วของน้ำ กักเก็บตะกอน จึงช่วยลดการตื้นเขินของอ่าว และรักษาคุณภาพของพื้นที่ชายฝั่งทะเล และน้ำในทะเลในทางตรงกันข้าม หากมีตะกอนมากเกินไป จะทำให้เกิดผลเสียต่อคุณภาพน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงพื้นที่รับน้ำมีน้อยลง ดังนั้นจึงควรระลึกรักษาอยู่เสมอว่า พื้นที่ชุ่มน้ำมีขีดจำกัดในการเก็บกักตะกอน ดังนั้นจำเป็นต้องระมัดระวังการใช้ประโยชน์ที่ดินบนแหล่งรับน้ำไม่ให้เกิดการชะล้างของดิน หรือให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับพื้นที่ชุ่มน้ำด้วย

4. พื้นที่ชุ่มน้ำช่วยกักเก็บธาตุอาหาร

ช่วยดักจับกักเก็บธาตุอาหาร ที่ถูกพัดพามากับน้ำและตะกอนไว้ไม่ให้เป็นปุ๋ยส่วนเกินจากพื้นที่เกษตรกรรม น้ำทิ้งจากชุมชนและอุตสาหกรรม รวมทั้งน้ำทิ้งจากแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พืชพรรณและสัตว์ ภายในพื้นที่ชุ่มน้ำ สามารถดึงธาตุอาหารเหล่านั้นไปใช้ เพื่อการเจริญเติบโต หากจัดการอย่างเหมาะสมเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชและสัตว์ จากพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ มีการหมุนเวียนใช้ธาตุอาหารที่ถูกเก็บกักไว้อย่างสมดุล นอกจากจะเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ยังช่วยให้คุณภาพน้ำดีขึ้น ช่วยลดผลกระทบที่จะเกิดต่อสภาพแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง

5. พื้นที่ชุ่มน้ำช่วยดูดซับสารพิษออกจากรน้ำ

ช่วยดักจับกักเก็บสารพิษหลายชนิด ที่ยึดเกาะอยู่กับอนุภาคดิน ที่พัดพามากับน้ำ และตะกอนไว้ช่วยลดอันตราย ที่เกิดกับระบบนิเวศโดยรอบ แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ชุ่มน้ำมีขีดจำกัดในการดูดซับและเก็บกักสารพิษ และสารพิษสามารถหลุดรอดออกออกมาสู่คนได้โดยผ่านกระบวนการห่วงโซ่อาหาร ดังนั้น การป้องกันไม่ให้มีสารพิษเข้าสู่สิ่งแวดล้อมจึงเป็นการดีที่สุด

6. พื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากร ที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ และมีความสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคมโดยส่วนร่วมของชานด้านด้านต่าง ๆ เช่น

6.1 ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งในรูปของพืชพรรณ ที่อาจนำมาใช้เป็นอาหาร สมุนไพร นำผลผลิตไม้มาแปรรูป เป็นวัสดุใช้สอยในครัวเรือน เช่น ไม้ ยางไม้ ทำอุปกรณ์เครื่องการทำมาหากิน โดยเฉพาะ

เครื่องมือประมง เช่น โพงพาง ลอบ นำมาเป็นวัสดุทำเสา รั้วบ้าน คอกสัตว์ รวมทั้งนำมาใช้เป็นวัสดุดิบของอุตสาหกรรมในครัวเรือน

6.2 ทรัพยากรพืชและสัตว์ป่า มีทั้งพืชน้ำที่เป็นอาหารของคนและสัตว์ สัตว์หลายชนิดในพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญในท้องถิ่น พืชหลายชนิดนำมาใช้เป็นฟางบ้าน หลังคา เสื้อพืชบางชนิดใช้ทำเส้นใย สีย้อม สมุนไพร ตลอดจนวัสดุดิบสำหรับอุตสาหกรรมในครัวเรือน

6.3 ทรัพยากรประมง พื้นที่ชุ่มน้ำเกือบทุกแห่ง เป็นถิ่นที่อยู่หากิน ที่วางไข่ และเลี้ยงลูกอ่อนของปลานานาชนิด 2 ใน 3 ของปลา ที่รับประทานต้องใช้ช่วงชีวิต ไม่ช่วงใดก็ช่วงหนึ่งในพื้นที่ชุ่มน้ำ

6.4 ทรัพยากรพืชอาหารสัตว์ พื้นที่ชุ่มน้ำอุดมสมบูรณ์ด้วยหญ้าและต้นไม้ โดยเฉพาะในบริเวณที่ราบน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้าง เมื่อหมดฤดูน้ำหลาก หญ้าอ่อนระดับดงาม คั้นไม้ขึ้นปกคลุมเป็นแหล่งอาหารสำคัญของปศุสัตว์ จึงมีความสำคัญ ต่อชุมชนที่เลี้ยงสัตว์ ทั้งที่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค เพื่อใช้แรงงานและเพื่อขาย

6.5 ทรัพยากรการเกษตร พื้นที่ชุ่มน้ำหลายแห่งถูกใช้เพื่อทำเกษตรกรรม ทั้งที่ใช้ทำการเพาะปลูกชั่วคราว เฉพาะช่วงเวลาที่น้ำลด อาศัยธาตุอาหารที่ถูกพัดพามาพร้อมกับน้ำ ตลอดจนการเพาะปลูกพืชน้ำเป็นอาหารของทั้ง คน และสัตว์ จีรวมทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ บ่อปลา นาทุ่งมีสารพิษเหลืออยู่น้อย เกษตรกรรมในพื้นที่ชุ่มน้ำนี้ หากได้รับการจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสมจะสามารถให้ผลผลิตที่มั่นคงและยาวนานได้

7. มีความสำคัญต่อการคมนาคมในท้องถิ่น

เป็นเส้นทางคมนาคมที่มีประสิทธิภาพเสียค่าใช้จ่ายน้อย และเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมน้อย

8. เป็นแหล่งรวมสายพันธุ์พืชและสัตว์ประจำถิ่น อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสายพันธุ์ที่มีลักษณะเด่นเป็นที่ต้องการในเชิงพาณิชย์

9. มีความสำคัญทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตหลายชนิดต้องพึ่งพาอาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อความสมบูรณ์ของวงจรชีวิต พืชและสัตว์ป่าหลายชนิด จะพบเห็นได้เฉพาะในพื้นที่ชุ่มน้ำเท่านั้น

10. มีความสำคัญต่อนันทนาการและการท่องเที่ยว กิจกรรมที่พบเห็นได้เสมอ เช่น กีฬาทางน้ำ การตกปลา การดูนก การถ่ายภาพธรรมชาติ การศึกษาธรรมชาติ การศึกษาชีวิตสัตว์ป่า การว่ายน้ำ การดำน้ำ การเล่นเรือการพายเรือเล่น และอื่น ๆ อีกมากมาย

11. เป็นแหล่งสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยทางธรรมชาติวิทยา การศึกษากระบวนการความสมดุล ในระบบธรรมชาติทั้งระบบ เป็นแหล่งที่สมควรทำการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่ให้การศึกษาและให้การอบรมแก่ประชาชนได้ทุกกลุ่มทุกระดับ

3.3 นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

3.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar convention)

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ตั้งชื่อตามสถานที่จัดให้มีการประชุมเพื่อรับรองอนุสัญญา วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 คือ เมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน อนุสัญญานี้เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาลซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์และยั่งยืน

การสูญเสียของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก ซึ่งจะต้องมีการจัดการ เพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด อนุสัญญาฯ นี้

มีผลบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2518 ตามเงื่อนไขว่าอนุสัญญาฯ จะมีผลบังคับใช้เมื่อมีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นภาคี ปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ จากภูมิภาคทั่วโลก รวมทั้งสิ้น 160 ประเทศ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554)

ในระยะแรกการดำเนินงานจะมุ่งเน้นที่ความเป็นอยู่ของนกน้ำที่อาศัยในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ ต่อมาได้เริ่มให้ความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศชนิดอื่น ๆ มากขึ้น เพราะได้ตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำว่ามีความสัมพันธ์กับมนุษย์มากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพโดยตรง รวมทั้งยังอาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ป้องกันภัยอันตรายทางธรรมชาติ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกัน อนุสัญญาฯ จึงระบุไว้ว่าจะต้องจัดให้มีการประชุมปกติ (Ordinary session) ในทุก ๆ 3 ปี

ประเด็นสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

- 1) อนุสัญญาฯ ไม่ละเมิดอำนาจอธิปไตยของภาคีซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนที่มีพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) อนุสัญญาฯ เป็นอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) พื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศแล้ว ต่อมาหากมีความจำเป็นประเทศภาคีสามารถเพิกถอนออกจากทำเนียบหรือจำกัดขอบเขตใหม่ได้ แต่ทั้งนี้ต้องเสนอพื้นที่อื่นทดแทนด้วย

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นลำดับที่ 110 ซึ่งพันธกรณีของอนุสัญญาฯ มีผลบังคับ เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541 ประเทศไทยเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำพรุควนขี้เสียนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศแห่งแรกของประเทศหรือเป็นลำดับที่ 948 ในทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ปัจจุบันประเทศไทยได้ประกาศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นรวมทั้งหมด 15 แห่ง ดังนี้

- (1) พื้นที่ชุ่มน้ำพรุควนขี้เสียนในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย

ลักษณะทั่วไปเป็นพื้นที่พรุ ไม่เสม็ดขาว มีน้ำท่วมขัง มีพืชประเภทกก หญ้ากระจูด กระจูดหนู ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ตั้งอยู่ทางเหนือสุดของทะเลสาบสงขลาในเขตจังหวัดพัทลุง ได้รับประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2525 มีเนื้อที่ประมาณ 281,625 ไร่ มีอาณาเขตของผิวน้ำ ประมาณ 20,000 ไร่

ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศเป็นแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2540 มีเนื้อที่ 3,085 ไร่ ครอบคลุมถึงป่าเสม็ดผืนใหญ่ที่สุดที่เหลืออยู่ในประเทศไทย มีความหลากหลายของระบบนิเวศน้ำจืดและนกรน้ำสูง ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยพบนกกาบบัว (*Mycteria leucocephala*) ซึ่งเป็นนก ที่พบว่าทำรังวางไข่เฉพาะบริเวณนี้เท่านั้น เป็นแหล่งใต้สุดที่พบเสือปลา (*Prionailurus viverrinus*) งูกระด้าง (*Erpeton tentaculatum*) ซึ่งเป็นประชากรที่แยกออกมาจากประชากรอื่น ๆ และนกตะกรุม (*Leptoptilos javanicus*) ซึ่งเป็นนกที่สถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์เพราะมีจำนวนเพียงเล็กน้อยที่อพยพมา

(2) พื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง

ตั้งอยู่อำเภอเซกาและอำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ เป็นบึงน้ำจืดลักษณะแคบยาว น้ำในบึงลึกโดยเฉลี่ยประมาณ 50-100 เซนติเมตร น้ำในบึงไหลลงสู่แม่น้ำสงครามก่อนออกแม่น้ำโขง มีเกาะกลางบึง ได้แก่ ดอนแก้ว ดอนโพธิ์ ดอนน่อง ดอนสวรรค์ บนเกาะมีป่าดิบแล้งที่ค่อนข้างสมบูรณ์

ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 1,098 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 มีเนื้อที่ 8,062 ไร่ มีความสำคัญจัดเป็นบึงน้ำจืดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์และสถานภาพใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด เช่น ปลาแก้งพระร่วง (*Kryptopterus bichirris*) ปลาตุ๊กตาด่าน (*Clarias batrachus*) ปลากัดเขียว (*Betta smaragedina*) ปลากัดไทย (*B. splendens*) นกกระสาขาว (*Ardea cinerea*) นกกระสาแดง (*Ardea purpurea*) เหยี่ยวดำ (*Milvus migrans*) เป็ดคับแค (*Nettapus coromandelianus*) เป็ดดำหัวสีน้ำตาล (*Aythya nyroca*) ซึ่งพบอยู่ในสถานภาพการคุกคามของโลก บึงโขงหลงเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญสำหรับนกอพยพในฤดูหนาว 33 ชนิด เป็นแหล่งอาหารและแหล่งวางไข่สำหรับปลาหลายชนิด

(3) พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด

ดอนหอยหลอด ตั้งอยู่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ลักษณะดินเกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำและตะกอนน้ำบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง ทำให้แผ่นดินขยายออกไปในทะเลบริเวณพื้นที่ตั้งแต่แนวชายทะเลลงไปในทะเลประมาณ 8 กิโลเมตร มีลักษณะผิวพื้นชายฝั่งราบเรียบประกอบด้วยตะกอนโคลน เมื่อน้ำลดจะปรากฏเป็นสันดอนทรายกว้างประมาณ 4 กิโลเมตร

ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 1,099 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 546,875 ไร่ รวมทั้งพื้นที่บนบกและในทะเล ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ คือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลมีลักษณะธรรมชาติที่หายากประเภทหนึ่ง มีหาดเลนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของหอยหลอด (*Solen regularis*) ที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีคุณค่าด้านความหลากหลายทางชีวภาพพบพืชอย่างน้อย 42 ชนิด นกอย่างน้อย 18 ชนิด สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังอย่างน้อย 42 ชนิด และหอยประมาณ 10 ชนิด

(4) พื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ จังหวัดกระบี่

ตั้งอยู่อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่สุสานหอย 75 ล้านปี รวมถึงพื้นที่ป่าชายเลน หาดเลน หาดทราย ลำคลองน้อยใหญ่หน้าเมืองกระบี่จนถึงป่าชายเลน และแหล่งหญ้าทะเลผืนใหญ่บริเวณเกาะศรีบอยา

ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 1,100 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 133,120 ไร่ ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ คือ เป็นแหล่งหญ้าทะเลในเกาะศรีบอยา และเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่ง มีลักษณะเฉพาะแห่งหนึ่งของประเทศไทยพบอย่างน้อย 221 ชนิด ในพื้นที่ป่าชายเลน เป็นแหล่งที่พบนกที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ และสถานภาพใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด เช่น นกยางจีน (*Egretta eulophotes*) นกฟินฟุต (*Heliparis personata*) และนกทะเลขาเขียวลายจุด (*Tringa guttifer*) นอกจากนี้ยังพบพะยูน (*Dugong dugon*) ซึ่งอยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ หาดเลนในพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่จัดเป็นหาดเลนที่มีความสำคัญมากต่อนกอพยพในภาคใต้ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง พบพันธุ์ไม้ 35 ชนิด หญ้าทะเล 9 ชนิด รวมถึงพันธุ์ปลา 232 ชนิด

(5) พื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย

ตั้งอยู่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นบึงน้ำจืดอยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย และเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มน้ำเชียงแสนและทะเลสาบเชียงแสน

ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 1,101 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 2,712.5 ไร่ ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ คือ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะนกน้ำที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ของโลก เช่น เป็ดดำหัวดำ (*Aythya baeri*) และสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ของประเทศไทย เช่น นกกาน้ำใหญ่ (*Phalacrocora carbo*) นกกระสาแดง (*Ardea purpurea*) และเหยี่ยวดำ (*Milvus migrans*) บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย พบนก 121 ชนิด เป็นแหล่งที่นกทำรัง วางไข่บริเวณนี้อย่างน้อย 15 ชนิด บริเวณทะเลสาบพบพืช 185 ชนิด นกทั้งหมด 225 ชนิด และพบปลาอย่างน้อย 46 ชนิด

(6) พื้นที่ชุ่มน้ำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตน

สุดาฯ (พรุโต๊ะแดง)

ครอบคลุมอำเภอเมืองนราธิวาส ตากใบ สุโหลงโกลก และสุโหลงปาดิ จังหวัดนราธิวาส เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขังซึ่งอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเล เป็นแหล่งรองรับน้ำจากกลุ่มน้ำตอนบนทอดขนานไปกับแนวชายฝั่งทะเลภาคใต้ด้านตะวันออกในระยะห่างประมาณ 7 กิโลเมตร พื้นที่ประกอบด้วยพรุดั้งเดิม ป่าพรุที่กลายเป็นป่าเสม็ด ไม้พุ่ม และพรุหญ้า มีภูมิอากาศค่อนข้างร้อนและชื้นกว่าป่าชนิดอื่น

ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 1,102 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 125,625 ไร่ ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ คือ เป็นป่าพรุดั้งเดิมผืนใหญ่ที่สุดที่ยังคงเหลืออยู่ในประเทศไทยและเป็นแหล่งที่มี ความหลากหลายทางชีวภาพสูงทั้งพืชและสัตว์ พบสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ และสถานภาพใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด เช่น นกตะกรุม (*Leptoptilos javanicus*) นกฟินฟุต

(Heliopais personata) นกเป้ล่าใหญ่ (Teron cepeller) เต่าห่ม (Cuora amboinensis) เต่าดำ (Siebenroekiella crassicollis) ตะโขง (Tomistoma schlegelii) และจระเข้ (Crocodylus porosus) สถานภาพใกล้สูญคุกคาม เช่น นกเหยี่ยวหัวปลาใหญ่หัวเทา (Lchthyophaga ichthyaetus) นกโพระดกหลากสี (Megalaima rafflesii) นกหัวขวานสามนิ้วหลังสีไพร (Dinopium rafflesii) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสังคมพืชที่ซับซ้อน ทั้งพืชยืนต้น พืชล้มลุก เฟิร์นต่าง ๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น มีพันธุ์ไม้เฉพาะถิ่นอย่างน้อย 50 ชนิด พบนกอย่างน้อย 217 ชนิด ปลาอย่างน้อย 62 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 59 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 52 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 19 ชนิด

(7) พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง-ปากแม่น้ำตรัง

ตั้งอยู่อำเภอสิเกาและอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ประกอบด้วยระบบนิเวศ 3 ลักษณะ คือ แม่น้ำ ปากแม่น้ำ และชายฝั่งทะเล ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 1,182 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 515,745 ไร่ ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหลากหลายรูปแบบ เช่น ป่าชายเลน ป่าจากหาดเลน หาดทราย แนวปะการัง และแหล่งหญ้าทะเล เป็นที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์ที่หายากและอยู่ในสถานภาพถูกคุกคามหลายชนิด พบนกอย่างน้อย 212 ชนิด โดยหาดเจ้าไหมเป็นแหล่งทำรังวางไข่แห่งเดียวของนกกระสาคอดำใน (Malay peninsular) มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ นอกจากนี้ยังเป็นบริเวณที่มีความหลากหลายของหญ้าทะเลอย่างน้อย 8 ชนิด เช่น หญ้าเต่า (Thalassia hemprichii) หญ้าชะเงาใบขาว (Enhalus acoroides) ระบบนิเวศนี้มีความสำคัญต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ โดยเป็นแหล่งอาหารแหล่งหลบภัย แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนโดยเฉพาะปลา กุ้ง ปู และพะยูน (Dugong dugon) พบปลาอย่างน้อย 75 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 13 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 39 ชนิด และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม 22 ชนิด

(8) พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติแหลมสน-ปากแม่น้ำกระบือ-ปากคลองกะเปอร์

ตั้งอยู่อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง เป็นป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดที่เหลืออยู่ของประเทศไทยและเขตอินโดแปซิฟิก ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศลำดับที่ 1,183 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เนื้อที่ 677,625 ไร่ ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระหว่างประเทศ คือ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่ประกอบด้วยระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำหลายแบบผสมผสานกันได้แก่ หาดเลน หาดทราย แหล่งปะการัง แหล่งหญ้าทะเล และป่าชายเลนดึกดำบรรพ์ที่สุด มีความสมบูรณ์มากแห่งหนึ่งของประเทศ พบต้นโกงกางขนาดใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 300 ปี เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนิดพันธุ์นกที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง คือ นกยางจัน (Egretta eulophotes) สถานภาพใกล้สูญคุกคาม คือ เหยี่ยวแดง (Haliastur rindus) เหยี่ยวหน้าเทา (Butastur indicus) และสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ คือ นกกระเต็นใหญ่ปีกสีน้ำตาล (Haleyon amauroptera) เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก พบนกอย่างน้อย 50 ชนิด สัตว์ที่อาศัยอยู่หน้าดินและในดิน 77 ชนิด ปลามากกว่า 82 ชนิด พบแหล่งหญ้าทะเลบริเวณบ้านบางจากและบ้านหาดทรายดำ

(9) พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง

ประกอบด้วยเกาะต่าง ๆ 42 เกาะ ที่มีขนาดเล็กและขนาดกลางอยู่เป็นกลุ่มเกาะกลางทะเลในแนวเหนือ-ใต้ เป็นเขาหินปูนสูงชันตั้งอยู่ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศลำดับที่ 1,184 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2548 เนื้อที่ 63,750 ไร่ ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ คือ ประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหลายรูปแบบ เช่น หาดทราย หาดหิน ป่าชายเลน และแนวปะการังเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ โดยบางชนิดจัดเป็นพืชพันธุ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ กล้วยไม้หน้ารีของอ่างทอง (*Paphiopedilum niveum*) สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ นกเงือกดำ (*Anthracoeros malayanus*) สถานภาพใกล้ถูกคุกคาม เช่น นกออก (*Haliaeetus leucogaster*) นกกลุ่มพูขาว (*Ducula bicolor*) พบสังคมพืชที่ประกอบด้วยป่าดงดิบแล้ง ครอบคลุมพื้นที่ของเกาะขนาดใหญ่ ป่าชายหาดเป็นป่าโปร่งขึ้นบริเวณแคบ ๆ ตามชายหาด และเชิงเขาหินปูนซึ่งมีชั้นดินน้อย ป่าชายเลนพบอยู่น้อยมากบริเวณซอกหินที่มีหาดทรายหรือหาดเลน

(10) พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา

เป็นอ่าวดินล้อมรอบด้วยป่าชายเลนที่ต่อเนื่องเป็นผืนใหญ่ในอำเภอเมืองพังงาและอำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา ส่วนที่เป็นหาดเลน เนื้อที่ 25,300 ไร่ ระดับน้ำในอ่าวก่อนขึ้นน้ำขึ้นประมาณ 1-4 เมตร ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ลำดับที่ 1,185 เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2545 ประกอบด้วยเกาะประมาณ 42 เกาะ เช่น เกาะเขาเต่า เกาะพระอาดเฒ่า เกาะมะพร้าว เกาะปันหยี และเกาะเขาพิงกัน เป็นต้น มีความหลากหลายของระบบนิเวศทั้งชายหาด ปากแม่น้ำ ป่าชายเลน หาดเลน หน้าผา หาดหิน และแหล่งหญ้าทะเล เป็นตัวอย่างของพื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติที่เป็นแหล่งของชนิดพันธุ์ที่มีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง ได้แก่ พะยูน (*Dugong dugon*) สถานภาพคุกคามของโลก ได้แก่ นกหัวโตมลายู (*Charadrius peronii*) นกซ่อมทะเลอกแดง (*Limnodromus semipalmatus*) สถานภาพใกล้ถูกคุกคาม เช่น นกออก (*Haliaeetus leucogaster*)

(11) พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดตั้งอยู่ในเขตอำเภอกุยบุรี และอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทพื้นที่ราบลุ่มที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีน้ำขังหรือท่วมถึงอยู่อย่างถาวร มีทั้งส่วนที่เป็นน้ำจืดและน้ำกร่อย ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศลำดับที่ 1,734 เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2551 เนื้อที่ 43,074 ไร่ โดยเป็นทุ่งน้ำจืดขนาดใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 1,190 ไร่ มีระบบนิเวศที่แตกต่างกัน 10 ประเภท ทั้งที่เป็นระบบนิเวศแหล่งน้ำในแผ่นดินและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง มีความหลากหลายของชนิดนกสูงมากถึง 316 ชนิด อย่างน้อย 157 ชนิด อาศัยในพื้นที่บริเวณทุ่งสามร้อยยอด พบนกอย่างน้อย 116 ชนิด เป็นนกประจำถิ่นและอพยพซึ่งอยู่ในสถานภาพถูกคุกคามของโลก ได้แก่ นกตะกราม นกกระทุง เป็ดดำหัวดำ นกอินทรีปีกปลาย นกหัวโตมลายู และนกซ่อมทะเลอกแดง พบนกที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่งของประเทศ ได้แก่ นกเค้าแดงใหญ่สีน้ำตาล รวมถึงพบชนิดพันธุ์ปลาที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ ปลาตุ๊กตาดัน พบไม้ชายเลน พืชชายเลน และพืชน้ำ รวมไม่น้อยกว่า 150 ชนิด

(12) พื้นที่ชุ่มน้ำกุดทิง

เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทหนองบึง ที่ใช้ภาษาท้องถิ่นคำว่า “กุด” ซึ่งหมายถึงน้ำที่มาจากลำห้วยหลายสายไหลมารวมเป็นแอ่งน้ำ ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ลำดับที่ 1,926 เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เนื้อที่ 16,500 ไร่ กุดทิงอยู่ในเขตจังหวัดบึงกาฬ มีสภาพเป็นหนองบึงขนาดใหญ่ ที่มีน้ำขังตลอดปี มีการเชื่อมต่อกับแม่น้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก กุดทิงถือเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญที่มีระบบนิเวศเชื่อมต่อกับแม่น้ำโขงทำให้มีความหลากหลายของสังคมพืชน้ำและชนิดพันธุ์สัตว์ พบพันธุ์ปลาน้ำจืดถึง 123 ชนิด ในจำนวนนี้มีปลาประจำถิ่นและปลาอพยพที่มาจากแม่น้ำโขง ซึ่งมากกว่า 56 ชนิด เป็นปลาเศรษฐกิจ มีปลาชีวแคระ พันธุ์ปลาน้ำจืดที่เล็กที่สุดเป็นอันดับ 3 ของโลก และเป็นสัตว์มีกระดูกสันหลังที่เล็กที่สุดของไทย ทั้งยังพบปลาที่อยู่ในสถานภาพเสี่ยงต่อการคุกคาม คือปลาอีสก หรือปลาเอน พืชน้ำพบทั้งหมด 80 ชนิด และเป็นชนิดใหม่ของโลก คือ ต้นเล็บม้ายและสาหร่ายข้าวเหนียวดอกเหลือง พรรณไม้เด่นที่พบมีทั้งกกสามเหลี่ยมหรือฝื่อสาหร่ายเทปักษ์ และสาหร่ายข้าวเหนียวดอกเหลือง กุดทิงเป็นแหล่งพักพิงของนกอพยพและนกประจำถิ่นหลายชนิด เช่น นกเป็ดน้ำ เหยี่ยว และนกน้ำอื่น ๆ อีกมากกว่า 100 ชนิด ที่พบมาก ได้แก่ นกเป็ดแดง ยังมีรายงานการพบนกที่หายากและอยู่ในสถานภาพถูกคุกคามของโลก ได้แก่ เป็ดลาย นกเป็ดหัวดำ รวมถึงเหยี่ยวหาตุไต่ยากอีก 2 ชนิด คือ เหยี่ยวทุ่งแถบเหนือ และเหยี่ยวทุ่งพันธุ์ยุโรป

(13) พื้นที่ชุ่มน้ำเกาะกระ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตั้งอยู่อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากแผ่นดินประมาณ 350 กิโลเมตร เมื่อวัดในแนวตรงจากบริเวณอำเภอปากพนัง ประกอบด้วยเกาะขนาดเล็ก 3 เกาะ ได้แก่ เกาะกระใหญ่ เกาะกลาง (เกาะหลาม) เกาะเล็ก (เกาะบก) และกองหินขนาดเล็กอีก 1 กอง เรียกว่า หินเรือ ซึ่งมีสวนยอดโผล่ขึ้นมาเล็กน้อย ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 2,152 เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2556 มีเนื้อที่ทั้งหมด 2,337 ไร่ ความสำคัญเป็นหมู่เกาะขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในอ่าวไทย ประกอบด้วย ภูเขาขนาดเล็ก แนวหินชายฝั่ง พบความหลากหลายของปะการังแข็งกว่า 67 ชนิด ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งปะการังที่หายากและสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งวางไข่ที่สำคัญของเต่าตนุ (*Chelonia mydas*) และเต่ากระ (*Eretmochelys imbricate*) เป็นแหล่งอาศัยของนกโจรสลัดเกาะคริสตมาส (*Fregata andrewsi*) ซึ่งมีสถานภาพใกล้สูญพันธุ์

(14) พื้นที่ชุ่มน้ำหมู่เกาะระ-เกาะพระทอง

ตั้งอยู่อำเภอกระบุรี และอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ด้านทิศเหนือติดอุทยานแห่งชาติแหลมสนและทะเลอันดามัน ทิศใต้ติดทางหลวงหมายเลข 4 อำเภอตะกั่วป่า ทิศตะวันออกติดทางหลวงหมายเลข 4 เทือกเขาแม่มางขาว อุทยานแห่งชาติศรีพังงา ทิศตะวันตกติดทะเลอันดามัน ประกอบไปด้วยเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ติดทะเลอันดามัน ได้แก่ เกาะระ เกาะพระทอง และเกาะคอเขา ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นลำดับที่ 2,153 เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2556 มีเนื้อที่ทั้งหมด 122,800 ไร่ ประกอบด้วยเกาะขนาดใหญ่สองเกาะ มีความหลากหลายของระบบนิเวศที่เป็นทุ่งหญ้า ป่าชายเลน ป่าพรุ บึงน้ำจืด ป่าดิบชื้นชายหาด หาดเลน หญ้าทะเล และแนวปะการังชายฝั่ง เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยที่สำคัญของเต่าหญ้า (*Lepidochelys olivacea*) เต่ากระ (*Eretmochelys imbricate*) และเต่ามะเฟือง (*Dermochelys coriacea*) เป็นที่อยู่อาศัยที่สำคัญไม่กี่แห่งในประเทศไทยของนกตะกรุม (*Leptoptilos javanicus*) ซึ่งเป็นนกที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ นอกจากนี้ยังเป็นที่อยู่

อาศัยของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่สำคัญ อาทิ ลิ่นชวา (*Manis javanica*) กวางป่า (*Rusa unicorn*) รวมทั้งพะยูน (*Dugong dugon*) สัตว์ป่าสงวน อีกทั้งแหล่งหญ้าทะเลในพื้นที่กว่า 4,375 ไร่ ยังเป็นแหล่งขยายเพาะพันธุ์วางไข่ของพันธุ์ปลาไม่ต่ำกว่า 268 ชนิด

(15) พื้นที่ชุ่มน้ำแม่น้ำสงครามตอนล่าง

มีขอบเขตเริ่มตั้งแต่ปากน้ำบ้านไชยบุรี ตำบลไชยบุรี อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดนครพนม ไปจนถึงบ้านปากยาม ตำบลสามผง อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม ความยาวทั้งสิ้น 92 กิโลเมตร นับเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ลำดับที่ 15 ของประเทศไทย และเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ลำดับที่ 2,420 ของโลก มีผลอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ครอบคลุมเฉพาะส่วนที่เป็นตัวแม่น้ำสงครามตอนล่าง และพื้นที่ป่าบุงป่าทามที่ติดกับสองฝั่งแม่น้ำ และพื้นที่ป่าสาธารณะ หรือป่าบุงป่าทามที่ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นชอบ และไม่มีพื้นที่ทับซ้อนกับพื้นที่เอกสารสิทธิ์ของราษฎร รวมทั้งพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) พื้นที่สาธารณะตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) รวมทั้งพื้นที่ที่เสนอเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ทั้งหมด 34,381 ไร่ มีความหลากหลายของระบบนิเวศ ป่าที่พบในบริเวณลุ่มน้ำนี้ประกอบด้วย ป่าบึงน้ำจืดหรือป่าบุง-ทาม (Freshwater swamp forest) ป่าเต็งรัง (Dry dipterocarp forest) และป่าดิบแล้ง (Dry dipterocarp forest) บนเขาหินทรายและที่ราบลุ่ม พบพืชหายาก รวม 7 ชนิด เช่น กระจงใบเขียว (*Careya herbacea* Roxb.) ตะแบกทามหรือเปื่อยน้ำ (*Lagerstroemia spireana* Gagnep.) และไชยวาน (*Cephalanthus tetrandra* (Roxb.) Ridsdale & Bakh.f.) เป็นต้น พบว่ามีสัตว์ป่าที่มีสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (VU) 3 ชนิด คือ เต่าดำ (*Malayemys subtrijuga*) เต่าดำ (*Siebenrockiella crassicollis*) และตะพาบน้ำ (*Amyda cartilaginea*) และพบปลาจำนวน 183 ชนิด ชนิดที่เป็นพันธุ์เฉพาะถิ่น (Endemic) เช่น ปลากระเบนแม่น้ำโขง (*Dasyatis laosensis*) ปลาตองลาย (*Chitala blanci*) และปลาหมากผาง (*Tenualosa thibaudeaui*) เป็นต้น ชนิดพันธุ์ที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (Endangered) เช่น ปลากระเบนแม่น้ำโขง (*Dasyatis laosensis*) ปลาตองลาย (*Chitala blanci*) และปลากระโทง (*Catlocarpio siamensis*)

ข้อดีในการเข้าร่วมอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย

1) อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันอนุสัญญาฯ ยังสามารถเชื่อมโยงกับอนุสัญญาด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity: CBD) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) และอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: CITES)

2) การเป็นภาคีทำให้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นกับนานาชาติในการประชุมเพื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด

3) เป็นการนำพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญของประเทศ เข้าไปในทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับประเทศ (Ramsar site)

4) การเป็นภาคีทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้รับข่าวสารข้อมูลและคำแนะนำที่ทันสมัย รวมถึงข้อคิดเห็นต่าง ๆ

5) ภาคีสามารถเสนอขอรับการช่วยเหลือจากต่างประเทศหรือเงินกองทุน

3.3.2 นโยบายและกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

ประเทศไทยมีนโยบายที่ช่วยกำกับดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทยและมาตรการการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เรื่องทะเบียนรายชื่อบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำโครงการสำรวจ จัดทำทะเบียนรายชื่อบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย โดยพบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยประกอบด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืด ทั้งแหล่งน้ำไหลและน้ำนิ่ง ได้แก่ คลอง ห้วย ลำธาร แม่น้ำ น้ำตก หนอง อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ทะเลสาบ บึง พรุหญ้า พรุน้ำจืดที่มีไม้พุ่ม ที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่เกษตรที่มีน้ำท่วมขัง และพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ได้แก่ ปากแม่น้ำ ชายหาด หาดเลน ป่าชายเลน ปะการัง ครอบคลุมพื้นที่อย่างน้อย 36,616.16 ตารางกิโลเมตร (22,885,100 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 7.50 ของพื้นที่ประเทศไทย และได้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ ดังนี้

- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 61 แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ 48 แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น 19,295 แห่ง
- พื้นที่ชุ่มน้ำที่สมควรได้รับการเสนอ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

(Ramsar sites) ตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นลำดับแรก 9 แห่ง และพื้นที่ชุ่มน้ำที่สมควรได้รับการคุ้มครองและฟื้นฟูโดยเร่งด่วน 28 แห่ง พร้อมทั้งจัดทำมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ ซึ่งประกอบด้วย การอนุรักษ์ การสร้างจิตสำนึก การศึกษาสำรวจและการป้องกันไฟป่า

- ขึ้นทะเบียนพื้นที่เกาะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ จำนวน 10 แห่ง และระดับชาติ 1 แห่ง

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 และวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เรื่อง ทะเบียนรายชื่อบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

1) เห็นชอบต่อทะเบียนรายชื่อบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญของประเทศไทยโดยเพิ่มเติม ดังนี้

(1) เพิ่มเติมพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำกุดทิง จังหวัดบึงกาฬ พื้นที่ชุ่มน้ำในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี พื้นที่ชุ่มน้ำในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จังหวัดลพบุรี พื้นที่ชุ่มน้ำในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดตาก เกาะกระ เกาะพระทอง จังหวัดพังงา เกาะกระ จังหวัดนครศรีธรรมราช หาดท้ายเหมือง จังหวัดพังงา และพรุคันธุลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(2) เพิ่มเติมพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ พรุแม่รำพึง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และบึงสำนักใหญ่ (หนองจำรุง) จังหวัดระยอง

(3) เพิ่มเติมรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญเร่งด่วนสมควรได้รับการเสนอเป็นแรมซาร์ไซต์ จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำกุดทิง จังหวัดบึงกาฬ เกาะระ เกาะพระทอง จังหวัดพังงา เกาะกระ จังหวัดนครศรีธรรมราช และหาดท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

(4) พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต้องได้รับการคุ้มครอง โดยเพิ่มเติม หนองหล่ม ผนวกเพิ่มกับหนองบงคาย พื้นที่ชุ่มน้ำลุ่มน้ำสงคราม ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดหนองคาย พื้นที่ชุ่มน้ำทุ่งมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พื้นที่ชุ่มน้ำวัดห้วยจันทร์ จังหวัดลพบุรี อ่าวไทยตอนใน โดยเฉพาะด้านตะวันตกแหลมผักเบี้ย บ้านปากทะเลและเขาตะเครา จังหวัดเพชรบุรี ปากแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี เกาะสมุย และเกาะพัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(5) พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต้องได้รับการฟื้นฟู โดยเพิ่มเติมพื้นที่ชุ่มน้ำ จำนวน 12 แห่ง ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำหนองหลวง จังหวัดเชียงราย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดุนลำพัน จังหวัดมหาสารคาม ลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าวัดไผ่ล้อม จังหวัดปทุมธานี พื้นที่ชุ่มน้ำวัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าวัดตาลเอน และพื้นที่ชุ่มน้ำทุ่งมหาธาตุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทุ่งโพธิ์ทอง/ทุ่งคำหยาด จังหวัดอ่างทอง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ปากแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี อ่าวปากพญิง จังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่ชุ่มน้ำพรุบ้านไม้ขาว จังหวัดภูเก็ต

(6) พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต้องได้รับการศึกษาสำรวจ โดยเพิ่มเติมพื้นที่ชุ่มน้ำ จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี (สัตว์ป่า/ปลา) พื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง (ประชากร/ชนิดนก) ปากแม่น้ำเวฬุและอ่าวคังกระเบน จังหวัดจันทบุรี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ จังหวัดลพบุรี เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี (สัตว์น้ำ/ปลา) เกาะต่าง อุทยานแห่งชาติสิรินาถ จังหวัดภูเก็ต ป่าชายเลนปะเหลียน-ละงู จังหวัดตรัง และพื้นที่ชุ่มน้ำพรุคันธูลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ความหลากหลายทางชีวภาพ/ประชากร/ชนิดนก)

2) เห็นชอบต่อมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ดังนี้

(1) ประกาศกำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นที่สาธารณะทุกแห่งทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืดเป็นพื้นที่สีเขียว และมีให้ส่วนราชการเข้าไปใช้ประโยชน์ เพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำและกักเก็บน้ำต่อไป

(2) ให้มีการสำรวจและตรวจสอบขอบเขตพื้นที่ชุ่มน้ำตามทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เพื่อเป็นแหล่งรับน้ำตามธรรมชาติโดยเป็นพื้นที่กักเก็บ และชะลอการไหลของน้ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วมและภัยแล้ง

(3) ให้มีการติดตาม ตรวจสอบและดำรงรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำตามทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น เพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำตามธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์ ตลอดจนควบคุมและป้องกันการบุกรุกเข้าใช้ประโยชน์ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์

(4) ให้สร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ และ การใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืนแก่ทุกภาคส่วนและประชาชนทุกระดับ และให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ

(5) ให้นำเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar convention)

(6) ประกาศให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ เป็นเขต ห้ามล่าสัตว์ป่า หรือพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรือพื้นที่อนุรักษ์ในลักษณะอื่น

(7) เร่งรัดให้ออกหนังสือสำคัญที่หลวงในกรณีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ นานาชาติและระดับชาติเป็นที่สาธารณประโยชน์ และเร่งให้ดำเนินการจัดทำแนวเขตที่ชัดเจน เพื่อ ป้องกันปัญหาการบุกรุกโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำ

(8) ให้มีการฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ ที่เสื่อมโทรมและต้องการการปรับปรุงโดยด่วน เพื่อให้พื้นที่ชุ่มน้ำนั้น สามารถดำรงบทบาทหน้าที่ ทางนิเวศวิทยาและอุทกวิทยาได้ตามธรรมชาติ

(9) ให้มีการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและ ระดับชาติ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อคุ้มครอง พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ พื้นที่ที่เป็นเขตอนุรักษ์และเขตพัฒนา พร้อมทั้งกำหนดแนวเขตกันชนพื้นที่ ตลอดจนกำหนดกิจกรรม ที่สามารถกระทำได้ และห้ามกระทำในพื้นที่

(10) ให้มีการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) สำหรับโครงการ หรือกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามประกาศที่ออกตามมาตรา 46 แห่ง พรบ.ส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

(11) ให้มีการศึกษาวิจัยระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและ ระดับชาติและเผยแพร่ข้อมูลแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

(12) ติดตามตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ นานาชาติและระดับชาติอย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดปัจจัยหรือดัชนีชี้วัดที่ชัดเจน

(13) ให้มีการศึกษาสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติตามเกณฑ์

(14) ให้มีการควบคุมและป้องกันมลพิษจากแหล่งกำเนิดประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชน อุตสาหกรรม เกษตรกรรมและกิจกรรมอื่น ๆ

(15) ให้มีการควบคุมป้องกันไฟฟ้าในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและ ระดับชาติที่อาจเกิดจากชุมชน หรือเกิดจากกิจกรรมอื่น ๆ โดยมีมาตรการดังนี้

(15.1) มาตรการป้องกันไฟฟ้า

- ให้ดำเนินการควบคุมระดับน้ำของป่าชุ่มน้ำให้คงที่
- ทำแนวกันไฟเปียก (Wet-line firebreak) ตามแนวพระราชดำริ
- ประชาสัมพันธ์เชิงรุกทุกรูปแบบ เพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจกับ ชุมชนถึงอันตรายจากไฟฟ้า เป็นผลให้ชุมชนยุติการจุดไฟเผาป่า

(15.2) มาตรการดับไฟป่า

- จัดตั้งสถานีควบคุมไฟป่าพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่กำกับ ดูแลและดำเนินการควบคุมไฟป่าในพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ
- ผูกอบรมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ปฏิบัติงานดับไฟป่าในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ดับไฟป่าให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ

(16) ให้มีการศึกษาและจัดทำแผนกายภาพ ออกแบบภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบและในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ดังกล่าวทั้งระบบ

(17) ให้จัดทำรายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำจากมติคณะรัฐมนตรี โดยติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานหลักเสนอต่อคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นประจำ

3.4 การดำเนินงานพื้นที่ชุ่มน้ำ

ตั้งแต่ พ.ศ. 2536 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำขึ้น โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบเป็นฝ่ายเลขานุการ คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ต่อมามีการปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2558 มีรองปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มภารกิจที่เกี่ยวข้องเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

3.4.1 เสนอกฎระเบียบ นโยบายและแผนแห่งชาติ ตลอดจนแนวทางสำหรับการจัดการและคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย เพื่อการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3.4.2 สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานในพื้นที่ชุ่มน้ำ ให้เป็นไปตามกฎระเบียบนโยบายแห่งชาติ และแนวทางอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.3 สนับสนุน กำกับดูแล ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามพันธกรณีของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ และความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

3.4.4 สนับสนุนการสร้างจิตสำนึก การให้การศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ตลอดจนการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.4.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชน ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

3.4.6 สนับสนุนความร่วมมือหรือความเป็นพันธมิตรกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องจากภายในและต่างประเทศ

3.4.7 แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อให้ปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

3.4.8 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมอบหมาย

ภายใต้การดำเนินการของอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้จัดตั้งคณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อทำหน้าที่หลักในการกลั่นกรองแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ หรือให้คำปรึกษา

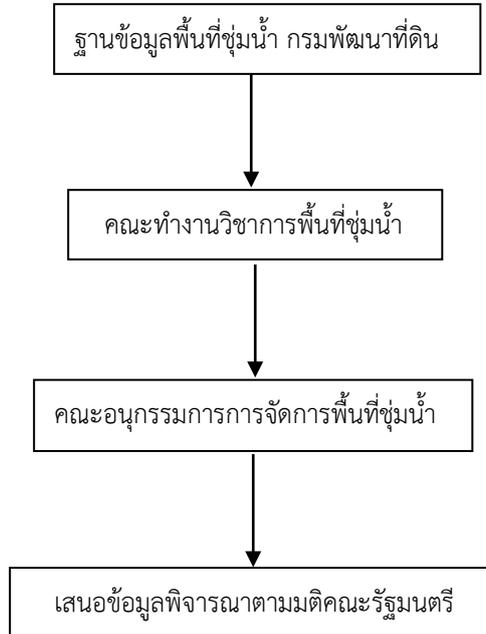
ด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำก่อนนำเสนอแผนการฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำโดยมีผู้อำนวยการสำนักความหลากหลายทางชีวภาพ รับผิดชอบเป็นฝ่ายเลขานุการคณะทำงานวิชาการพื้นที่ชุ่มน้ำ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ให้คำปรึกษาด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย ต่อคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) พิจารณากลับกรองแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่ก่อนนำเสนอขอความเห็นชอบต่อคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 3) ให้ความเห็นและข้อมูลทางวิชาการในประเด็นที่กำหนดในการประชุมคณะกรรมการทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ และการประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 4) พิจารณาสอนแนะแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์กระทรวง และมติที่ประชุมสมัชชาภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 5) ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

3.5 การดำเนินงานของกรมพัฒนาที่ดินนำไปสู่การดำเนินงานในระดับปฏิบัติ

จากสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำขนาดเล็กถูกบุกรุกและคุกคาม จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมและนำไปสู่ความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีดำเนินการสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา พร้อมจัดทำรายงานและแผนที่มาตราส่วน 1: 50,000 และ 1: 25,000 เพื่อให้ทราบถึงสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนหรือมาตรการการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

จากการที่สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ทำการสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น การบุกรุกและคุกคามของพื้นที่ชุ่มน้ำ ส่วนใหญ่พบในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ เช่น พื้นที่ชุ่มน้ำบึงกะโล่ ดังนั้น กรมพัฒนาที่ดินจึงได้จัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่จะดำเนินการใด ๆ สามารถนำไปใช้ตรวจสอบความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำและจัดทำมาตรการดูแลคุ้มครองพื้นที่ดังกล่าว โดยมีช่องทางการดำเนินงาน เพื่อเสนอข้อมูลซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินงานในระดับปฏิบัติได้ ดังแสดงในรูปที่ 3-1

รูปที่ 3-1 แผนภูมิการดำเนินงานเสนอข้อมูลเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานในระดับปฏิบัติ

บทที่ 4 ผลการศึกษา

4.1 ผลการวิเคราะห์

จากทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2542) พบว่ามีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง จำนวน 217 แห่ง

เมื่อทำการตรวจสอบสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำจากภาพถ่ายทางอากาศร่วมกับแผนที่สภาพภูมิประเทศเพื่อจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบว่าพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดพัทลุงที่สามารถระบุสถานภาพและพิกัดได้มีจำนวน 188 แห่ง จำแนกได้เป็นหนองน้ำจำนวน 1 แห่ง คลอง/ห้วย จำนวน 185 แห่ง และเหมือง จำนวน 2 แห่ง รายละเอียดแสดงในตารางที่ 4-1 และพื้นที่ชุ่มน้ำที่สามารถแสดงตำแหน่งและสถานภาพ แสดงในรูปที่ 4-1 ถึงรูปที่ 4-11

ตารางที่ 4-1 ตำแหน่งและสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08000016	คลองเขาตะไคร้	งงหรา	งงหรา	603568	825446	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000017	ห้วยนาเหรณ	งงหรา	คลองเฉลิม	606743	815514	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000018	คลองเฉลิม	งงหรา	คลองเฉลิม	607992	813736	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000019	คลองใหญ่	งงหรา	คลองเฉลิม	609695	823361	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000020	คลองบ้านพุด	งงหรา	คลองเฉลิม	609251	819260	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000001	ห้วยเขาหม้อ	งงหรา	คลองทรายขาว	604481	818609	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000004	คลองหนองแดง	งงหรา	คลองทรายขาว	601536	821525	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000005	คลองโต๊ะเพชร	งงหรา	คลองทรายขาว	602986	820797	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000006	คลองยายม้วย	งงหรา	คลองทรายขาว	602986	820797	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000007	คลองลายพัน	งงหรา	คลองทรายขาว	604753	823557	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000008	เหมืองน้ำคอกวาง	งงหรา	คลองทรายขาว	602286	823399	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000009	คลองหรั่ง	งงหรา	คลองทรายขาว	602213	823922	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000010	คลองลำน้อย	งงหรา	คลองทรายขาว	601850	823910	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000013	ห้วยหลายพัน	งงหรา	คลองทรายขาว	604744	823693	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08000015	คลองพญาไเฮ้ง	งงหรา	ชะรัด	606558	824896	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030001	คลองขุด	เขาชัยสน	เขาชัยสน	620752	818068	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030005	คลองเคี่ยม	เขาชัยสน	เขาชัยสน	618662	819116	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030006	คลองบ้านลานช้าง	เขาชัยสน	เขาชัยสน	618618	820551	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08030007	คลองอ้ายโต	เขาย้ายสน	เขาย้ายสน	621500	816729	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030014	คลองกุ่ม	เขาย้ายสน	ควนขนุน	619991	823958	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030015	คลองปากบาง	เขาย้ายสน	ควนขนุน	623536	828524	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030008	คลองบ้านเคียน	เขาย้ายสน	โคกม่วง	615525	818154	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030009	คลองห้วยลานช้าง	เขาย้ายสน	โคกม่วง	617440	818257	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030010	คลองบ้านท่าควาย	เขาย้ายสน	โคกม่วง	615269	823769	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030011	คลองนูด	เขาย้ายสน	โคกม่วง	614221	824861	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030012	คลองบ้านหนองว่า	เขาย้ายสน	โคกม่วง	618306	826053	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030021	คลองบางแก้ว	เขาย้ายสน	จองถนน	630214	828813	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030022	คลองบ้านจงเก	เขาย้ายสน	จองถนน	632770	827887	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030023	คลองอาพัด	เขาย้ายสน	จองถนน	630632	828570	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030002	คลองไม้ฝู	เขาย้ายสน	ห่านโพธิ์	627959	828322	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030004	คลองปากพะเนียด	เขาย้ายสน	ห่านโพธิ์	630376	830023	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030017	คลองทั้ง	เขาย้ายสน	ห่านโพธิ์	626532	830159	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030018	คลองห่านโพธิ์	เขาย้ายสน	ห่านโพธิ์	624168	832010	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030019	คลองซุด	เขาย้ายสน	ห่านโพธิ์	627494	835608	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08030020	คลองแวง	เขาย้ายสน	ห่านโพธิ์	628579	834597	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08040003	คลองหยีใน	ควนขนุน	ชะมวง	607431	859836	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08040004	คลองท่าแฉ	ควนขนุน	ชะมวง	605656	855476	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08040005	คลองแม่เตย	ควนขนุน	นาขยาด	604446	852383	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08040006	คลองพังโย	ควนขนุน	นาขยาด	605170	850522	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08040002	คลองปิ่นแต	ควนขนุน	ปิ่นแต	609184	862185	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08040001	คลองหนองสามก้อน	ควนขนุน	แหลมโดนด	609300	867439	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050006	คลองใหญ่	ตะโหมด	คลองใหญ่	620534	804545	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050010	คลองเหมืองตะกั่ว	ตะโหมด	คลองใหญ่	619604	800330	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050011	คลองแม่ไม้มูก	ตะโหมด	คลองใหญ่	621911	805373	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050016	ห้วยบังพรวน	ตะโหมด	คลองใหญ่	619421	804271	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050017	ห้วยแม่	ตะโหมด	คลองใหญ่	619620	806410	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050018	ห้วยแม่ไม้มูก	ตะโหมด	คลองใหญ่	621953	808209	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08050019	ห้วยญวน	ตะโหนด	คลองใหญ่	619308	799970	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050021	ห้วยพง	ตะโหนด	คลองใหญ่	618852	806810	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050001	คลองตะโหนด	ตะโหนด	ตะโหนด	615140	804059	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050002	คลองกง	ตะโหนด	ตะโหนด	613978	805037	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050003	คลองหัวช้าง	ตะโหนด	ตะโหนด	613266	810263	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050004	คลองโหล๊ะจังก์ระ	ตะโหนด	ตะโหนด	612162	811914	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050008	คลองนะ	ตะโหนด	ตะโหนด	617568	808452	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050012	ห้วยพง	ตะโหนด	ตะโหนด	618868	807050	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050013	ห้วยพระ	ตะโหนด	ตะโหนด	612360	811379	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050014	ห้วยเทียม	ตะโหนด	ตะโหนด	618768	807791	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050015	ห้วยโหล๊ะจังก์ระ	ตะโหนด	ตะโหนด	611158	811587	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050005	คลองตะโหนด	ตะโหนด	แม่ขรี	621443	811352	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050007	คลองท่าเขียด	ตะโหนด	แม่ขรี	622322	810146	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050009	คลองปลักปอม	ตะโหนด	แม่ขรี	620290	809458	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08050020	ห้วยหมาก	ตะโหนด	แม่ขรี	619860	809707	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010006	คลองอ้ายโต	บางแก้ว	โคกสัก	622585	817641	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010007	ห้วยคอแห้งงาม	บางแก้ว	โคกสัก	624077	814735	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010008	ห้วยโคกสัก	บางแก้ว	โคกสัก	627162	816159	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010009	ห้วยหนองไม้แก่น	บางแก้ว	โคกสัก	625427	816693	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010010	ห้วยเนียง	บางแก้ว	โคกสัก	625670	814878	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010005	คลองท่ามะเตือ	บางแก้ว	ท่ามะเตือ	627665	822509	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010001	คลองหมาขบค้าง	บางแก้ว	นาปะขอ	634225	824954	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010002	คลองปากพน	บางแก้ว	นาปะขอ	635136	824393	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010003	คลองขี้เสียด	บางแก้ว	นาปะขอ	634120	822419	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010004	คลองกระอาวน	บางแก้ว	นาปะขอ	636347	820599	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08010014	คลองพานไทร	บางแก้ว	นาปะขอ	633429	822308	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070022	คลองท่าน	ปากพะยูน	เกาะนางคำ	653313	810893	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070023	คลองกุน	ปากพะยูน	เกาะนางคำ	651334	814817	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070024	คลองใหม่	ปากพะยูน	เกาะหมาก	650968	827898	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08070025	คลองปากบางนาคราช	ปากพะยูน	เกาะหมาก	648004	818677	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070026	คลองเกาะหมาก	ปากพะยูน	เกาะหมาก	647495	816792	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070008	คลองหัวเตย	ปากพะยูน	ดอนทราย	647890	802505	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070009	คลองห้วยเขยอ	ปากพะยูน	ดอนประตู	644753	804461	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070011	คลองท่าไหล	ปากพะยูน	ดอนประตู	648772	804804	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070012	หนองเกาะแรด	ปากพะยูน	ดอนประตู	648798	805204	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070016	คลองหารอ่างทอง	ปากพะยูน	ดอนประตู	646251	804525	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070017	คลองบางแกง	ปากพะยูน	ปากพะยูน	651363	809408	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070018	คลองใหม่	ปากพะยูน	ปากพะยูน	643896	810665	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070019	คลองบางเตง	ปากพะยูน	ปากพะยูน	644105	810900	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070020	คลองวังหิน	ปากพะยูน	ปากพะยูน	648309	811033	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070021	คลองควาย	ปากพะยูน	ปากพะยูน	649503	809979	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070002	คลองบางม่วง	ปากพะยูน	ฝาละมี	639718	814435	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070003	คลองเกิด	ปากพะยูน	ฝาละมี	641559	812123	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070004	คลองบางขวน	ปากพะยูน	ฝาละมี	638435	817152	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070005	คลองบางเข้คัต	ปากพะยูน	ฝาละมี	638257	816441	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070006	คลองทะเลเหมียง	ปากพะยูน	ฝาละมี	636689	806942	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070001	คลองฝาละมี	ปากพะยูน	หารเทา	640493	808135	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070007	คลองใหญ่	ปากพะยูน	หารเทา	637488	804206	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070010	เหมืองสายโย	ปากพะยูน	หารเทา	640009	805775	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08070013	คลองหัวควน	ปากพะยูน	หารเทา	643959	808512	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060001	คลองพรุท้อ	ป่าบอน	โคกทราย	635985	795432	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060002	คลองหลง	ป่าบอน	โคกทราย	635205	796259	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060003	คลองกันแร่	ป่าบอน	โคกทราย	638176	797073	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060004	คลองโคกทราย	ป่าบอน	โคกทราย	642714	799135	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060005	ห้วยซีใต้	ป่าบอน	โคกทราย	631363	795327	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060018	คลองหลง	ป่าบอน	ทุ่งนารี	625361	793756	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060019	คลองยางแดง	ป่าบอน	ทุ่งนารี	623557	795667	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060020	คลองพรุท้อ	ป่าบอน	ทุ่งนารี	624205	792130	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08060021	ห้วยยางแดง	ป่าบอน	ทุ่งนารี	628064	797094	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060012	คลองป่าบอน	ป่าบอน	ป่าบอน	631707	809620	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060016	คลองเกิด	ป่าบอน	ป่าบอน	628837	813246	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060017	ห้วยแม่ร้านพริก	ป่าบอน	ป่าบอน	627027	811741	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060013	ห้วยสวนพลู	ป่าบอน	วังใหม่	629085	802762	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060014	คลองน้ำตก	ป่าบอน	วังใหม่	635765	807416	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060015	คลองใหญ่	ป่าบอน	วังใหม่	631396	806248	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060006	คลองป่าบอน	ป่าบอน	หนองธง	626875	801384	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060007	คลองเหมืองตะกั่ว	ป่าบอน	หนองธง	619306	798806	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060008	ห้วยหนองธง	ป่าบอน	หนองธง	623776	801898	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060009	คลองหอยโข่ง	ป่าบอน	หนองธง	625453	807899	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060010	คลองตอ	ป่าบอน	หนองธง	621508	796862	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08060011	ห้วยแม่นายสุข	ป่าบอน	หนองธง	625630	804083	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020002	ห้วยกรวด	ป่าพะยอม	เกาะเต่า	593307	866824	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020004	คลองป่าพะยอม	ป่าพะยอม	เกาะเต่า	593244	862015	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020008	คลองตลิ่งชัน	ป่าพะยอม	เกาะเต่า	606447	864332	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020012	ห้วยปริง	ป่าพะยอม	เกาะเต่า	599075	863726	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020007	คลองเรียน	ป่าพะยอม	บ้านพร้าว	601525	861523	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020006	คลองแกร	ป่าพะยอม	ป่าพะยอม	605707	868143	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020001	คลองไม้เสียบ	ป่าพะยอม	ลานข่อย	592619	872217	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020003	คลองน้ำใส	ป่าพะยอม	ลานข่อย	590201	871657	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020005	คลองกงหรา	ป่าพะยอม	ลานข่อย	600746	868323	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020009	ห้วยร่ำพืง	ป่าพะยอม	ลานข่อย	591561	868947	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08020010	ห้วยเรียน	ป่าพะยอม	ลานข่อย	592349	870699	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080062	คลองเขาเจ็ยก	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก	615000	841800	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080065	คลองบ้านเขาเจ็ยก	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก	614755	841565	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080066	คลองสายวัดเขาเจ็ยก	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก	613850	840750	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080067	คลองวัดนางลาดเขาเจ็ยก	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก	615851	842194	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080035	คลองบ้านแร่	เมืองพัทลุง	ควนมะพร้าว	623613	843532	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08080036	คลองบ้านควนแร่	เมืองพัทลุง	ควนมะพร้าว	623944	842770	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080037	คลองน้ำใส	เมืองพัทลุง	ควนมะพร้าว	620369	841271	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080038	คลองท่าโพธิ์	เมืองพัทลุง	ควนมะพร้าว	624337	840630	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080049	คลองโคกม่วง	เมืองพัทลุง	โคกชะงาย	612280	840114	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080025	คลองบ้านม่วงงาม	เมืองพัทลุง	ตำนาน	617192	842319	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080026	คลองตำนาน	เมืองพัทลุง	ตำนาน	618678	840462	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080027	คลองตำนานใหญ่	เมืองพัทลุง	ตำนาน	620101	840664	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080028	คลองนุ้ยบ้านดิน	เมืองพัทลุง	ตำนาน	618841	841075	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080029	คลองโต๊ะลำหลิง	เมืองพัทลุง	ตำนาน	619970	837952	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080043	คลองม่วงงาม	เมืองพัทลุง	ตำนาน	617951	839914	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080047	คลองชลประทาน	เมืองพัทลุง	ท่าแค	614618	836805	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080048	คลองท่าแค	เมืองพัทลุง	ท่าแค	616010	836133	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080044	คลองท่าแค-ตำนาน	เมืองพัทลุง	ท่ามิหรำ	617793	839864	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080045	คลองท่าแค	เมืองพัทลุง	ท่ามิหรำ	616534	838224	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080046	คลองท่าม่วง	เมืองพัทลุง	ท่ามิหรำ	616983	838255	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080050	คลองเต่า	เมืองพัทลุง	นาท่อม	606948	837739	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080051	คลองสาคร	เมืองพัทลุง	นาท่อม	613195	840015	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080052	คลองลำยุง	เมืองพัทลุง	นาท่อม	608075	838578	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080053	คลองชลประทาน	เมืองพัทลุง	นาท่อม	612499	839228	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080054	คลองสะพานตานนา	เมืองพัทลุง	นาท่อม	611976	839714	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080018	คลองภู	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	618912	844823	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080019	คลองพังยา	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	618903	844889	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080020	คลองสะพานไทร	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	618240	847323	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080021	คลองห้วยไก่อ	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	618424	845652	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080022	คลองกง	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	617819	845373	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080023	คลองริมถนนรถไฟ	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	619346	846628	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080024	คลองบ้านพังยา	เมืองพัทลุง	ปรางหมู	619660	844943	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080009	คลองโรงตรวน	เมืองพัทลุง	พญาขัน	620493	844941	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080010	คลองควนแร่	เมืองพัทลุง	พญาขัน	623986	843563	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ตารางที่ 4-1 (ต่อ)

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	พิกัด		สถานภาพ
				X	Y	
SO08080001	คลองน่วย	เมืองพัทลุง	ลำปำ	624947	843450	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080002	คลองเตาปูน	เมืองพัทลุง	ลำปำ	626291	845956	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080003	คลองลัด	เมืองพัทลุง	ลำปำ	626139	842146	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080004	คลองนายเพชร	เมืองพัทลุง	ลำปำ	625258	842608	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080005	คลองหลาด	เมืองพัทลุง	ลำปำ	624382	842517	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080007	คลองขุด	เมืองพัทลุง	ลำปำ	625501	849615	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080008	คลองเพื่อการเกษตรลำปำ	เมืองพัทลุง	ลำปำ	625341	851927	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080039	คลองปากหะ	เมืองพัทลุง	ลำปำ	628151	837581	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080014	คลองห้วยไทร	ศรีนครินทร์	ชุมพล	600137	841551	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080016	คลองลำยุง	ศรีนครินทร์	ชุมพล	607677	839352	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080017	คลองลำกะ	ศรีนครินทร์	ชุมพล	605842	837460	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080011	คลองใหญ่	ศรีนครินทร์	บ้านนา	601142	835510	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080055	คลองใหญ่	ศรีนครินทร์	บ้านนา	593540	838067	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080030	คลองหมวย	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	602301	836352	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080031	คลองบ้านนา	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	602301	836352	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080032	คลองโตน	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	599637	827798	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080033	คลองลำสินธุ์	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	603525	831779	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080034	คลองใหญ่	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	602589	835282	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080058	คลองหมวย	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	602954	836079	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080013	คลองเต่า	ศรีนครินทร์	อ่างทอง	606842	836677	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08080015	คลองเต่า	ศรีนครินทร์	อ่างทอง	606858	836603	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08090002	คลองท่าแนะ	ศรีบรรพต	เขาปู่	591652	852257	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08090001	คลองตลิ่งชัน	ศรีบรรพต	เขาย่า	593227	857124	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08090003	คลองจันนา	ศรีบรรพต	เขาย่า	599475	853644	พื้นที่ชุ่มน้ำ
SO08090004	คลองโงกน้ำ	ศรีบรรพต	ตะพาน	599446	849764	พื้นที่ชุ่มน้ำ

ที่มา: ปรับปรุงจากสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2542)

4.2 การจำแนกทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง รายอำเภอ

เมื่อแยกพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุงเป็นรายอำเภอสามารถแยก
รายละเอียดได้ดังนี้

4.2.1 อำเภอกงหรา มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 15 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-1 เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ
ประเภทคลอง/ห้วย จำนวน 14 แห่ง และเหมือง จำนวน 1 แห่ง

4.2.2 อำเภอเขาชัยสน มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 20 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-2
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง จำนวน 20 แห่ง

4.2.3 อำเภอกวนขนุน มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 6 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-3
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง จำนวน 6 แห่ง

4.2.4 อำเภอตะโหมด มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 21 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-4 เป็นพื้นที่
ชุ่มน้ำประเภทคลอง/ห้วย จำนวน 21 แห่ง

4.2.5 อำเภอบางแก้ว มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 11 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-5 เป็นพื้นที่
ชุ่มน้ำประเภทคลอง/ห้วย จำนวน 11 แห่ง

4.2.6 อำเภอปากพะยูน มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 24 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-6
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทหนองน้ำ จำนวน 1 แห่ง คลอง จำนวน 22 แห่ง และเหมือง จำนวน 1 แห่ง

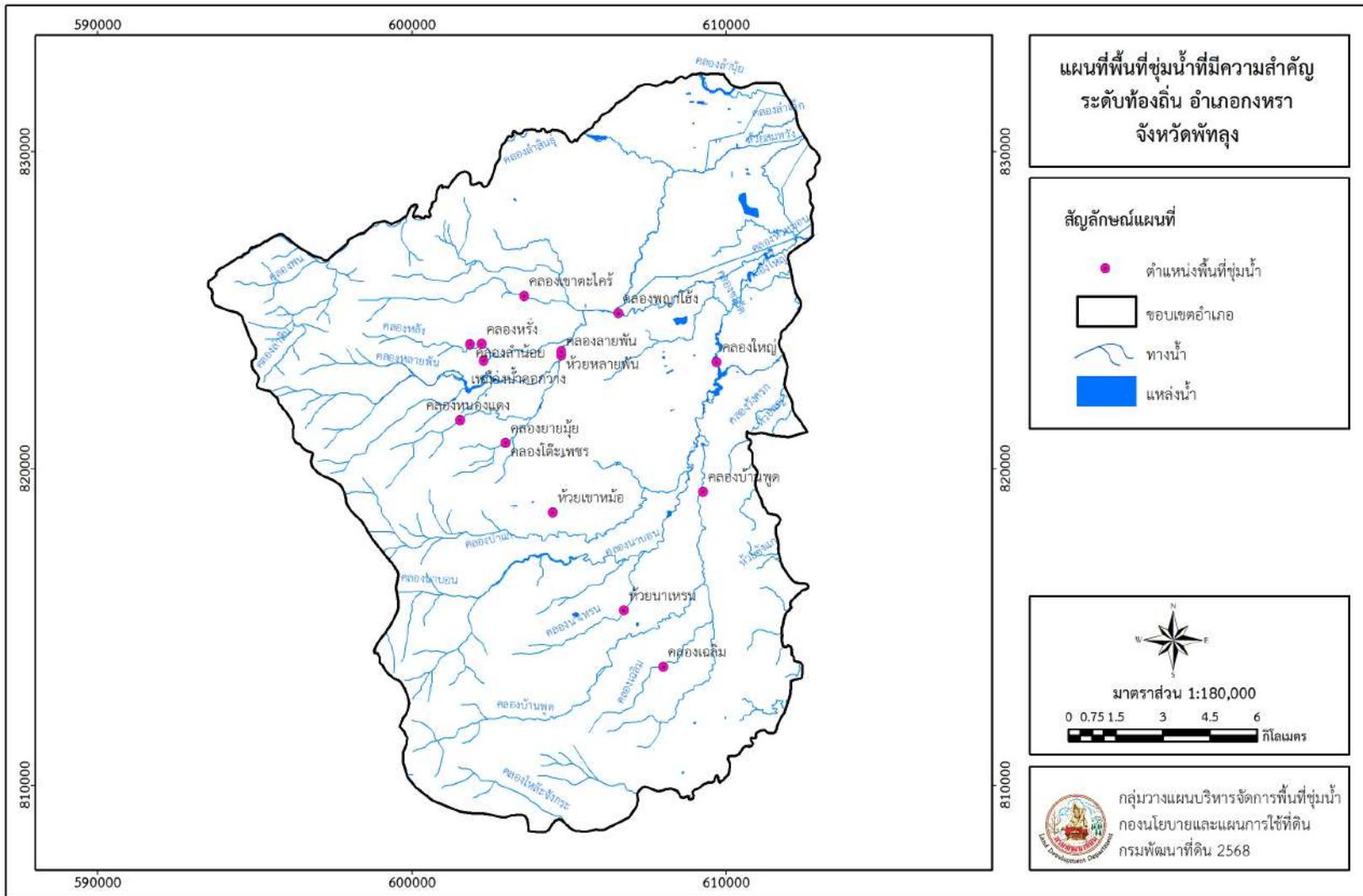
4.2.7 อำเภอป่าบอน มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 21 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-7 เป็นพื้นที่
ชุ่มน้ำประเภทคลอง/ห้วย จำนวน 21 แห่ง

4.2.8 อำเภอป่าพะยอม มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 11 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-8
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง/ห้วย จำนวน 11 แห่ง

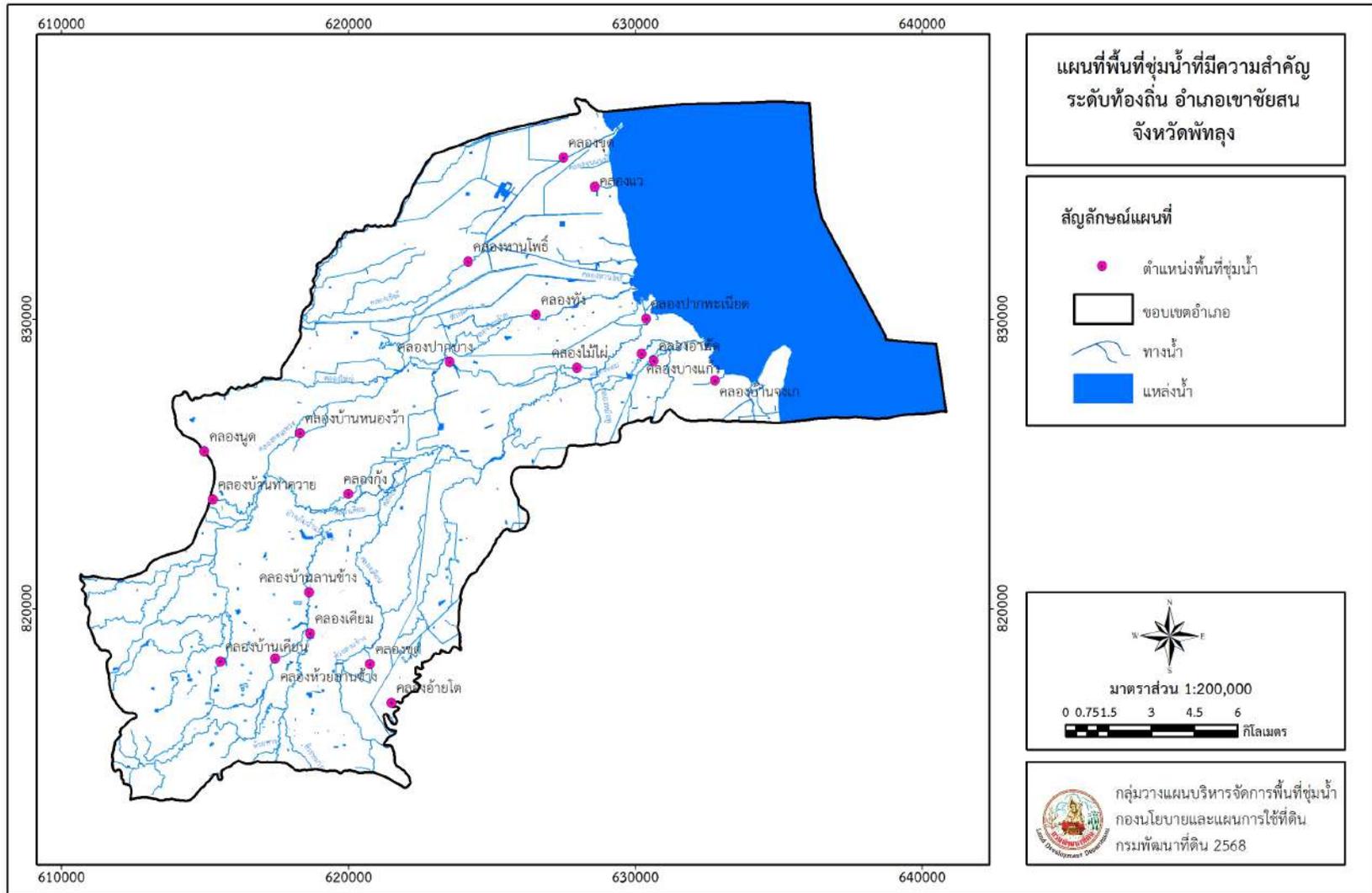
4.2.9 อำเภอเมืองพัทลุง มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 42 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-9 เป็นพื้นที่
ชุ่มน้ำประเภทคลอง จำนวน 42 แห่ง

4.2.10 อำเภอศรีนครินทร์ มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 13 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-10
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง จำนวน 13 แห่ง

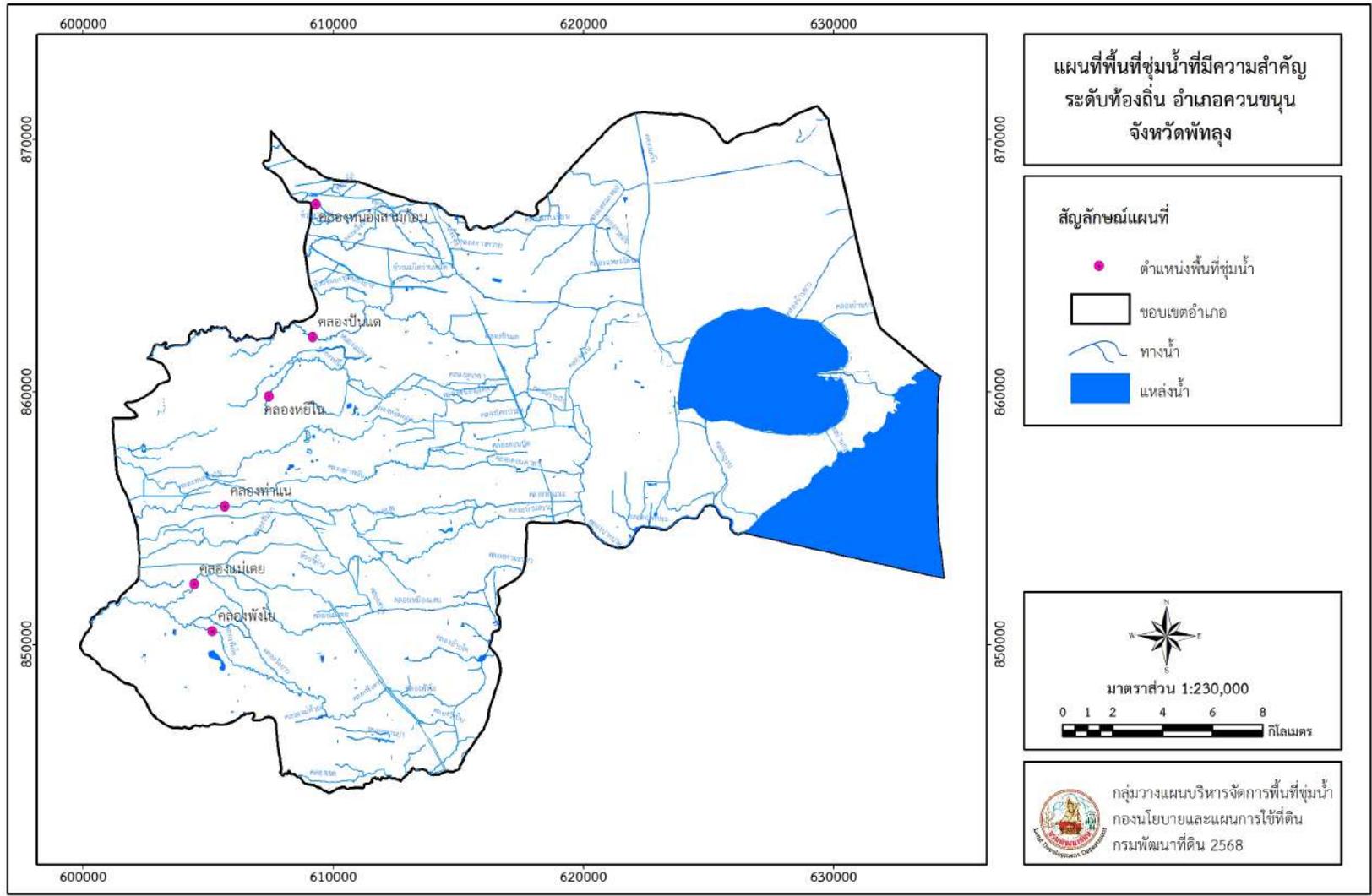
4.2.11 อำเภอศรีบรรพต มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ยังคงสภาพ จำนวน 4 แห่ง ดังแสดงในรูปที่ 4-11
เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง จำนวน 4 แห่ง

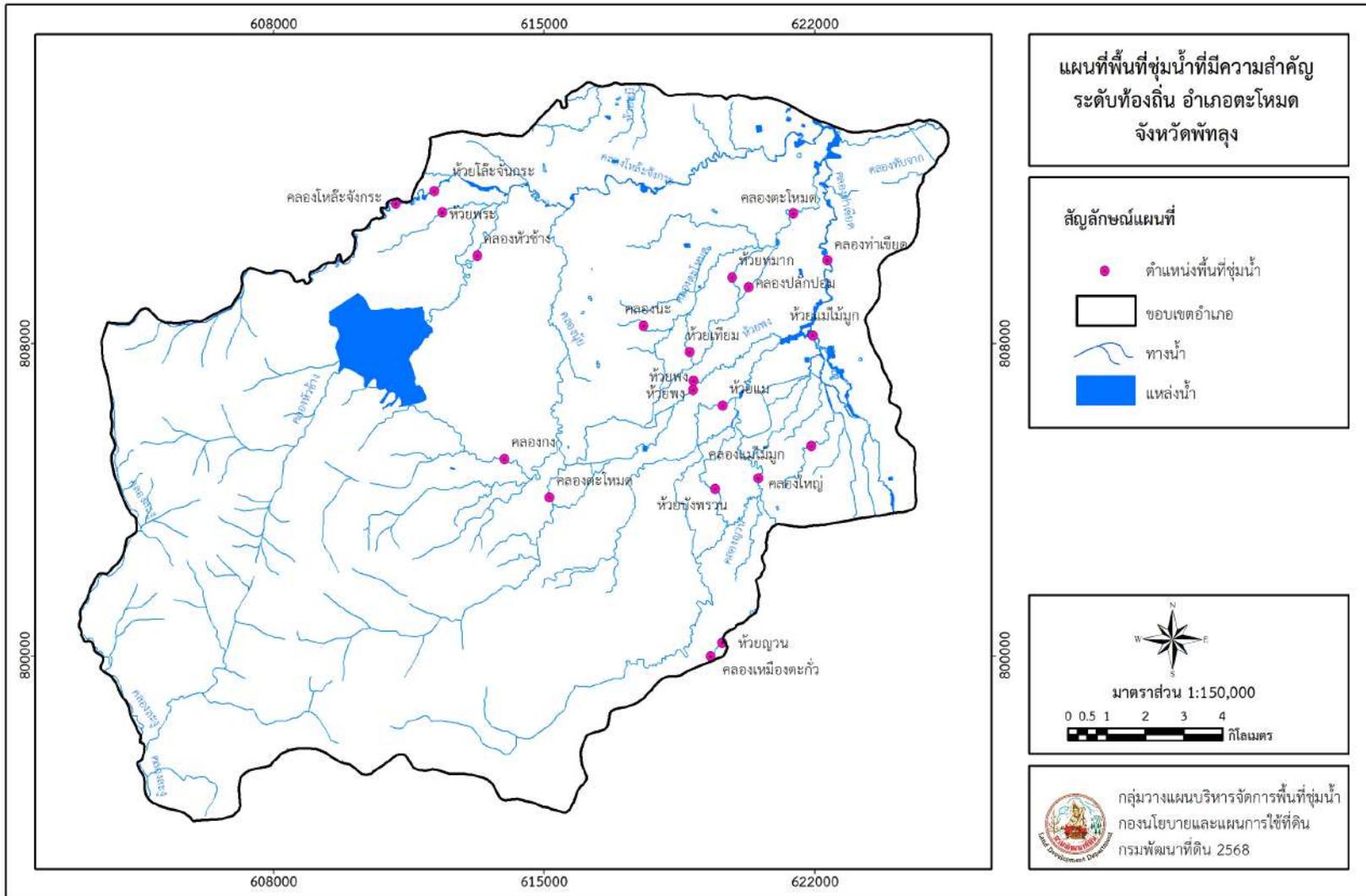
รูปที่ 4-1 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

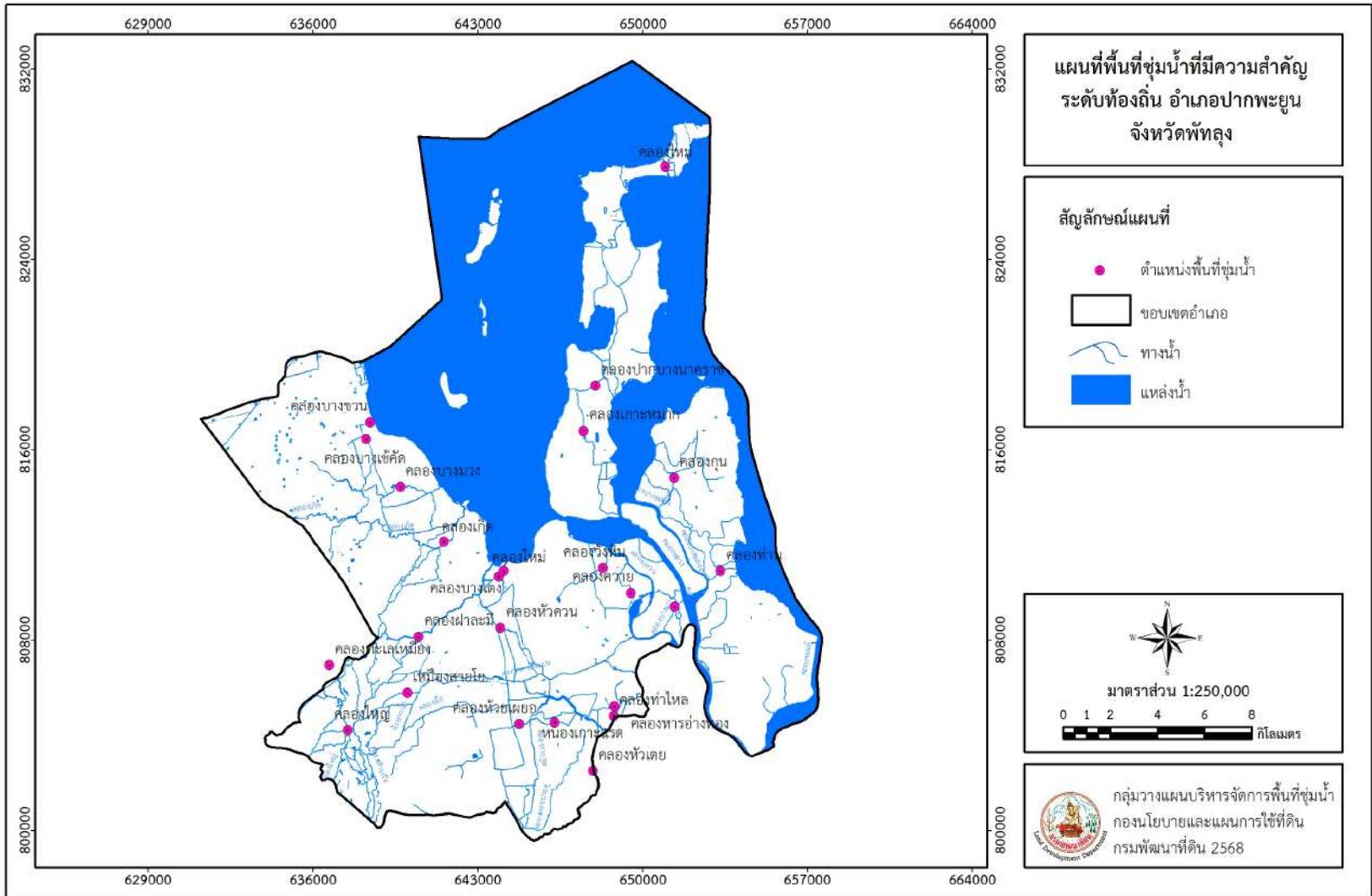
รูปที่ 4-2 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

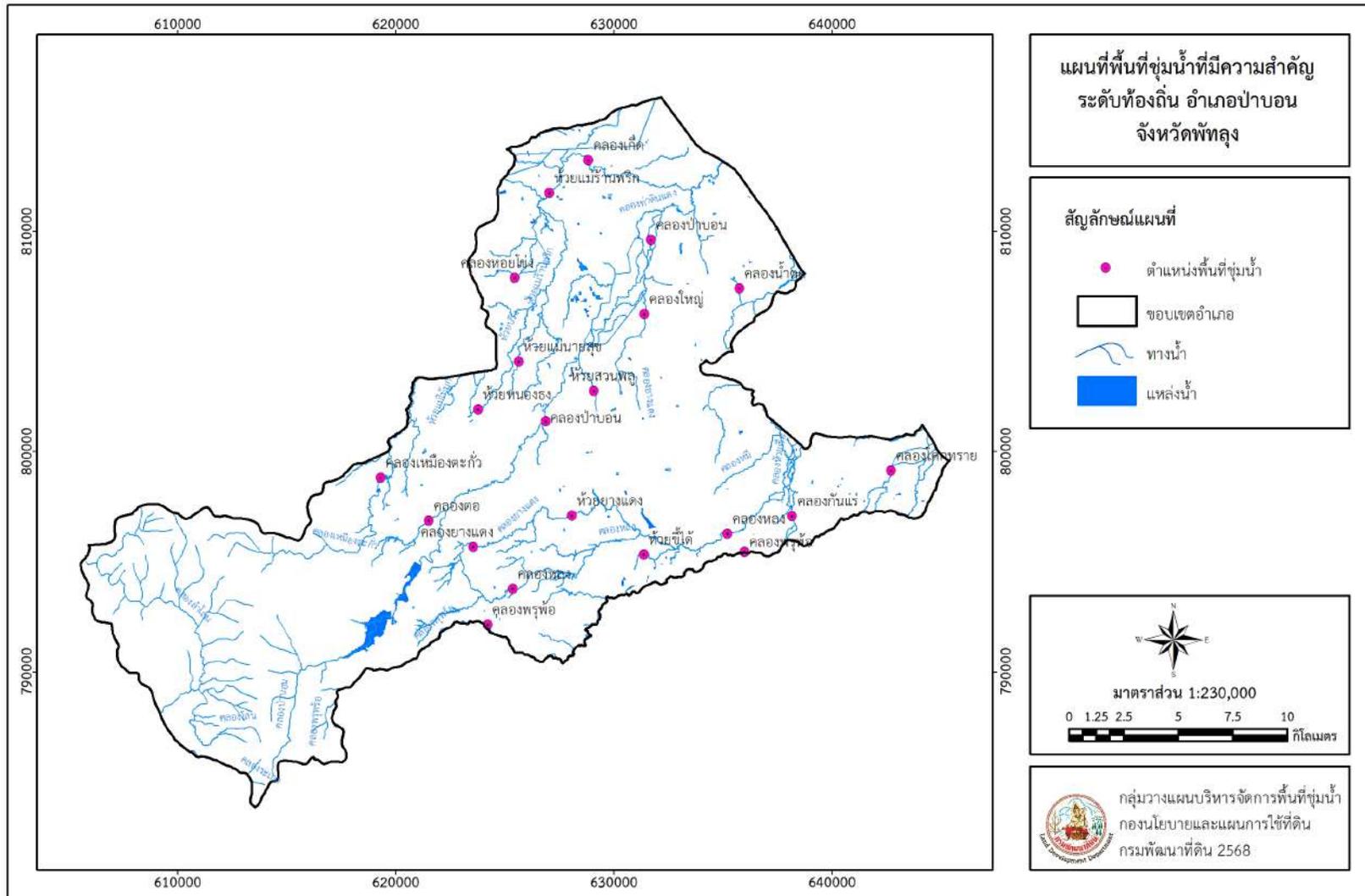
รูปที่ 4-3 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

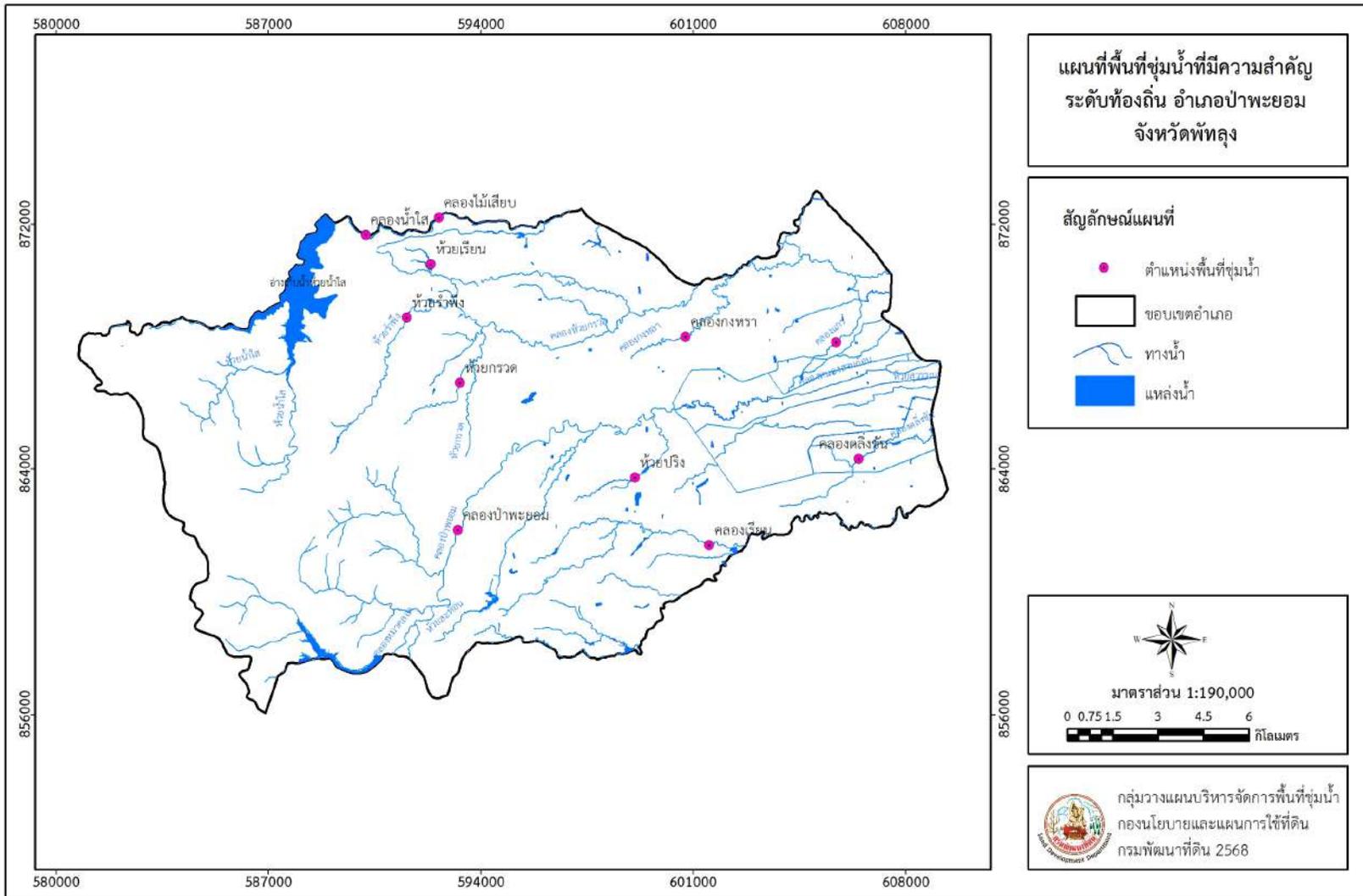
รูปที่ 4-4 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง

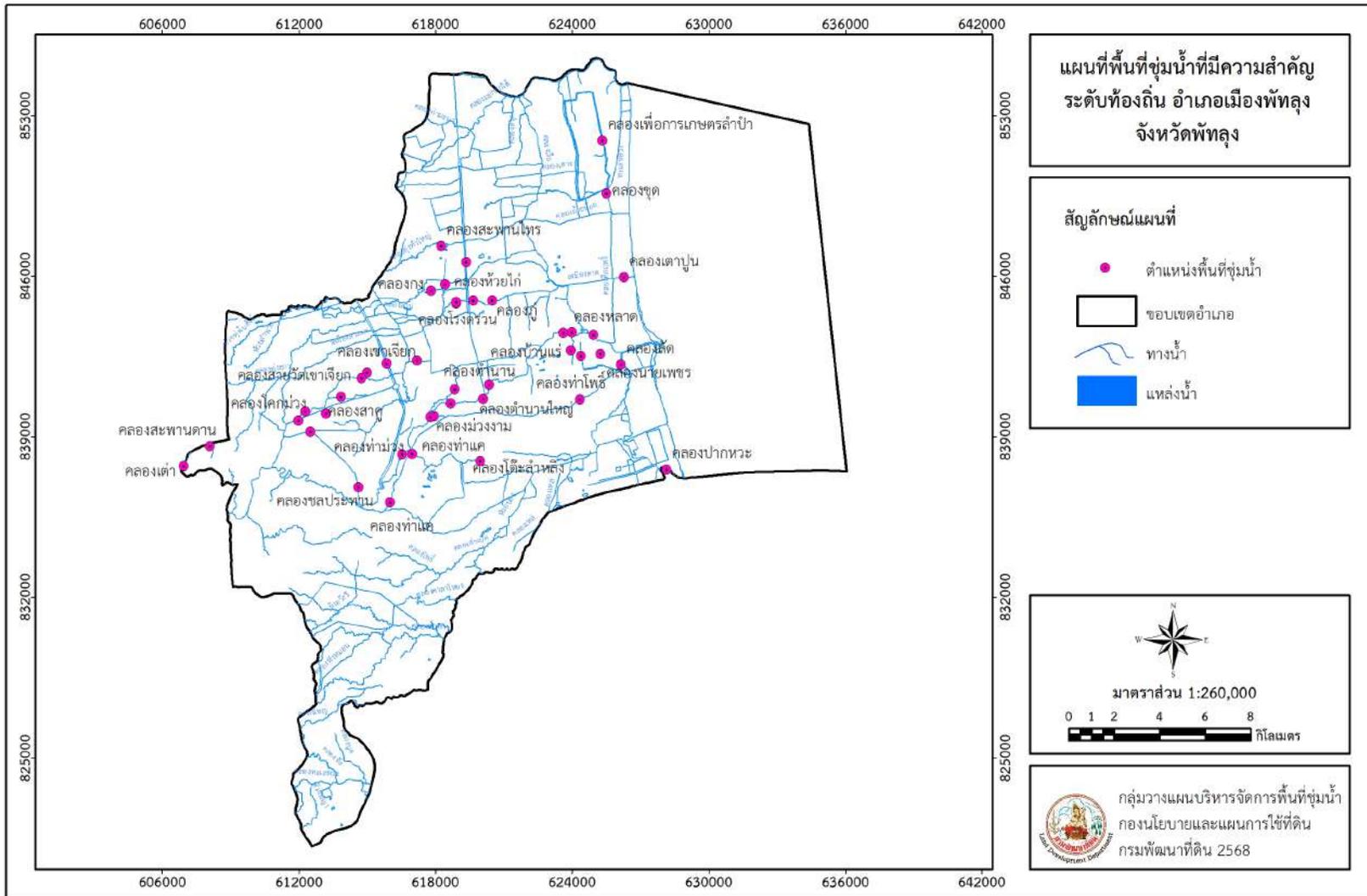
รูปที่ 4-6 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

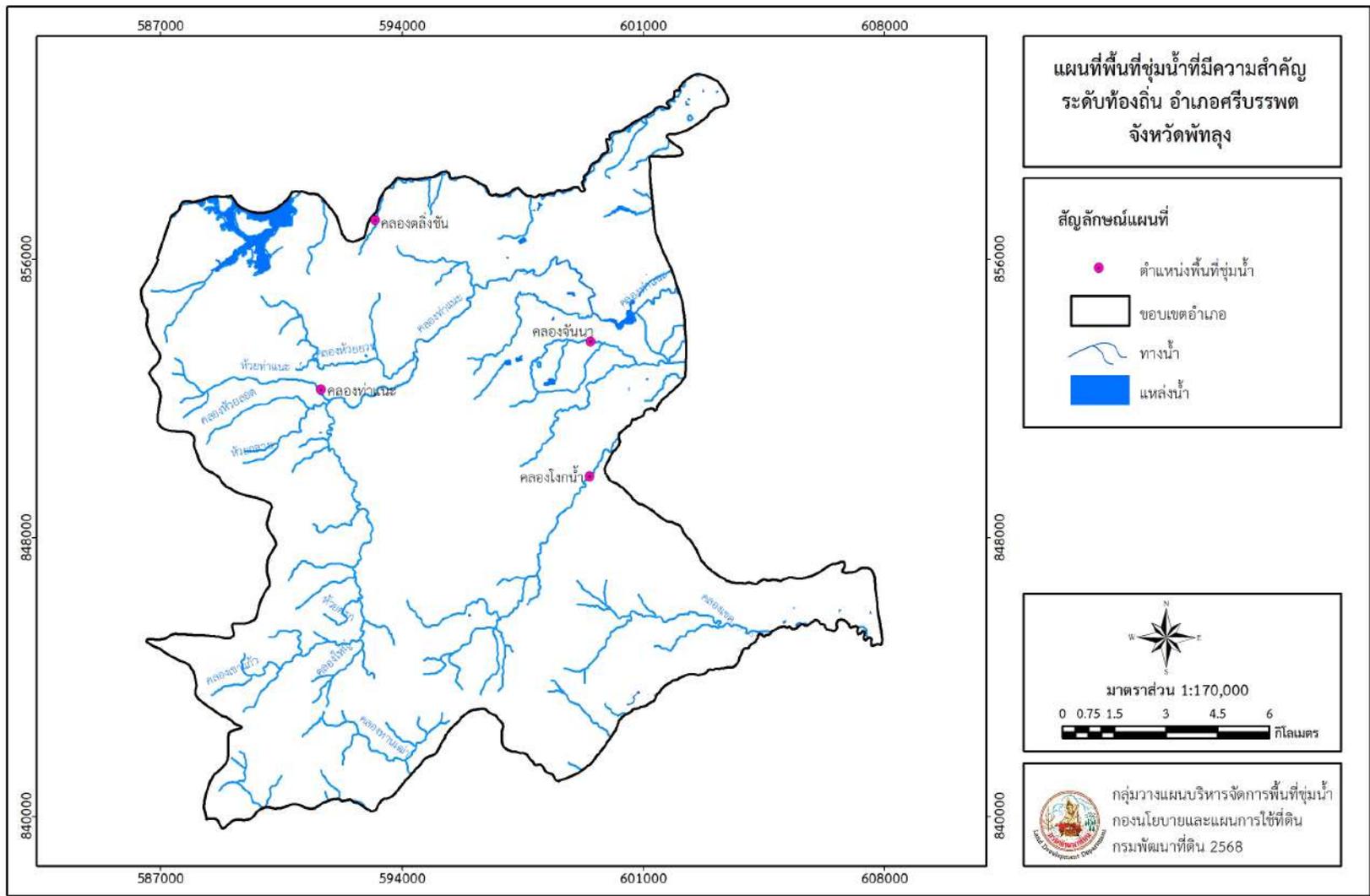
รูปที่ 4-7 พื้นที่ขุมน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง

รูปที่ 4-8 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

รูปที่ 4-9 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

รูปที่ 4-11 พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น อำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง

4.3 การตรวจสอบสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำ

จากผลการศึกษาสำรวจ และวิเคราะห์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง สามารถสรุปรายละเอียดหลักได้ 3 ประเด็นดังนี้

4.3.1 การตรวจสอบตำแหน่งและประเภทพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุงตามทะเบียนรายชื่อของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมี 217 แห่ง ทำการตรวจสอบสามารถระบุตำแหน่งและสถานภาพได้ จำนวน 188 แห่ง หรือร้อยละ 86.64 ของจำนวนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง พื้นที่ชุ่มน้ำในทะเบียนที่ไม่สามารถระบุหรือจำแนกได้เนื่องจากความไม่ชัดเจนของข้อมูลจำนวน 29 แห่ง หรือร้อยละ 13.36 ของจำนวนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง รายละเอียดการจัดทำข้อมูลแสดงในตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2 ฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น	จำนวน (แห่ง)
พื้นที่ชุ่มน้ำสามารถระบุตำแหน่งและคงสภาพ	188
หนองน้ำ	1
คลอง/ห้วย	185
เหมือง	2
พื้นที่ชุ่มน้ำที่ไม่สามารถจำแนกได้	29
รวม	217

ที่มา: ปรับปรุงจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2542)

4.3.2 การตรวจสอบชื่อของพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำในทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง เมื่อทำการศึกษาตามทะเบียนรายชื่อแล้วพบว่า มีรหัสคลอง และลำห้วย ที่อ้างอิงชื่อเดียวกันแต่มีหลายรหัส เดิมอาจตั้งชื่อรหัสตามคลองและห้วยที่ไหลผ่านโดยแบ่งตามเขตปกครอง ซึ่งแต่ละเขตการปกครองที่ใช้ชื่อเรียกแหล่งน้ำตามลักษณะที่ปรากฏให้เห็นชัด จากข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่า ข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง มีพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง และลำห้วยที่มีชื่อเดียวกันแต่มีหลายรหัส จำนวน 19 แห่ง มีรหัสที่แสดงพื้นที่ชุ่มน้ำจำนวน 45 รหัส รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3 สรุปรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีชื่อเดียวกัน

ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	รหัส
คลองกง	ตะโหนด	ตะโหนด	SO08050002
	เมืองพัทลุง	ปรางหมู่	SO08080022
คลองเกิด	ปากพะยูน	ฝาละมี	SO08070003
	ป่าบอน	ป่าบอน	SO08060016
คลองขุด	เขาชัยสน	เขาชัยสน	SO08030001
	เขาชัยสน	ห่านโพธิ์	SO08030019
	เมืองพัทลุง	ลำป่า	SO08080007
คลองชลประทาน	เมืองพัทลุง	ท่าแค	SO08080047
	เมืองพัทลุง	นาท่อม	SO08080053
คลองตลิ่งชัน	ป่าพะยอม	เกาะเต่า	SO08020008
	ศรีบรรพต	เขาย่า	SO08090001
คลองตะโหนด	ตะโหนด	ตะโหนด	SO08050001
	ตะโหนด	แม่ขรี	SO08050005
คลองเต่า	เมืองพัทลุง	นาท่อม	SO08080050
	ศรีนครินทร์	อ่าทอง	SO08080013
	ศรีนครินทร์	อ่าทอง	SO08080015
คลองท่าแค	เมืองพัทลุง	ท่าแค	SO08080048
	เมืองพัทลุง	ท่ามิหรำ	SO08080045
คลองน้ำใส	ป่าพะยอม	ลานข่อย	SO08020003
	เมืองพัทลุง	ควนมะพร้าว	SO08080037
คลองป่าบอน	ป่าบอน	ป่าบอน	SO08060012
	ป่าบอน	หนองธง	SO08060006
คลองพรุพ้อ	ป่าบอน	โคกทราย	SO08060001
	ป่าบอน	ทุ่งนารี	SO08060020
คลองลำยุง	เมืองพัทลุง	นาท่อม	SO08080052
	ศรีนครินทร์	ชุมพล	SO08080016
คลองหมวย	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	SO08080030
	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	SO08080058
คลองหลง	ป่าบอน	โคกทราย	SO08060002
	ป่าบอน	ทุ่งนารี	SO08060018

ตารางที่ 4-3 (ต่อ)

ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล	รหัส
คลองเหมืองตะกั่ว	ตะโหมด	คลองใหญ่	SO08050010
	ป่าบอน	หนองธง	SO08060007
คลองใหญ่	กงหรา	คลองเฉลิม	SO08000019
	ตะโหมด	คลองใหญ่	SO08050006
	ปากพะยูน	หารเทา	SO08070007
	ป่าบอน	วังใหม่	SO08060015
	ศรีนครินทร์	บ้านนา	SO08080011
คลองใหม่	ศรีนครินทร์	บ้านนา	SO08080055
	ศรีนครินทร์	ลำสินธุ์	SO08080034
	ปากพะยูน	เกาะหมาก	SO08070024
คลองอ้ายโต	ปากพะยูน	ปากพะยูน	SO08070018
	เขาชัยสน	เขาชัยสน	SO08030007
ห้วยพง	บางแก้ว	โคกสัก	SO08010006
	ตะโหมด	คลองใหญ่	SO08050021
	ตะโหมด	ตะโหมด	SO08050012

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2542)

4.3.3 พื้นที่ชุ่มน้ำที่ไม่สามารถระบุตำแหน่ง

พื้นที่ชุ่มน้ำตามทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีรายละเอียดของข้อมูลไม่ชัดเจน จึงไม่สามารถระบุตำแหน่งได้มีจำนวน 29 แห่ง ดังแสดงในตารางที่ 4-4 จากตารางพื้นที่ชุ่มน้ำที่ไม่สามารถระบุตำแหน่งที่ชัดเจน เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทคลอง/ลำห้วย จำนวน 26 แห่ง เหมือง จำนวน 2 แห่ง และหนองน้ำ จำนวน 1 แห่ง ทั้งนี้สามารถสรุปรายละเอียดความไม่ชัดเจนของข้อมูลได้ดังนี้

- 1) ข้อมูลรายชื่อทะเบียนชุ่มน้ำเป็นรายชื่อดังเดิมที่ชาวบ้านตั้งขึ้น ปัจจุบันเป็นชื่อเป็นทางการทำให้ชาวบ้านไม่ทราบว่าชื่อตามทะเบียนมีอยู่ตรงจุดใด จึงไม่สามารถระบุได้
- 2) ข้อมูลรายชื่อทะเบียนชุ่มน้ำเป็นรายชื่อดังเดิมที่มีขอบเขตการปกครองเดิม แต่ปัจจุบันได้มีการแบ่งขอบเขตการปกครองขึ้นใหม่ ทำให้เมื่อเข้าไปตรวจสอบไม่พบรายชื่อทะเบียนชุ่มน้ำและไม่สามารถระบุได้
- 3) ข้อมูลรายชื่อทะเบียนชุ่มน้ำเป็นรายชื่อดังเดิม เมื่อเข้าไปสอบถามกับหน่วยงานในท้องที่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเพิ่งโอนย้ายเข้ามารับตำแหน่งในท้องที่นั้น จึงไม่สามารถทราบข้อมูลได้

ตารางที่ 4-4 พื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดพัทลุงที่ไม่สามารถระบุตำแหน่งได้

รหัส	ชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำ	อำเภอ	ตำบล
SO08000011	คลองลำซุด	งขลา	งขลา
SO08000012	คลองมอญ	งขลา	งขลา
SO08000014	เหมืองนาป่าไผ่	งขลา	งขลา
SO08000002	ห้วยบ้านร้าง	งขลา	คลองทรายขาว
SO08000003	ห้วยวังนันท	งขลา	คลองทรายขาว
SO08030003	คลองห้วยน้ำเย็น	เขาชัยสน	เขาชัยสน
SO08030013	คลองบ้านชิงโค	เขาชัยสน	ควนขนุน
SO08030016	คลองบางหลา	เขาชัยสน	ควนขนุน
SO08010011	ห้วยหนองหรั่ง	บางแก้ว	โคกลัก
SO08010012	ห้วยสายปุดนา	บางแก้ว	โคกลัก
SO08010013	ห้วยหารหลิว	บางแก้ว	โคกลัก
SO08070014	เหมืองขวาง	ปากพะยูน	ดอนทราย
SO08070015	หนองผีชุม	ปากพะยูน	ดอนประตู
SO08020011	ห้วยมังกะ	ป่าพะยอม	เกาะเต่า
SO08080063	คลองธรรมชาติ	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก
SO08080064	คลองน้ำธรรมชาติ	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก
SO08080068	คลองยางพอง	เมืองพัทลุง	เขาเจ็ยก
SO08080040	คลองมาบชาย	เมืองพัทลุง	ควนมะพร้าว
SO08080059	คลองตรอกปด	เมืองพัทลุง	นาโหนด
SO08080060	คลองวังหินโคกว่า	เมืองพัทลุง	นาโหนด
SO08080061	คลองวังปริงตรอกปด	เมืองพัทลุง	นาโหนด
SO08080041	คลองโตนบ้านขาม	เมืองพัทลุง	ร่มเมือง
SO08080042	คลองตาย	เมืองพัทลุง	ร่มเมือง
SO08080006	คลองต้นมะขาม	เมืองพัทลุง	ลำปำ
SO08080056	คลองปลายหมวย	ศรีนครินทร์	บ้านนา
SO08080057	คลองหัวกุย	ศรีนครินทร์	บ้านนา
SO08080012	คลองสองแพรก	ศรีนครินทร์	อ่างทอง
SO08090005	คลองสวนโหนด	ศรีบรรพต	ตะพาน
SO08090006	คลองโคกน้ำ-คลองใหญ่	ศรีบรรพต	ตะพาน

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2542)

บทที่ 5

การใช้ที่ดินพื้นที่ชุ่มน้ำระดับท้องถิ่น

5.1 พื้นที่ชุ่มน้ำท้องถิ่น

5.1.1 พื้นที่ชุ่มน้ำระดับท้องถิ่น

การดำเนินการจัดทำพื้นที่ชุ่มน้ำระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ได้พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) แหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นแหล่งน้ำผิวดิน

ระบบลุ่มน้ำของจังหวัดพัทลุง มีพื้นที่รับน้ำ (Watershed Area) ทั้งสิ้น 3,513.57 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลำน้ำส่วนใหญ่เป็นลำน้ำสายสั้น ๆ มีความกว้าง 10 - 30 เมตร มีความยาว 30 - 45 กิโลเมตร มีต้นน้ำจากเทือกเขาบรรทัดและเทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งแบ่งเขตระหว่างจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุง ส่วนมากจะมีทิศทางการไหลของน้ำจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก จะไหลไปรวมกันที่ทะเลสาบสงขลา ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี เท่ากับ 2,139.66 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งสามารถนำไปใช้สำหรับการเกษตรจำนวน 635.88 ล้านลูกบาศก์เมตร การอุปโภค - บริโภค จำนวน 19.77 ล้านลูกบาศก์เมตร และอุตสาหกรรม 4.03 ล้านลูกบาศก์เมตร รวม 658.91 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ดังนั้นมีปริมาณน้ำที่ไม่สามารถเก็บกักไว้ใช้และไหลลงทะเลสาบสงขลาคิดเป็นปริมาณ 2,204.44 ล้านลูกบาศก์เมตร จังหวัดพัทลุงตั้งอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยจำแนกได้ทั้งหมด 7 ลุ่มน้ำย่อย ประกอบด้วย

1) ลุ่มน้ำย่อยคลองป่าพะยอม ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอป่าพะยอมเป็นส่วนใหญ่ และอำเภอควนขนุนบางส่วน มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองป่าพะยอม และคลองปันแต ความยาวประมาณ 33 กิโลเมตร

2) ลุ่มน้ำย่อยคลองท่าแนะ ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอศรีบรรพต อำเภอควนขนุนเป็นส่วนใหญ่ อำเภอศรีนครินทร์ และอำเภอเมืองพัทลุงบางส่วน มีลำน้ำที่สำคัญคือ คลองท่าแนะ คลองโง้งน้ำ คลองพังโย คลองเรือ ความยาวประมาณ 38 กิโลเมตร

3) ลุ่มน้ำย่อยคลองนาท่อม ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอเมืองพัทลุง เป็นส่วนใหญ่ มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองนาท่อม คลองใหญ่ คลองลำสินธุ์ และคลองลำเบ็ด มีความยาวประมาณ 35 กิโลเมตร

4) ลุ่มน้ำย่อยคลองสะพานหยี ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอกงหรา เป็นส่วนใหญ่ และอำเภอเมืองพัทลุงบางส่วน มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองหัวหมอน ความยาว 35 กิโลเมตร

5) ลุ่มน้ำย่อยคลองท่าเขียด - บางแก้ว ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอตะโหมด อำเภอเขาชัยสนเป็นส่วนใหญ่ มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองตะโหมด คลองท่ามะเดื่อ คลองหัวช้าง ความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร

6) ลุ่มน้ำย่อยคลองป่าบอน ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอป่าบอน อำเภอบางแก้วเป็นส่วนใหญ่ และอำเภอปากพะยูนบางส่วน มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองป่าบอน ความยาวประมาณ 40 กิโลเมตร

7) ลุ่มน้ำย่อยคลองพรุพ้อ ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด ครอบคลุมพื้นที่อำเภอปากพะยูน เป็นส่วนใหญ่ และอำเภอป่าบอนบางส่วน มีลำน้ำที่สำคัญ คือ คลองพรุพ้อ ความยาว 36 กิโลเมตร

5.1.2 การใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ และชลประทาน

แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 293,889 ไร่ หรือร้อยละ 13.72 ของพื้นที่จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา คลองชลประทาน เป็นต้น ความต้องการใช้น้ำของจังหวัดจำแนก 4 ด้าน คือ

- อุปโภคบริโภค 28.74 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- ระบบนิเวศ 50.13 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- เกษตรกรรม 547.82 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- อุตสาหกรรม 3.30 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

แหล่งน้ำผิวดิน

แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สามารถนำน้ำขึ้นมาใช้ได้ เช่น ทะเลสาบ แม่น้ำ คูคลอง หนอง บึง ลำห้วย น้ำตก น้ำซับ และน้ำพุ แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง ได้แก่

1) กลุ่มน้ำป่าพะยอมมีอาณาเขตครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอกวนขนุน อำเภอศรีบรรพต และอำเภอป่าพะยอม มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 480 ตารางกิโลเมตร กลุ่มน้ำป่าพะยอม ประกอบด้วยลำน้ำย่อยในระดับอำเภอจำนวน 15 สาย ไหลผ่านพื้นที่ 8 ตำบล 40 หมู่บ้าน ไหลผ่านที่ราบลุ่มป่าพะยอม ออกสู่ทะเลน้อยในฤดูแล้งจะมีน้ำค่อนข้างน้อย บริเวณนี้มีคลองที่สำคัญ ได้แก่ คลองตลิ่งชัน คลองป่าพะยอม คลองเรียน คลองแหลมโตนด คลองไทร คลองปันแต เป็นต้น และมีลำห้วยซึ่งเปลี่ยนชื่อไปตามหมู่บ้านที่ไหลผ่านอีกหลายสาย

2) กลุ่มน้ำท่าแนะ มีอาณาเขตครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอกวนขนุน อำเภอกวนขนุน อำเภอเมืองพัทลุง มีพื้นที่ทั้งหมด 395 ตารางกิโลเมตร หรือ 246,785 ไร่ มีลำน้ำย่อย จำนวน 13 สาย ไหลผ่านพื้นที่ 9 ตำบล 69 หมู่บ้าน กลุ่มน้ำท่าแนะไหลจากเทือกเขาบรรพตด้านทิศตะวันตก ไหลผ่านที่ราบลุ่มลงสู่ทะเลสาบที่บ้านปากประในฤดูแล้งน้ำค่อนข้างน้อย นอกจากคลองท่าแนะแล้วยังมีลำคลองสายอื่น ๆ ได้แก่ คลองโงกน้ำ คลองท่าเตย คลองพังโย คลองจันนา คลองห้วยไทร คลองปรางหมู่ คลองทำน่านาว คลองเรือ และคลองประ เป็นต้น

3) กลุ่มน้ำนาท่อมมีอาณาเขตครอบคลุม 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองพัทลุง และอำเภอสรีนครินทร์ มีพื้นที่ทั้งหมด 528 ตารางกิโลเมตร หรือ 330,000 ไร่ มีลำน้ำย่อย 14 สาย ไหลผ่าน 16 ตำบล 143 หมู่บ้าน กลุ่มน้ำนาท่อมมีต้นน้ำบริเวณเทือกเขาบรรพตไหลผ่านที่ราบลุ่มบริเวณอำเภอเมืองพัทลุง อำเภอสรีนครินทร์ ไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลาที่บ้านลำปำ นอกจากคลองนาท่อม ซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักแล้วยังมีลำน้ำอื่น ๆ ได้แก่ คลองลำสินธุ์ คลองนาวง คลองใหญ่ คลองลำกะ คลองท่าโพธิ์ คลองลำเบ็ด คลองลำปำ เป็นต้น

4) กลุ่มน้ำหัวหมอน สะพานหยีมีอาณาเขตครอบคลุม 3 อำเภอ คือ อำเภอกงหรา อำเภอเขาชัยสน และอำเภอเมืองพัทลุง มีพื้นที่ 525 ตารางกิโลเมตร หรือ 328,125 ไร่ กลุ่มน้ำนี้ประกอบด้วยลำคลองย่อย จำนวน 19 สาย ไหลผ่านพื้นที่ 7 ตำบล 53 หมู่บ้าน ลำน้ำไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลาบริเวณสะทัง อำเภอเขาชัยสน นอกจากคลองหัวหมอนซึ่งเป็นลำคลองสายหลักแล้วยังมีคลองอื่น ๆ ได้แก่ คลองเขาตะไคร้คลองเฉลิม คลองชะรัต คลองหารโพธิ์ เป็นต้น

5) กลุ่มน้ำท่าเชียด - บางแก้ว มีอาณาเขตครอบคลุม 4 อำเภอ คือ อำเภอตะโหมด อำเภอบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน และอำเภอป่าบอน มีพื้นที่ทั้งหมด 620 ตารางกิโลเมตร หรือ 387,500 ไร่

ประกอบด้วยลุ่มน้ำย่อย จำนวน 17 สาย ฤดูแล้งมีน้ำค่อนข้างน้อยคลองสายหลัก ได้แก่ คลองท่ามะเดื่อ คลองโทะละจังกระ คลองหัวช้าง คลองนุ้ย คลองตะโหมด เป็นต้น

6) ลุ่มน้ำป่าบอน-พรุพ้อ มีอาณาเขตครอบคลุม 2 อำเภอ คือ อำเภอป่าบอน อำเภอปากพะยูน มีพื้นที่ทั้งหมด 866 ตารางกิโลเมตร หรือ 541,250 ไร่ ประกอบด้วยลำน้ำสายย่อยจำนวน 16 สาย ไหลออกสู่ทะเลสาบสงขลาที่บ้านฝาละมีและบ้านหัวควน มีลำน้ำสายหลัก 2 สาย คือ คลองป่าบอนและ คลองพรุพ้อ

7) ทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือ สงขลา และพัทลุง จากการศึกษาของกองวิเคราะห์ผลกระทบสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปี 2552 พบว่า ทะเลสาบสงขลา มีเนื้อที่ประมาณ 1,039 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 649,375 ไร่ โดยมีความลึก 1-3 เมตรแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ทะเลสาบตอนล่าง ทะเลสาบตอนบน และทะเลน้อย

- ทะเลสาบตอนล่าง มีพื้นที่ 223 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 139,375 ไร่ แหล่งน้ำตอนนี้มีลักษณะเป็นน้ำเค็มและน้ำกร่อย มีอาณาเขตตั้งแต่ปากอ่าวพัทลุงถึงช่องแคบปากกระอ

- ทะเลสาบตอนบน หรือทะเลหลวง มีเนื้อที่ 786 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 491,250 ไร่ ตอนเหนือสุดน้ำจะจืด ตั้งแต่เขตอำเภอปากพะยูน ลงมาจนถึงช่องแคบปากกระอเป็นน้ำกร่อย แต่ภายหลังสร้างประตูน้ำปากกระวะที่อำเภอระโนด ปี พ.ศ. 2494 กลายเป็นน้ำจืดเกือบตลอดปี

- ทะเลน้อย มีเนื้อที่ 30 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 18,750 ไร่ เป็นทะเลสาบที่มีน้ำจืดตลอดปีอยู่เหนือสุดของทะเลสาบสงขลา อยู่ในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยมีคลองนางเรียม และคลองปากประ เชื่อมต่อกับทะเลหลวง (ทะเลสาบตอนบน)

คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน

การชลประทาน

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีในปัจจุบันจังหวัดพัทลุงยังมีการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ โครงการชลประทานขนาดกลางและขนาดเล็กประเภทต่าง ๆ ที่ดำเนินการแล้วถึง พ.ศ. 2560 จำนวนทั้งสิ้น 176 แห่ง สามารถเก็บกักน้ำได้ 70.50 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 512,089 ไร่ และมีแผนพัฒนาโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีศักยภาพตามแผนการพัฒนากการชลประทานระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ที่อยู่ในแผนดำเนินการ จำนวน 45 โครงการ เป็นโครงการขนาดกลาง 19 โครงการ และขนาดเล็ก 26 โครงการ หากดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนทั้งหมดจะสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่ม 16.42 ล้านลูกบาศก์เมตร และจะมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 116,560 ไร่ รวมเป็น 628,649 ไร่ ใช้งบเงินรวม 8,809.50 ล้านบาท (สำนักงานชลประทานที่ 15, 2566)

แหล่งน้ำใต้ดินในจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย ชั้นน้ำบาดาลต่าง ๆ ดังนี้

1) แหล่งน้ำบาดาลในตะกอนหินร่วน ประกอบด้วย

- น้ำบาดาลในตะกอนชายหาด มีศักยภาพในการให้น้ำบาดาลสูงพบบริเวณด้านทิศเหนือ
- น้ำบาดาลในตะกอนน้ำพัดพาพบบริเวณทางทิศตะวันออก และทิศใต้ของจังหวัดพัทลุง
- น้ำบาดาลในตะกอนตะกักรับระดับสูงพบบริเวณอำเภอป่าพะยอม และอำเภอป่าบอน
- น้ำบาดาลในตะกอนเศษหินเชิงเขา พบบริเวณเชิงเขาที่ติดต่อกับบริเวณที่ราบ

2) แหล่งน้ำบาดาลในหินแข็ง ประกอบด้วย

- ชั้นหินให้น้ำหินตะกอน พบบริเวณอำเภอเมืองพัทลุง และอำเภอควนขนุน
- ชั้นหินให้น้ำกึ่งหินแปร พบในทุกอำเภอของจังหวัดพัทลุง
- ชั้นหินให้น้ำหินแปร พบบริเวณอำเภอป่าบอน อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอศรีบรรพต และอำเภอป่าพะยอม
- ชั้นหินให้น้ำหินอัคนี พบบริเวณเทือกเขาสูงทางด้านทิศตะวันตกของจังหวัด

3) ค่าศักยภาพน้ำบาดาลในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

- ปริมาณน้ำที่กักเก็บ 7,367 ล้านลูกบาศก์เมตร
- ปริมาณน้ำที่เติมในแต่ละปี 678 ล้านลูกบาศก์เมตร
- ปริมาณน้ำบาดาลที่พัฒนาได้ทั้งหมด 508 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- ปริมาณน้ำบาดาลที่สามารถนำไปใช้ได้ 451 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- ปริมาณการใช้น้ำบาดาล 35.52 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- ปริมาณน้ำบาดาลที่คงเหลือ 388.53 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

1) คุณภาพน้ำในลำน้ำสายหลักในจังหวัดพัทลุง ได้แก่ คลองป่าพะยอม คลองท่าแนะ คลองนาท่อม คลองท่าเขียด-บางแก้ว คลองป่าบอน และคลองพรุพ้อ คุณภาพน้ำโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี ไม่มีสภาพเป็นกรดออกซิเจนละลายน้ำมากกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร ยกเว้นป่าบอนบริเวณสะพานปากคลองป่าบอนมีออกซิเจนละลายน้ำ 3.4 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนความสกปรกในรูปบีโอดีนั้นไม่สูงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.035-2.14 มิลลิกรัมต่อลิตร โคลิฟอร์มแบคทีเรียและฟิคอลโคลิฟอร์มไม่สูงไม่มีปัญหาด้านความเค็ม ด้านโลหะหนัก เช่น แคดเมียม โครเมียม สังกะสี ตะกั่ว นิเกิล ทองแดง และปรอทไม่สูง

2) คุณภาพน้ำผิวดินในทะเลทรายเป็นขาลบริเวณจังหวัดพัทลุง ตรวจวัดบริเวณหมู่บ้านทะเลน้อย กลางทะเลน้อย คลองนางเรียม ปากคลองลำป่า และบริเวณแหลมจองถนน ตรวจวัดโดยกรมควบคุมมลพิษตั้งแต่ปี 2537 - 2547

สรุปได้ว่า คุณภาพน้ำส่วนใหญ่ไม่มีลักษณะเป็นกรด ยกเว้นบริเวณบ้านทะเลน้อยในบางปี น้ำมีค่าเป็นกรด โดยมีค่าพีเอช ประมาณ 5 ในปี พ.ศ. 2541 บริเวณคลองลำป่า และแหลมจองถนน มีค่านำไฟฟ้าสูงกว่าบริเวณอื่น โดยมีค่า 2,492 และ 7,039 ไมโครโมห์ ตามลำดับ ส่วนที่บ้านปากพะยูน ค่านำไฟฟ้าสูงกว่า 10,000 ไมโครโมห์ ในด้านความเค็มนั้นบริเวณปากพะยูนมีค่าความเค็ม 12.3 พีพีที ออกซิเจนละลายน้ำมีค่ามากกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร บีโอดีมีค่า 0.6-3.7 มิลลิกรัมต่อลิตร โคลิฟอร์มแบคทีเรียมีค่าไม่เกิน 2,000 NPN/100 มิลลิตร ยกเว้นในบางปีบริเวณปากคลองลำป่า มีค่าโคลิฟอร์มแบคทีเรีย และฟิคอลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย 24,100 NPN/100 มิลลิตร ฟอสเฟตและไนเตรตทุกบริเวณ และทุกปีมีค่าต่ำ ส่วนของแข็งในน้ำมีค่าต่ำเช่นเดียวกัน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง, 2567) และการสุ่มตรวจสอบคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ครั้งที่ 1/2568 ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ได้ทำการสำรวจข้อมูลทั่วไปของแหล่งน้ำ และทำการตรวจวัดคุณภาพน้ำภาคสนามเบื้องต้น จำนวน 2 แหล่งน้ำ โดย ทะเลน้อย ทำการตรวจวัดคุณภาพน้ำ จำนวน 3 จุด พบว่า ออกซิเจนละลายน้ำ (DO) มีค่าอยู่ในช่วง 4.02-5.62 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าความเป็นกรด - ด่าง (pH) มีค่าอยู่ในช่วง 6.01-6.78

ทะเลหลวง ทำการตรวจวัดคุณภาพน้ำ จำนวน 3 จุด พบว่า ออกซิเจนละลายน้ำ (DO) มีค่าอยู่ในช่วง 3.65 - 6.84 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) มีค่าอยู่ในช่วง 7.15 - 8.35 (สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 14, 2567)

5.1.3 การเกษตร

เนื้อที่ 1,255,242 ไร่ หรือร้อยละ 58.64 ของพื้นที่จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย พื้นที่นา พืชไร่ ไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชสวน พืชไร่ เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ และ สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 5-1

ตารางที่ 5-1 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ. 2563

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A	พื้นที่เกษตรกรรม	1,255,242	58.64
A1	พื้นที่นา	170,869	7.98
A2	พืชไร่	1,130	0.05
A3	ไม้ยืนต้น	1,041,109	48.63
A4	ไม้ผล	30,213	1.41
A5	พืชสวน	1,380	0.07
A7	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	3,823	0.19
A9	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	6,718	0.31
F	พื้นที่ป่าไม้	362,349	16.93
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	167,492	7.84
W	พื้นที่น้ำ	293,889	13.72
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	15,289	0.71
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	263,332	12.30
W201	อ่างเก็บน้ำ	8,546	0.40
W202	บ่อน้ำในไร่นา	4,306	0.20
W203	คลองชลประทาน	2,416	0.11
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	61,324	2.87
รวมทั้งหมด		2,140,296	100.00

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2563)

5.1.4 ชุมชน

มีเนื้อที่ 167,492 ไร่ หรือร้อยละ 7.84 ตัวเมืองและย่านการค้า หมู่บ้านบนพื้นราบ สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ ถนน โรงงานอุตสาหกรรม ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ รีสอร์ท โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ สถานิบริการน้ำมัน สนามกอล์ฟ

5.1.5 อุตสาหกรรม

วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2564 จังหวัดพัทลุงมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 309 โรง เงินลงทุนรวม 6,874.59 ล้านบาท และมีจำนวนคนงาน 4,105 คน โดยเป็นโรงงานอุตสาหกรรมจำพวก 2 จำนวน 43 โรง เงินลงทุน 328.45 ล้านบาท คนงาน 383 คน จำพวก 3 จำนวน 266 โรง เงินลงทุน 6,546.13 ล้านบาท คนงาน 3,724 คน อำเภอที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด คือ อำเภอเมืองพัทลุง มีจำนวนโรงงาน 65 โรง เงินลงทุน 1,726.81 ล้านบาท คนงาน 1,250 คน รองลงมา คือ อำเภอป่าบอน มีโรงงาน 34 โรง เงินลงทุน 2,729.02 ล้านบาท คนงาน 1,195 คน อำเภอที่มีโรงงานน้อยที่สุด คือ อำเภอบางแก้ว มีจำนวนโรงงาน 7 โรง เงินลงทุน 139.4 ล้านบาท คนงาน 140 คน การประกอบการด้านอุตสาหกรรมในจังหวัดพัทลุงส่วนใหญ่ เป็นโรงงานกลาง และมีโรงงานขนาดใหญ่เพียง 8 โรง ที่มีการลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท

5.1.6 สันทนาการ ประเพณี วัฒนธรรม

1) งานประเพณีแข่งโพนลากพระ (ชักพระ) นิยมทำกันทั่วไปในภาคใต้ ในช่วงเดือน 11 (แรม 1 ค่ำ เดือน 11) การลากพระมีอยู่ 2 ลักษณะ ตามความเหมาะสมของภูมิประเทศ คือ ลากพระทางบกและลากพระทางน้ำ สำหรับจังหวัดพัทลุงเป็นการลากพระทางบก ซึ่งจะมีการตีโพน (กลอง) เพื่อควบคุมจังหวะในการลากพระ ขบวนพระลากของแต่ละวัดก็จะมีผู้ตีโพนอยู่บนขบวน และเมื่อผ่านวัดต่าง ๆ ก็จะมีการตีโพนทำท่ายกกัน ทำให้มีการแข่งขันตีโพนเกิดขึ้น และทางจังหวัดพัทลุงก็ได้จัดให้มีการแข่งขันตีโพนขึ้นเป็นประจำทุกปี ในเทศกาลลากพระเดือน 11 ชาวบ้านต่างร่วมใจกันลากพระในงานประเพณีลากพระชาวบ้านต่างร่วมใจกันลากพระในงานประเพณีลากพระสืบสานประเพณี ตีโพน” ดังดีที่พัทลุง

2) การละเล่นชั้ดตัม ประเพณีชั้ดตัมมีที่มำอันเกี่ยวข้องกับประเพณีลากพระกล่าวคือ ในสมัยพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้า เสด็จกลับจากจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมายังโลกมนุษย์ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จะมีพุทธศาสนิกชนรอ เข้าเฝ้าเพื่อถวายภัตตาหารแด่พระพุทธองค์ แต่เนื่องจากพุทธศาสนิกชนมีเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถถวายภัตตาหาร ได้อย่างใกล้ชิด จึงได้มีการนำใบไม้มาห่อหุ้มภัตตาหาร ซึ่งเรียกกันว่า “ข้าวตัม” หรือ “ตัม” และพยายามโยนตัมเหล่านั้นให้ลงบาตร แต่การโยนทำให้ตัมพลาดไปถูกเหล่าพุทธศาสนิกชนด้วยกันเอง ต่อมาจึงกลายเป็นการละเล่นชั้ดตัม และพัฒนาเป็นการแข่งขันด้านไหวพริบ และความรวดเร็วว่องไวในการชั้ดและหลบหลีกตัมซึ่งจัดทำอย่างพิเศษ (ใช้ข้าวตากผสมกับทรายห่อด้วยใบตาลเป็นรูปตะกร้อสี่เหลี่ยม) การละเล่นชั้ดตัมต้องอาศัยความกล้าหาญเป็นอย่างมาก เพราะถ้าไม่สามารถหลบหลีกตัมของคู่ต่อสู้ อาจจะเป็นอันตรายได้ ปัจจุบันการชั้ดตัมหาได้ค่อนข้างยาก ทางจังหวัดพัทลุงจึงได้จัดให้มีการแข่งขันชั้ดตัม รวมอยู่ในงานประเพณีแข่งโพนลากพระในเดือน 11 ด้วย

3) ประเพณีชิงเปรต เป็นงานประเพณีซึ่งจัดขึ้นในเทศกาลสารทไทย ปีหนึ่งจะมีการจัดงานชิงเปรตขึ้น 2 ครั้ง คือในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 และวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 อีกครั้งหนึ่ง ตามคติโบราณที่เชื่อกันมาว่า ผู้ตายไปแล้วนั้นมีจำนวนไม่น้อย ไปตกนรกหมกไหม้ เพราะเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ได้

ทำบาปไว้มาก ผู้ที่ตกนรกนี้ชาวพทลุงเรียกว่า “เปรต” ครั้นพอถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ยมบาลจะปล่อยตัวเปรตเหล่านี้ออกจากนรกมาบนโลกมนุษย์ เพื่อรับเช่นสังเวจจากญาติพี่น้องของตนเอง และจะอยู่ได้จนถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เท่านั้น จะต้องกลับลงนรกในวันนี้ ด้วยคตินี้เอง ชาวเมืองพทลุงจึงจะพากันไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติพี่น้องของตน โดยจัดสำหรับเครื่องคาวหวานใส่สำหรับไปถวายพระ พร้อมกับนำขนมและอาหารคาว หวานอีกส่วนหนึ่งตั้งไว้ตรงปากทางเข้าวัดเรียกว่า “ตั้งเปรต” พอทำบุญเสร็จก็มีการชิงเปรต คือมีการแย่งอาหารคาวหวานและขนมที่ตั้งไว้ โดยถือว่าการแย่งหรือชิงเครื่องเช่นสังเวจเปรตบรรพบุรุษนั้นกินแล้วจะโชคดี พิธีชิงเปรตนี้จึงทำกันครั้งแรก ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ถือเป็นวันต้อนรับเปรตที่ขึ้นมาจากนรก และทำอีกครั้งในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ถือเป็น การส่งเปรตกลับสู่นรก

4) งานวันอนุรักษ์มรดกไทยและงานมหกรรมชิงแชมป์หนังตะลุง เป็นงานที่จัดขึ้นในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี กิจกรรมภายในงานจะเป็นการจัดนิทรรศการการละเล่นพื้นบ้านปักษ์ใต้ และการประกวดหนังตะลุงซึ่งได้รับความสนใจจากศิลปินพื้นบ้านเข้าร่วมการประกวดมากมาย งานดังกล่าวนี้จะจัดขึ้น ณ บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดพทลุง

5) โนรา นาฏศิลป์เมืองใต้ เป็นการละเล่นพื้นเมืองภาคใต้ที่มีมาแต่โบราณ ประมาณอายุตามที่หลาย ๆ ท่านสันนิษฐานไว้ ตกสมัยศรีวิชัย หรือไม่กี่ราวพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างน้อย ด้วยกาลเวลาผ่านมานานเช่นนี้ ทำให้ประวัติความเป็นมาของโนราเล่าผิดเพี้ยนกันจนกลายเป็นตำนานหลายกระแสเล่าโดย ชนอุปถัมภ์นรากร (โนราฟุ่มเทวา) อำเภอควนขนุน จังหวัดพทลุง ความว่า พระยาสายฟ้าพาดเป็นกษัตริย์ครองเมือง ๆ หนึ่ง มีชายาชื่อนางศรีมาลา มีธิดาชื่อนวลทองสำลี วันหนึ่งนางนวลทองสำลีสุบินว่ามีเทพธิดามารายรำให้ดู ท่ารำมี 12 ท่า มีดนตรีประโคมได้แก่ กลอง ทับ โหม่ง ฉิ่ง ปี่ และแตรระ นางให้ทำเครื่องดนตรี และหัตถ์รำตามที่สุบินเป็นที่ครึกครื้นในปราสาท

5.1.7 การคมนาคมทางน้ำ

การเดินทางทางเรือ มีบทบาทน้อยมากเมื่อเทียบกับในอดีต ปัจจุบันมีการเดินทางเพียงสายเดียว คือ เส้นทางระหว่างจังหวัดพทลุงกับอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และมีท่าเทียบเรือที่สำคัญเพียงแห่งเดียว คือ ท่าเทียบเรือปากพะยูน อำเภอปากพะยูน

5.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ

ความหลากหลายทางชีวภาพ หมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตนานาชนิด นานาพันธุ์ในระบบนิเวศอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ซึ่งมีมากมายและแตกต่างกันทั่วโลก หรือง่าย ๆ คือ การที่มีชนิดพันธุ์ (Species) สายพันธุ์ (Genetic) และระบบนิเวศ (Ecosystem) ที่แตกต่างหลากหลายบนโลก ความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่ระหว่างสายพันธุ์ ระหว่างชนิดพันธุ์ และระหว่างระบบนิเวศ คือ ความแตกต่างระหว่างพันธุ์พืชและสัตว์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเกษตร ความแตกต่างหลากหลายระหว่างสายพันธุ์ ทำให้สามารถเลือกบริโภคข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว ตามที่ต้องการได้ หากไม่มีความหลากหลายของสายพันธุ์ต่าง ๆ แล้ว อาจจะต้องรับประทานส้มตำปูเค็มกับข้าวเจ้าก็เป็นได้ ความแตกต่างที่มีอยู่ในสายพันธุ์ต่าง ๆ ยังช่วยให้เกษตรกรสามารถเลือกสายพันธุ์ปลูสัตว์ และสัตว์ปีก เพื่อให้เหมาะสมตามความต้องการของตลาดได้ เช่น ไข่พันธุ์เนื้อ ไข่พันธุ์ไข่ดก ไก่เนื้อ และโคเนื้อ เป็นต้น

ความหลากหลายระหว่างระบบนิเวศ สามารถเห็นได้จากความแตกต่างระหว่างระบบนิเวศประเภทต่าง ๆ เช่น ป่าดงดิบ ทุ่งหญ้า ป่าชายเลน ทะเลสาบ บึง หนอง ชายหาด แนวปะการัง ตลอดจนระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ทุ่งนา อ่างเก็บน้ำ หรือแม้กระทั่งชุมชนเมือง ของเราเอง ในระบบนิเวศเหล่านี้ สิ่งมีชีวิตก็ต่างชนิดกัน และมีสภาพการอยู่อาศัยแตกต่างกัน ทำให้โลกมีถิ่นที่อยู่อาศัยเหมาะสมสำหรับสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ระบบนิเวศแต่ละประเภทให้ประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์แตกต่างกัน หรืออีกนัยหนึ่งให้ “บริการทางสิ่งแวดล้อม” (Environmental service) ต่างกันด้วย อาทิ ป่าไม้ทำหน้าที่ดูดซับน้ำ ไม่ให้เกิดน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ส่วนป่าชายเลนทำหน้าที่เก็บตะกอนไม่ให้ไปทับถมจนบริเวณปากอ่าวตื้นเขิน ตลอดจนป้องกันการกัดเซาะบริเวณชายฝั่งจากกระแสลมและคลื่นด้วย

5.2.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ ในพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (ทะเลน้อย)

ทะเลน้อย เป็นทะเลสาบน้ำจืด ตั้งอยู่ในตำบลนางตุ้ง และตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีคลองนางเรียงยาว 2 กิโลเมตร เชื่อมระหว่างทะเลน้อยกับทะเลสาบสงขลา ทะเลน้อยได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่ประชาชนมักเรียกกันว่า อุทยานนกน้ำทะเลน้อย ซึ่งนับเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งแรกของประเทศไทย สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ความหลากหลายทางชีวภาพของทะเลน้อย ทำให้พื้นที่ “พรุควนขี้เสี้ยน” ของทะเลน้อยได้รับการประกาศให้เป็นเขตพื้นที่ชุ่มน้ำโลก หรือ “แรมซาร์ ไซด์” (Ramsar site) แห่งแรกในเมืองไทย เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541 ทะเลน้อย เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมาก ทั้งระบบนิเวศ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ พันธุ์พืช โดยเฉพาะนกที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นแหล่งรวมความหลากหลายของพืช สัตว์ และระบบนิเวศที่สำคัญ โดยมีควายปลัก **ควายน้ำ** เป็นส่วนสำคัญของระบบนิเวศที่ช่วยควบคุมพีชีน้ำและสร้างทางน้ำตามธรรมชาติ ความหลากหลายของที่นี่รวมถึงพันธุ์ปลาน้ำ 40 ชนิด และนกมีมากถึง 300 ชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ ซึ่งสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ

ความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลน้อย

พืชและระบบนิเวศ: มีการเจริญเติบโตของพีชีน้ำที่หลากหลาย ซึ่งควายน้ำมีบทบาทในการควบคุมวัชพืชและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

ควายน้ำ (ควายปลัก): เป็นควายสายพันธุ์เฉพาะถิ่น ที่เลี้ยงกันมานานกว่า 250 ปี ในพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้ ควายสามารถดำน้ำเพื่อกินหญ้าใต้น้ำได้นาน และรอยเหยียบย่ำของควายยังก่อให้เกิดทางน้ำธรรมชาติหลายสายในพื้นที่

สัตว์น้ำ: มีพันธุ์ปลาหลากหลายกว่า 40 ชนิด อาศัยอยู่ในทะเลน้อย

นก: พบพบนกทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพรวมกว่า 287 ชนิด

การจัดการและความสำคัญ

แหล่งพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (Ramsar site): ทะเลน้อยได้รับการประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับโลก ซึ่งแสดงถึงความสำคัญในการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ

มรดกโลกทางการเกษตร: ภูมิปัญญาการเลี้ยงควายปลักในพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น พื้นที่มรดกโลกทางการเกษตร (GIAHS) จากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: พื้นที่ทะเลน้อยได้รับการยอมรับในระดับสากลจากความพยายามในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งช่วยสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพ

5.2.2 ความหลากหลายทางชีวภาพ พรุควนขี้เสียน

จิราพร (2565) ได้ศึกษา “พรุควนขี้เสียน” เนื้อที่ประมาณ 3,085 ไร่ เป็นแหล่งทุนทางธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อสิ่งมีชีวิตหลายประการ ตั้งอยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ถูกประกาศให้เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 และต่อมาในปี พ.ศ. 2541 “พรุควนขี้เสียน” ได้รับการขึ้นทะเบียนอยู่ในบัญชีรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site) ตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อการอนุรักษ์และยับยั้งการสูญเสียของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลกโดยจะต้องมีการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด แม้พื้นที่ชุ่มน้ำพรุควนขี้เสียน จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในประเทศแต่ก็ยังได้รับผลกระทบ เช่น คุณภาพน้ำผิวดินอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมเกิดปรากฏการณ์ยูโทรฟิเคชั่น พบการบุกรุกพื้นที่ทั้งจากประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้แล้วยังพบว่าหลายโครงการเพื่อการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน จากการศึกษาพบว่าสาเหตุสำคัญ คือ กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข และเกิดจากกิจกรรมบางประเภทของชุมชน เช่น การเทน้ำทิ้งจากการย่อยสรีระจุตลงสู่ธรรมชาติโดยไม่ผ่านการบำบัด การทิ้งขยะใต้ถุนบ้าน ชุมชนขาดสถานที่จัดการขยะที่ถูกหลักวิชาการ รวมไปถึงหลักเขตแดนที่ไม่ชัดเจน นอกจากนี้แล้วการดำเนินงานด้านการย้ายราชการบ่อยครั้ง ในกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชส่งผลกระทบต่อภารกิจของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อให้ปัญหาดังกล่าว ทุเลาลงและนำไปสู่มาตรการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน จึงมีข้อเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม เรื่องแหล่งกำเนิดมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เสนอให้เทศบาลออกเทศบัญญัติเรื่องบ่อขยะในชุมชนให้เป็นไปตามหลักวิชาการ เพิ่มจุดรองรับขยะ และสร้างตาข่ายรองรับขยะบริเวณพื้นที่บ้านที่มีการเจาะรูเพื่อเททิ้งนอกจากนั้นแล้วขอเสนอให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีข้อกำหนดให้การประจำราชการของหัวหน้าส่วนในพื้นที่คุ้มครอง ต้องมีระยะประจำการต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี และเสนอให้ชุมชนทะเลน้อย สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่แรมซาร์ เพื่อแลกเปลี่ยนบุคลากรและองค์ความรู้ร่วมกัน

5.2.3 ความหลากหลายทางชีวภาพ ในป่าชายเลน

ป่าชายเลน (Mangrove forest) เป็นระบบนิเวศในแนวเชื่อมต่อระหว่างผืนแผ่นดินกับน้ำทะเลในเขตร้อน (Tropical) และกึ่งร้อน (Subtropical) ประกอบด้วยสังคมพืชและสัตว์หลากหลายชนิดดำรงชีวิตร่วมกันภายใต้สภาพแวดล้อมเงื่อนไขที่ต้องเป็นดินเลน น้ำกร่อย และมีน้ำทะเลท่วมถึงอย่างสม่ำเสมอ ป่าชายเลนจึงพบได้ในบริเวณที่เป็นชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ อ่าว ทะเลสาบ และรอบเกาะแก่งต่าง ๆ บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเล ป่าชายเลนอาจเรียกว่า “ป่าโกงกาง” ได้อีกชื่อหนึ่งตามพันธุ์ไม้โกงกางที่พบเป็นจำนวนมากนั่นเอง ในระบบนิเวศป่าชายเลน สิ่งไม่มีชีวิตและสิ่งมีชีวิตในป่าชายเลนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างซับซ้อน ทั้งในแง่การหมุนเวียนของธาตุอาหารและการถ่ายทอดพลังงาน แต่สามารถอธิบายง่าย ๆ ได้ว่าเมื่อผู้ผลิต คือ พืช เติบโตขึ้นจากการสังเคราะห์ด้วยแสง จะมีส่วนของใบไม้ กิ่งไม้และเศษไม้ ที่ร่วงหล่นทับถมในน้ำและดิน จะถูกย่อยสลายโดยผู้ย่อยสลาย ได้แก่

รา แบคทีเรีย โปรโตซัวชนิดต่าง ๆ กลายเป็นอินทรีย์วัตถุ และในที่สุดก็จะกลายเป็นแร่ธาตุกลับคืนสู่ระบบนิเวศ บางส่วนถูกบริโภคโดยกลุ่มกินอินทรีย์สาร เช่น แพลงก์ตอนพืช ที่ต่อไปจะกลายเป็นแหล่งอาหารโปรตีนอันอุดมสมบูรณ์ให้แก่แพลงก์ตอนสัตว์ สัตว์น้ำเล็ก ๆ ที่จะถูกบริโภคต่อไปอีก เป็นอาหารของพวกกุ้ง ปู และปลา ขนาดใหญ่ขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามลำดับ หรือบางส่วนก็จะตายและถูกย่อยสลายกลับเป็นธาตุอาหารสะสมอยู่ในป่านั่นเอง ธาตุอาหารและอินทรีย์สารบางส่วนถูกพัดพาออกไปสู่ท้องน้ำ สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ท้องทะเลภายนอก ป่าชายเลนจึงเป็นระบบนิเวศที่มีความเฉพาะตัวและมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของชายฝั่งทะเล นับเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามหาศาลทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ดังนี้

1) ป่าชายเลนเป็นแหล่งพลังงานและแหล่งวัตถุดิบไม้ใช้สอยในครัวเรือน

ไม้จากป่าชายเลนโดยเฉพาะไม้โกงกางสามารถนำมาเผาถ่านซึ่งให้ถ่านที่มีคุณภาพดี เพราะให้ความร้อนสูงและไม่แตกสะเก็ด นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์ไม้ป่าชายเลนในรูปของไม้ฟืนเพื่อการหุงต้มในชีวิตประจำวันของประชาชนที่อาศัยบริเวณป่าชายเลนและใกล้เคียง อีกทั้งไม้จากป่าชายเลนหลายชนิดสามารถใช้ประโยชน์ในงานก่อสร้างและใช้สอยด้วย เช่น ทำเสาเข็ม ไม้ค้ำยัน ไม้ก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ และอุปกรณ์การประมง เปลือกของไม้ป่าชายเลนบางชนิดสามารถนำมาสกัดสารแทนนินใช้ในการย้อมแหอวน ทำน้ำหมัก ทำสี ทำกาบ และใช้ในอุตสาหกรรมฟอกหนัง เป็นต้น

2) ป่าชายเลนเป็นแหล่งพืชผักและพืชสมุนไพร

พืชป่าชายเลน ในที่นี้หมายถึงพืชหรือพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ทั้งไม้ล้มลุกหรือไม้ยืนต้นที่อยู่ในป่าชายเลนและมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ในแต่ละฤดูกาลชาวบ้านในท้องถิ่นบริเวณชายฝั่งต่างก็มีประสบการณ์และเรียนรู้ในการนำพืชป่าชายเลนไปใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ทั้งเป็นอาหารและพืชสมุนไพรไม่ว่าจะเป็นส่วนของใบ ดอก ผล หน่อ หัว เหง้าราก และเปลือกลำต้น ซึ่งจุดเด่นที่น่าสนใจของพืชป่าชายเลนคือเป็นทรัพยากรในท้องถิ่นที่หาได้ง่ายขึ้นเองตามธรรมชาติและให้ผลผลิตได้ทุกฤดูกาล พืชในป่าชายเลนที่สามารถนำมาใช้เป็นผักพื้นบ้านได้นั้นมีอยู่หลายชนิด เช่น ใบชะคราม ยอดเป้ง ยอดผักเบี้ยทะเล ถั่วขาว จาก ถอบแถบน้ำ พรงหนู ลำพู ลำแพน สาหร่ายสาย เป็นต้น

พืชในป่าชายเลนหลายชนิดมีสรรพคุณทางยา ใช้เป็นยาสมุนไพรได้ เช่น เหงือกปลาหมอ มะนาวผี ใช้รักษาโรคผิวหนัง ผลของตะบูนขาวใช้รักษาโรคบิดและโรคท้องร่วง รากตาตุ่มทะเลใช้แก้แอกเสบ แก้ไข้ แก้คัน ขลุ้ใช้ต้มดื่มบรรเทาโรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะและแก้อาการปวดเมื่อย เป็นต้น

3) ป่าชายเลนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นแหล่งอาหารที่อยู่อาศัย หลบภัย เจริญเติบโตของสัตว์น้ำนานาชนิด

ป่าชายเลนเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยเฉพาะตัวอ่อนของปู กุ้ง หอยซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญ รวมทั้งสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อาหาร ทั้งนี้เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์น้ำดังที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะปลาหลายชนิดที่เป็นที่นิยมในการบริโภค ปลาทะเลหลายชนิดวางไข่ในป่าชายเลนและอาศัยเจริญเติบโตในระยะแรก เมื่อเจริญเติบโตแข็งแรงดีแล้วจึงออกสู่ทะเล และหลายชนิดที่แม้จะวางไข่ในทะเลแต่ตัวอ่อนจะเคลื่อนย้ายสู่ป่าชายเลนเพื่ออาศัยหลบซ่อนศัตรูและหาอาหาร สัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ปลากะพงขาว ปลานวลจันทร์ทะเล ปลากระบอก ปลาเก๋า กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยนางรม

หอยแมลงภู่ หอยแครง ปูแสม ปูม้า และปูทะเล ล้วนแล้วแต่มีวงจรชีวิตบางส่วนที่ต้องเข้ามาอาศัยในป่าชายเลนทั้งสิ้น

4) ป่าชายเลนช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศชายฝั่งและใกล้เคียง

โดยเฉพาะระบบนิเวศหญ้าทะเลและปะการัง โดยมีบทบาทในการรักษาสมดุลของธาตุอาหารและความอุดมสมบูรณ์ของชายฝั่ง ซึ่งจะส่งผลถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรประมง ป่าชายเลนยังช่วยกักเก็บตะกอนดินมิให้ลงไปทับถมและเกิดความเสียหายในแนวปะการัง

5) ป่าชายเลนช่วยป้องกันดินชายฝั่งพังทลาย

รากของต้นไม้ในป่าชายเลนซึ่งสานกันแน่นหนาจะช่วยบรรเทาความเร็วจากกระแสน้ำลง ซึ่งนอกจากจะช่วยลดการพังทลายและกัดเซาะของดินชายฝั่ง ยังทำให้ตะกอนที่แขวนลอยมากับน้ำทับถม เกิดเป็นแผ่นดินงอกใหม่ เมื่อระยะเวลาผ่านไปจะขยายออกไปในทะเล เกิดเป็นหาดเลนอันเหมาะสมแก่การเกิดของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนต่อไป

6) ป่าชายเลนเป็นพื้นที่สำหรับดูดซับสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

รากของต้นไม้ในป่าชายเลนที่งอกออกมาอยู่เหนือพื้นดินทำหน้าที่คล้ายตะแกรงธรรมชาติที่คอยดักกรองสิ่งปฏิกูลและสารพิษต่าง ๆ จากบนบกไม่ให้ลงสู่ทะเล โลหะหนักหลายชนิดเมื่อถูกพัดพามาตามกระแสน้ำก็จะตกตะกอนลงที่บริเวณดินเลนในป่าชายเลนนอกจากนั้นขยะและคราบน้ำมันต่าง ๆ ก็จะถูกดักกรองไว้ในป่าชายเลนด้วยเช่นกัน

7) ป่าชายเลนเป็นฉากกำบังภัยธรรมชาติที่ช่วยปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่อาศัยบริเวณชายฝั่ง โดยทำหน้าที่เหมือนปราการช่วยบรรเทาความรุนแรงของคลื่นและลมให้ลดน้อยลงก่อนจะขึ้นฝั่ง มิให้สร้างความเสียหายอย่างรุนแรงแก่ที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง

8) ป่าชายเลนเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและแหล่งศึกษาธรรมชาติ

ระบบนิเวศป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว เป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยพรรณไม้นานาชนิดที่มีใบดอกและผลสวยงามแปลกตา อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่มีทั้งสัตว์น้ำและสัตว์บก โดยเฉพาะนกชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันหลากหลายชนิดทำให้ป่าชายเลนเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ และสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป

9) ป่าชายเลนช่วยลดภาวะโลกร้อน ป่าชายเลนถือว่าเป็นแหล่งที่มีการสะสมของคาร์บอนสูงมาก และต้นไม้ป่าชายเลนหลายชนิดมีความสามารถในการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสงสูงกว่าป่าประเภทอื่น อีกทั้งยังเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศเป็นปริมาณที่มากอีกด้วย

5.2.4 ความหลากหลายทางชีวภาพ บริเวณแหล่งน้ำสายหลัก

ความหลากหลายทางชีวภาพบริเวณแหล่งน้ำสายหลักในจังหวัดพัทลุง มีลักษณะเด่นอยู่ที่ทะเลสาบสงขลา (ส่วนที่เป็นพัทลุง) คลองและพื้นที่ชุ่มน้ำโดยรอบ ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตนานาชนิด ทั้งพันธุ์ปลา สัตว์น้ำ สัตว์ปีก และพืชพรรณ ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ และยังเป็นแหล่งอาหารและอาชีพของชุมชน

ลักษณะและความสำคัญ

ความหลากหลายของพันธุ์ปลา: พัทลุงมีปลาพื้นถิ่นหลายชนิดที่พึ่งพาแหล่งน้ำเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทะเลสาบสงขลา

ความหลากหลายของพืชน้ำ: มีพืชน้ำหลายชนิดที่ขึ้นอยู่ในคลองและพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ต่าง ๆ และช่วยรักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

นกนานาชนิด: พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยสำคัญของนกน้ำหลายชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ ซึ่งสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหารในบริเวณนั้น

บทบาทต่อชุมชน: แหล่งน้ำเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งระบบนิเวศที่สำคัญเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งอาหาร เป็นเส้นทางคมนาคม และเป็นแหล่งสร้างรายได้จากการประมงของชาวพัทลุง

ข้อควรระวัง

- การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและกิจกรรมของมนุษย์ อาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำเหล่านี้ได้

- การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศและความเป็นอยู่ของชุมชน

5.3 การบริหารทางระบบนิเวศ

บริการทางระบบนิเวศ คือ ประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากระบบนิเวศเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งเป็นประโยชน์ที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible) อาทิ การผสมเกสรของพืชโดยผึ้งและสัตว์อื่น ๆ มีส่วนช่วยในการผลิตอาหาร หรือพื้นที่ป่าชายน้ำ (Riparian buffer) และพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) ที่ทำหน้าที่เป็นกันชนไม่ให้น้ำเข้ามาท่วมในพื้นที่อยู่อาศัย เป็นต้น

บริการจากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ (ตารางที่ 5-2)

ด้านวัฒนธรรม (Cultural services) พื้นที่ที่มีคุณค่าทางจิตใจและความเชื่อ การนันทนาการและการพักผ่อนการท่องเที่ยว แหล่งชนบทธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

ด้านการเป็นแหล่งผลิต (Provisioning services) แหล่งอนุบาลปลา สัตว์น้ำอื่น ๆ เนื้อไม้ อาหารสัตว์ แหล่งทรัพยากรพันธุกรรม แหล่งผลิตน้ำท่า เพื่อการอุปโภค - บริโภค แหล่งสมุนไพร/ยารักษาโรค

ด้านการควบคุม (Regulating services) การกักเก็บคาร์บอน การกรองสารพิษ การควบคุมการไหลของน้ำ การบรรเทา น้ำท่วม การป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การย่อยสลายของเสีย

ด้านสนับสนุน เกื้อกูลต่อระบบชีวิตทั้งหมด (Supporting services) เช่น การควบคุมการหมุนเวียนของธาตุอาหารในดิน ความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งการผลิตขั้นปฐมภูมิ

ตารางที่ 5-2 บริการที่ได้จากระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทต่าง ๆ

ประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำ บริการจากระบบนิเวศ	พื้นที่ชุ่มน้ำในแผ่นดิน					พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล						พื้นที่ชุ่มน้ำที่สร้างขึ้น						
	แม่น้ำ	ทะเลสาบ	ป่าพรุ	หนองน้ำ	น้ำใต้ดิน	ลุ่มน้ำเค็ม	ป่าชายเลน	แนวชายฝั่ง	แนวปะการัง	แนวพืดน้ำเค็ม	ทะเลสาบน้ำเค็ม / ชายฝั่ง	สาหร่าย	อ่างเก็บน้ำ	นาข้าว	ทุ่งหญ้าที่น้ำขัง	บ่อน้ำเสีย	นาเกลือ	บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำ
ด้านการเป็นแหล่งผลิต																		
อาหาร					-													
น้ำจืด																		
เส้นใย & เชื้อเพลิง																		
ผลิตภัณฑ์ชีวเคมี		?	?		?			?		?	?		?	-	?	?		?
ทรัพยากรพันธุกรรม				?	?	?		?		?	?	?			?	?		
ด้านการควบคุม																		
สภาพภูมิอากาศ												-						
อุทกวิทยา																		
ควบคุมมลภาวะ												?						
ป้องกันการกัดเซาะ																		
ภัยธรรมชาติ																		
ด้านวัฒนธรรม																		
คุณค่าทางใจ & แรงบันดาลใจ						?		?										
แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ						?	?	?										
สุนทรีย์ภาพ																		
การศึกษา																		
ด้านการสนับสนุน																		
ความหลากหลายทางชีวภาพ																		
การสร้างดิน																		
การหมุนเวียนสารอาหาร																		
การผสมเกสร												?						

หมายเหตุ: ■ บทบาทสูง ■ บทบาทปานกลาง ■ บทบาทน้อย ? ไม่มีข้อมูล - ไม่เกี่ยวข้อง

ที่มา: ดัดแปลงจาก Ramsar Convention on Wetlands. (2018). Global Wetland Outlook: State of the World's Wetlands and their Services to People. Gland, Switzerland: Ramsar Convention Secretariat.

5.3.1 การบริการทางระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (ทะเลน้อย)

การบริการทางระบบนิเวศที่โดดเด่นในพื้นที่ชุ่มน้ำโลกทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง คือ การควบคุมวัชพืชโดยควายน้ำ ทำให้เกิดทางน้ำธรรมชาติและคงความสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร ควายน้ำยังช่วยสร้างสมดุลในระบบนิเวศด้วยการกินพีชน้ำ และชุมชนมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาระบบนิเวศนี้อย่างยั่งยืน ซึ่งทำให้ทะเลน้อยได้รับการประกาศเป็นระบบมรดกทางการเกษตรโลก

การบริการทางระบบนิเวศจากควายน้ำ

การควบคุมวัชพืช: ควายน้ำมีบทบาทสำคัญในการควบคุมวัชพืชและพีชน้ำในทะเลน้อย โดยสามารถกินพีชน้ำได้วันละหลายสิบตัน ช่วยป้องกันวัชพืชรุกรานและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

การสร้างทางน้ำ: การเหยียบย่ำของฝูงควายน้ำได้ก่อให้เกิดทางน้ำธรรมชาติหลายสายในพื้นที่ ซึ่งช่วยให้การไหลเวียนของน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การรักษาแหล่งอาหาร: ควายน้ำกินหญ้าและพีชน้ำที่จมอยู่ใต้น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารหลักของควายน้ำ การควบคุมวัชพืชโดยควายน้ำช่วยให้หญ้ายังคงเติบโตได้ดี เป็นแหล่งอาหารที่มั่นคง

การรักษาสมดุลระบบนิเวศ: การมีอยู่ของควายน้ำเป็นส่วนหนึ่งของสมดุลระหว่างวิถีชีวิตมนุษย์กับระบบนิเวศ ซึ่งช่วยรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ในทะเลน้อย การพึ่งพาระบบนิเวศและการรับรองระดับโลก

วิถีชีวิตชุมชน: การเลี้ยงควายน้ำปลูกเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาในท้องถิ่น โดยควายน้ำถูกเลี้ยงเป็นทั้งแรงงานและทรัพย์สิน ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหารและความอยู่ดี

มรดกทางการเกษตรโลก: ด้วยความสอดคล้องกับเกณฑ์การอนุรักษ์ระบบมรดกทางการเกษตร การเลี้ยงควายน้ำปลูกและระบบนิเวศในทะเลน้อยได้รับการประกาศจากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ให้เป็นมรดกทางการเกษตรโลก

ความท้าทายและโอกาส

วัชพืชรุกราน: แม้ว่าควายน้ำจะช่วยควบคุมวัชพืช แต่การรุกรานของวัชพืชต่างถิ่นบางชนิด เช่น จอกแหวนหนูยักษ์ ยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งอาหารของควายน้ำและระบบนิเวศโดยรวม

การพัฒนาที่ยั่งยืน: การรับรองเป็นมรดกทางการเกษตรโลกเปิดโอกาสให้เกิดการจัดการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน สร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งเรียนรู้

5.3.2 การบริการทางระบบนิเวศพรวนชื้นเสียน

การบริการทางระบบนิเวศ (Ecosystem Services) ในพรวนชื้นเสียน จังหวัดพัทลุง หมายถึง ประโยชน์ที่มนุษย์ได้รับจากระบบนิเวศพรวนชื้นเสียน ซึ่งรวมถึงการเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ การรักษาคุณภาพน้ำ การเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและพืชพันธุ์หลากหลาย การเป็นพื้นที่ดูดซับน้ำ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ให้นั้นยังไม่ได้ระบุถึงการบริการทางระบบนิเวศในพรวนชื้นเสียน โดยเฉพาะ แต่สะท้อนถึงความพยายามในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนของจังหวัดพัทลุงโดยรวม

บริการทางระบบนิเวศที่คาดว่าจะได้รับจากพรุ

บริการด้านการจัดหา (Provisioning Services): เป็นแหล่งน้ำจืดสำหรับอุปโภคบริโภค และการเกษตร

บริการด้านการปรับสมดุล (Regulating Services)

การควบคุมคุณภาพน้ำ: พรุช่วยกรองสิ่งปนเปื้อนในน้ำ ทำให้คุณภาพน้ำดีขึ้น
การควบคุมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: พรุไม่มีในพรุช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์
การป้องกันน้ำท่วม: พรุทำหน้าที่เป็นเหมือนฟองน้ำธรรมชาติ ช่วยดูดซับและเก็บกักน้ำ ลดความรุนแรงของน้ำท่วม

บริการด้านวัฒนธรรม (Cultural Services)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและกิจกรรมสันทนาการ
ความงามทางสุนทรียภาพ: ความหลากหลายทางชีวภาพของพรุเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ

บริการสนับสนุน (Supporting Services):

การเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย: เป็นถิ่นที่อยู่ของสัตว์น้ำและพืชพรรณนานาชนิด
การสร้างสารอาหาร: การหมุนเวียนของสารอาหารในระบบนิเวศพรุสนับสนุนชีวิตในพื้นที่

สถานการณ์และแนวทางการบริหารจัดการ

แม้ว่าจะไม่มีข้อมูลเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับ "การบริการทางระบบนิเวศ" ของพรุในเอกสารที่อ้างถึง แต่แผนพัฒนาจังหวัดพัทลุงที่กล่าวถึงระบบนิเวศยั่งยืนและการเกษตรที่สมดุล บ่งชี้ว่ามีการให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอาจรวมถึงพรุด้วย การพัฒนาศักยภาพของพรุเพื่อเพิ่มการบริการทางระบบนิเวศจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดพัทลุงได้

5.3.3 การบริการทางระบบนิเวศ ในป่าชายเลน

การบริการทางระบบนิเวศป่าชายเลนในจังหวัดพัทลุงนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตและชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการป้องกันภัยธรรมชาติ โดยเป็นแหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและพืชพรรณนานาชนิด เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ช่วยอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง การบริการเหล่านี้มีคุณค่าทั้งในด้านการใช้งานโดยตรง เช่น การประมง และด้านอ้อม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความสำคัญของการบริการทางระบบนิเวศป่าชายเลน

เป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัย: ป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู และปลา เป็นแหล่งอาหารหลักและที่หลบภัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน ซึ่งส่งผลดีต่อการประมง

เป็นแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพ: ป่าชายเลนเป็นที่อยู่ของพืชและสัตว์นานาชนิด รวมถึงนก สัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

ป้องกันภัยธรรมชาติ: ระบบนิเวศป่าชายเลนทำหน้าที่เป็นแนวป้องกันชายฝั่งจากการกัดเซาะ ป้องกันคลื่น ลม และพายุ ช่วยลดความรุนแรงของภัยธรรมชาติ

มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ: การบริการเหล่านี้สร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการประมง การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่าชายเลน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นแหล่งบำบัดน้ำเสีย: ป่าชายเลนมีคุณสมบัติในการดูดซับน้ำเสียจากแหล่งต่าง ๆ ช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศทางทะเล

5.3.4 การบริหารทางระบบนิเวศ บริเวณแหล่งน้ำสายหลัก

การบริหารทางระบบนิเวศของจังหวัดพัทลุงเน้นการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ โดยมีวิสัยทัศน์เป็น “เมืองเกษตรยั่งยืนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” มุ่งเน้นระบบเกษตรที่ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและสมดุลกับสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการน้ำจะครอบคลุมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางน้ำ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนในพื้นที่

แนวทางการบริหารทางระบบนิเวศในจังหวัดพัทลุง

- 1) การพัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งน้ำตามศักยภาพของกลุ่มน้ำ และขยายพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงน้ำได้ เพื่อรองรับการเกษตรและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 2) การบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การใช้น้ำในแต่ละด้าน
 - 3) การป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติทางน้ำ ให้อ่างมาตรการเพื่อป้องกันความเสียหายและสนับสนุนการบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำ เช่น น้ำท่วม
 - 4) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งชุมชนเกษตรกร หน่วยงานราชการ และภาคเอกชน ในกระบวนการบริหารจัดการน้ำชลประทานระดับพื้นที่ เพื่อให้การจัดการมีความยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของชุมชน
 - 5) การปรับเปลี่ยนสู่องค์กรอัจฉริยะ ควรพัฒนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความทันสมัย และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
 - 6) การเกษตรยั่งยืน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาจังหวัดพัทลุง โดยส่งเสริมระบบการเกษตรที่เหมาะสมกับระบบนิเวศ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีความยั่งยืนในระยะยาว
- การดำเนินการเหล่านี้ ควรมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร มีผลผลิตที่หลากหลาย ปลอดภัย และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5.4 มาตรการ กฎหมาย นโยบาย

การป้องกันและคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ มีนโยบายและกฎหมายที่ใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยหรือระดับท้องถิ่น เพื่อตอบสนองต่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ได้แก่

5.4.1 นโยบายและอนุสัญญาระหว่างประเทศ

- 1) อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอันเป็นการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกน้ำ

2) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity : CBD) ความหลากหลายทางชีวภาพในที่นี้มีความครอบคลุมมากกว่าความหลากหลายของชนิดพันธุ์ (Taxonomic diversity) โดยรวมถึงความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic diversity) และความหลากหลายทางระบบนิเวศ (Ecological diversity)

3) โครงการมนุษย์และชีวมณฑล (Man and the Biosphere (MAB) Programme) ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ริเริ่มโครงการเขตสงวนชีวมณฑล มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยมีลักษณะแบบสหสาขา (Interdisciplinary) เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ลักษณะการดำเนินงานเป็นโครงการวิจัยและฝึกอบรม เพื่อพัฒนาพื้นฐานของงานด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง ทั้งเป็นการอนุรักษ์แหล่งทรัพยากรนั้น ๆ และเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติ นับเป็นรูปแบบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องมีพื้นที่เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน เรียกว่า “เขตสงวนชีวมณฑล” (Biosphere reserves)

4) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) มีเป้าหมายที่ 6: สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน มีเป้าประสงค์ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงน้ำดื่มที่ปลอดภัย และเป้าหมายที่ 15: ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

5) กฎหมายต่างประเทศอื่น อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเป็นแหล่งที่อยู่ของนกน้ำ ค.ศ. 1971 (Convention on Wetlands of International Importance as Waterfowl Habitat, 1971) ประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้การบริหารจัดการของพระราชบัญญัติพื้นที่ชุ่มน้ำ The Freshwater Wetlands Act in 1975 ของรัฐนิวยอร์ก สาธารณรัฐเกาหลี The Wetlands Conservation Act ค.ศ. 1999 เป็นต้น

5.4.2 นโยบายและกฎหมายของประเทศไทย

1) แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ด้วยการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ได้แก่ มาตรการที่ 1 ป้องกัน ควบคุม กำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมาย มาตรการที่ 2 ลดการระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ มาตรการที่ 3 ติดตามตรวจสอบและเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ มาตรการที่ 4 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ มาตรการที่ 5 สร้างการมีส่วนร่วม และจิตสำนึกให้กับทุกภาคส่วน เช่น กำกับ ตรวจสอบ และบังคับใช้กฎหมายกับแหล่งกำเนิดมลพิษ การลดอัตราการระบายมลพิษของนิคมอุตสาหกรรม การติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในแม่น้ำ การกำจัดวัชพืช เก็บขยะ และขุดลอกตะกอนดินและปรับสภาพแวดล้อมในแม่น้ำ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่องค์ความรู้ด้านการจัดการคุณภาพน้ำ เป็นต้น

2) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 “ทรัพยากรน้ำสาธารณะ” หมายความว่า น้ำในแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้หรือที่สงวนไว้ให้ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือโดยสภาพประชาชนอาจใช้ประโยชน์ร่วมกัน และให้หมายความรวมถึงแม่น้ำ ลำคลอง ทางน้ำ บึง แหล่งน้ำใต้ดิน ทะเลสาบ น่านน้ำภายในทะเลอาณาเขต พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งน้ำตามธรรมชาติอื่น ๆ แหล่งน้ำที่รัฐจัดสร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อให้

ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันแหล่งน้ำระหว่างประเทศที่อยู่ภายในเขตประเทศไทยซึ่งประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทางน้ำชลประทานตามกฎหมายว่าด้วยการชลประทาน และน้ำบาดาลตามกฎหมายว่าด้วยน้ำบาดาล ในหมวด 6 การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะ (มาตรา 73 – มาตรา 79) กำหนดให้ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พิจารณาเห็นว่าพื้นที่ใดมีลักษณะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร หรือพื้นที่ชุ่มน้ำสมควรสงวนไว้เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำสาธารณะ ให้ กนช. มอบหมายให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาดำเนินการให้พื้นที่นั้นเป็น เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อมิให้เกิดอันตรายหรือความเสียหาย ต่อทรัพยากรน้ำสาธารณะ หรือเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์หรือพัฒนาทรัพยากรน้ำสาธารณะให้ เป็นไปโดยเหมาะสม

3) พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีบทบัญญัติเอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อยับยั้งการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำและส่งเสริมให้มีพื้นที่ชุ่มน้ำเพิ่มมากขึ้น เพราะพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งที่มีระบบนิเวศหลากหลาย ได้มีการจัดตั้งเขตพื้นที่สงวนทางธรรมชาติเพื่อคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ ตั้งแต่ก่อนที่จะเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์แต่การกำหนดให้เป็นพื้นที่สงวนทางธรรมชาติของประเทศไทย ได้กำหนดพื้นที่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน จึงทำให้บริหารจัดการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำไม่ประสบความสำเร็จ ดังเจตนารมณ์ของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกตามอนุสัญญาแรมซาร์

4) พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 กฎหมายฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์หลักในการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติดังนั้น พื้นที่ชุ่มน้ำใด ๆ ที่อยู่ในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติจะได้รับการคุ้มครองภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้รวมทั้ง ชนิดพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชนิดพันธุ์พืชหรือชนิดพันธุ์สัตว์ก็ได้รับการคุ้มครองเช่นกัน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ค่อนข้างเคร่งครัด ทำให้การใช้ประโยชน์ใด ๆ จากพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ใน บริเวณเขตอุทยานแห่งชาติไม่สามารถกระทำได้นอกจากการใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมนันทนาการหรือการศึกษาวิจัยเท่านั้น

5) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กฎหมายฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองป่าสงวนแห่งชาติและทรัพยากรธรรมชาติภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ดังนั้น พื้นที่ชุ่มน้ำใด ๆ ที่อยู่ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติจะได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ยังประสบปัญหาในเรื่องของการบังคับใช้เนื่องจากผู้ครอบครองที่ดินหรือใช้ประโยชน์ ในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติก่อนการประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติยังคงมีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์ ในที่ดินต่อไป อันส่งผลให้เกิดการคุกคามพื้นที่ชุ่มน้ำได้

6) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 กฎหมายฉบับนี้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำได้ โดยมีบทบัญญัติในการคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำใด ๆ ที่อยู่ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในการคุ้มครอง ชนิดพันธุ์โดยการออกกฎกระทรวงกำหนดบัญชีรายชื่อสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครอง รวมทั้งมี บทบัญญัติในการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้ สูญพันธุ์อีกด้วย ถือว่าเป็นกฎหมายโดยตรงที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการพิทักษ์รักษาธรรมชาติ ประเภท สัตว์ป่า และคุ้มครองสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่ามิให้ถูกระบบกระเทือน ซึ่งหาก

พิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติและกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายเหล่านี้จะมีมาตรการคุ้มครองในภาพรวมที่มุ่งพิทักษ์รักษา “ป่า” “ไม้” และ “ของป่า” มากกว่าการบริหารจัดการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำในภาพรวม

7) พระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2490 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558 กฎหมายฉบับนี้ถูกตราขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์กับการประกอบอาชีพประมง โดยการให้ความคุ้มครองแหล่งน้ำที่ใช้ประกอบอาชีพประมงซึ่งพื้นที่ “ที่จับสัตว์น้ำ” นั้นและอยู่ในความดูแลของกรมประมง มีการกำหนดให้พื้นที่แหล่งน้ำทั้งหมดทั่วประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำจืด แหล่งน้ำกร่อยและแหล่งน้ำทะเลเป็น “ที่จับสัตว์น้ำ” ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ ที่รักษาพันธุ์พืช ที่ว่าประมูล ที่อนุญาตและที่สาธารณประโยชน์ ดังนั้น พื้นที่ชุ่มน้ำก็ตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยการประกาศให้พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นที่รักษาพันธุ์พืช ซึ่งกฎหมายจะคุ้มครอง โดยการห้ามมิให้ทำการประมง หรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในเขตที่รักษาพันธุ์พืช นอกจากนี้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ยังมีบทบัญญัติในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งน้ำต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำด้วย รวมทั้งบทบัญญัติในการคุ้มครองชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่ใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองชนิดพันธุ์สัตว์น้ำใด ๆ ที่ใกล้สูญพันธุ์ที่มีแหล่งที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำได้

8) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2458 พระราชบัญญัติ “การชลประทาน” หมายความว่า กิจการที่กรมชลประทานจัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อกักเก็บ รักษา ควบคุม ส่งระบายหรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุข โภค หรือการอุตสาหกรรม และหมายรวมถึงการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำกับรวมถึงการคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ในเขตชลประทานด้วย

9) พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 ในมาตรา 4 ที่ราชพัสดุหมายความว่า อสังหาริมทรัพย์อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิดเว้นแต่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ดังต่อไปนี้ (1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน (2) อสังหาริมทรัพย์สำหรับพลเมืองใช้หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ของพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้น พื้นที่ชายตลิ่ง ทางน้ำ ทางหลวง ทะเลสาบ ส่วนอสังหาริมทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่เป็นนิติบุคคล และขององค์การปกครองท้องถิ่นไม่ถือว่าเป็นที่ราชพัสดุ

10) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2558 “การจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรม” หมายความว่า การจัดระบบชลประทานจากทางน้ำชลประทานหรือแหล่งน้ำอื่นใดไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรมได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดสร้างถนนหรือทางลำเลียงในไร่นา “ระบบชลประทาน” หมายความว่า คัน คู่น้ำ ทางระบายน้ำ ประตูน้ำ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างหรืออุปกรณ์อื่นใดที่จัดทำขึ้นเพื่อกักเก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบายหรือจัดสรรน้ำในเขตการจัดระบบน้ำเพื่อเกษตรกรรมหรือเขตโครงการจัดรูปที่ดิน

11) พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 “เกษตรกรรม” หมายความว่า การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจการอื่น ๆ และ “ที่ดินของรัฐ” หมายความว่า บรรดาที่ดินทั้งหลายอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อนุมัติให้บุคคลเข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ

12) พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กฎหมายฉบับนี้อยู่ในความดูแลของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ จึงมีส่วนสนับสนุนที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำได้โดยการประกาศให้พื้นที่ชุ่มน้ำใด ๆ เป็น “เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” ตามมาตรา 43 รวมทั้งสามารถออกกฎกระทรวง ประกาศควบคุมกิจกรรมใด ๆ ใน “เขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อม” ตามมาตรา 44 ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือในทางกฎหมายที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุดในการคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ

13) การแต่งตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2536 เพื่อปฏิบัติหน้าที่แทนสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับการดำเนินการพิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และรายงานผลการปฏิบัติงานต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

14) พระราชบัญญัติการเดินเรือ ในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 “น่านน้ำไทย” หมายความว่า บรรดาน่านน้ำที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักรไทย และในกรณีตามมาตรา 17 มาตรา 119 มาตรา 119 ทวิ มาตรา 120 มาตรา 121 มาตรา 133 มาตรา 204 และมาตรา 220 แห่งพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 หมายความว่า รวมถึงน่านน้ำที่อยู่ในเขตต่อเนื่องของราชอาณาจักรไทยด้วย * [แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2540 (รก.2540/72ก/18)] มีส่วนช่วยอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

15) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติน้ำบาดาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2546 “บ่อน้ำบาดาล” หมายความว่า บ่อน้ำที่เกิดจากการเจาะน้ำบาดาล “เขตน้ำบาดาล” หมายความว่า เขตท้องที่ที่รัฐมนตรีกำหนดให้เป็นเขตน้ำบาดาล โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

16) พระราชบัญญัติสภาพำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 22 สภาพำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลตามแผนงานโครงการและงบประมาณของสภาพำบล เสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและพัฒนาตำบลปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตำบล ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด และมาตรา 23 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย สภาพำบลอาจดำเนินการกิจการภายในตำบล คือ (1) จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร (2) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก (3) จัดให้มีและรักษาทางระบายน้ำ และรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (4) คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

17) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 14 พ.ศ. 2562 มาตรา 50 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ

18) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 45 มีอำนาจหน้าที่ (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

19) ประมวลกฎหมายที่ดิน ตามมาตรา 8 ตรี หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง มิใช่เอกสารแสดงสิทธิในที่ดินอันเป็นหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในที่ดินทำนองเดียวกันกับโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เนื่องจากที่ดินที่จะจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงได้นั้น ต้องมีสถานะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของ

แผ่นดินโดยเฉพาะ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินดังกล่าวจึงไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะของการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแต่ประการใด หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเป็นเพียงเอกสารหลักฐานที่จัดให้มีขึ้นเพื่อแสดงเขตที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินไว้เป็นหลักฐานเท่านั้น

5.4.3 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

การกำหนดเขตการใช้ที่ดินในบริเวณพื้นที่ จังหวัดพัทลุง ควรมีมาตรการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทยและมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ (ตารางที่ 5-3)

มติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งที่ผ่านได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเห็นความสำคัญของระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติเป็นแหล่งรองรับน้ำและกักเก็บน้ำอุกบุงกรุก ทำลายและ/หรือถูกพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์รูปแบบอื่น อาทิ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม นิคมอุตสาหกรรมและชุมชนเมือง ซึ่งปัจจุบันปัญหาเหล่านี้ได้รับความวิรูณแรงมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะเข้าสู่ขั้นวิกฤต (มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2558)

ตารางที่ 5-3 มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

มาตรการ	หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ	หน่วยงานสนับสนุน
1) ให้นำเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศภายใต้อนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar sites)	สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	กรมป่าไม้ กรมประมง
2) ให้ประกาศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่า หรือพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมหรือพื้นที่อนุรักษ์ในลักษณะอื่นของกรมป่าไม้	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมประมง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
3) ให้เร่งรัดออกหนังสือสำคัญที่หลวงในกรณีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาตินั้นเป็นสาธารณประโยชน์และให้เร่งดำเนินการจัดทำแนวเขตที่ชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาการบุกรุกโดยไม่เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำ	กรมป่าไม้ กรมที่ดิน กรมการปกครอง	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
4) ให้ดำเนินการฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติที่เสื่อมโทรมและต้องการปรับปรุงโดยด่วน เพื่อให้พื้นที่ชุ่มน้ำนั้นสามารถดำรงบทบาทหน้าที่ทางนิเวศวิทยาและอุทกวิทยาได้ตามธรรมชาติ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ กรมประมง กองทัพเรือ	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมทรัพยากรน้ำ)

ตารางที่ 5-3 (ต่อ)

มาตรการ	หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ	หน่วยงานสนับสนุน
5) ให้จัดทำแผนแม่บทการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อคุ้มครองและฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นเขตอนุรักษ์และเขตพัฒนา พร้อมทั้งกำหนดแนวเขตกันชนพื้นที่ ตลอดจนกำหนดกิจกรรมที่สามารถกระทำได้และห้ามกระทำในพื้นที่	สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป่าไม้ หมายเหตุ: พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่คุ้มครองรับผิดชอบโดยกรมป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่นอกเขตพื้นที่คุ้มครองรับผิดชอบโดยสำนักงานนโยบายและแผน	กรมประมง กรมเจ้าท่า สถาบันการศึกษา กรมพัฒนาที่ดิน
6) ให้มีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการพัฒนาใด ๆ ที่มีแนวโน้มจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ	สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมป่าไม้ สถาบันการศึกษา กรมชลประทาน
7) ให้สร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำแก่ชุมชนในพื้นที่และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติด้วย	กรมป่าไม้ กรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและ แผนทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา	องค์การพัฒนาเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
8) ให้มีการศึกษาวิจัยระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติและเผยแพร่ข้อมูลแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง	กรมป่าไม้ กรมประมง สถาบันการศึกษา	กรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบาย และแผนทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
9) ให้มีการติดตามตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างต่อเนื่องโดยมีการกำหนดปัจจัยหรือดัชนีชี้วัดที่ชัดเจน	กรมป่าไม้ กรมประมง	สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา
10) ให้มีการศึกษาสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติตามเกณฑ์	คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ กรมป่าไม้ สำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สถาบันการศึกษา
11) ให้มีการควบคุมและป้องกันมลพิษจากแหล่งกำเนิดประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชนอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและกิจกรรมอื่น ๆ	กรมควบคุมมลพิษ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	กรมโยธาธิการและผังเมือง

ตารางที่ 5-3 (ต่อ)

มาตรการ	หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ	หน่วยงานสนับสนุน
<p>12) ให้มีการควบคุมป้องกันไฟฟ้าในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติที่อาจเกิดจากชุมชนหรือเกิดจากกิจกรรมอื่น ๆ โดยมีมาตรการดังนี้</p> <p>1) มาตรการป้องกันไฟฟ้า</p> <p>(1) ให้ดำเนินการควบคุมระดับน้ำของป่าชุ่มน้ำให้คงที่</p> <p>(2) ทำแนวกันไฟเปียก (Wet-line firebreak) ตามแนวพระราชดำริ</p> <p>(3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกทุกรูปแบบเพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจให้กับชุมชนถึงอันตรายที่เกิดจากไฟฟ้า เป็นผลให้ชุมชนยุติการจุดไฟเผาป่า</p> <p>2) มาตรการดับไฟฟ้า</p> <p>(1) จัดตั้งสถานีควบคุมไฟฟ้าในพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล และดำเนินการควบคุมไฟฟ้าในพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ</p> <p>(2) ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้ปฏิบัติงานดับไฟฟ้าในพื้นที่ชุ่มน้ำ</p> <p>(3) ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ดับไฟให้ทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ</p> <p>13) ให้มีการศึกษาและจัดทำแผนกายภาพ ออกแบบภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบและในบริเวณที่ใกล้เคียงพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูที่ตั้งกล่าวทั้งระบบ</p>	<p>กรมป่าไม้</p> <p>องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>หมายเหตุ: พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ในเขตพื้นที่คุ้มครอง รับผิดชอบโดยกรมป่าไม้</p> <p>พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่นอกเขตพื้นที่คุ้มครอง รับผิดชอบโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น</p>	<p>สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (กรมทรัพยากรน้ำ)</p> <p>องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>องค์กรพัฒนาเอกชน</p> <p>กรมป่าไม้ กรมประมง</p> <p>กรมที่ดิน กรมชลประทาน</p>

5.4.4 การทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เสนอการทบทวนมติคณะรัฐมนตรี และให้แก้ไขชื่อหน่วยงานในมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 (เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ) จากเดิม “กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี” เป็น “กรมเจ้าท่า” ตามความเห็นของกระทรวงคมนาคม รวมทั้งให้ ทส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับความเห็นของกระทรวงคมนาคม สำนักงบประมาณ สำนักงาน ก.พ.ร. และสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปด้วย ดังนี้ (ตารางที่ 5-4)

ตารางที่ 5-4 ทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

มติคณะรัฐมนตรี	จากเดิม	แก้ไขเป็น
<p>26 สิงหาคม 2540 (ปรับปรุงหน่วยงานรับผิดชอบ การประสานงานระดับชาติและ การตั้งงบประมาณ)</p>	<p>เห็นชอบให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม* (สผ.) รับผิดชอบเป็นหน่วยงานประสานงานระดับชาติ และตั้งงบประมาณสำหรับเป็นเงินบริจาคเพื่อสนับสนุน อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ตามอัตราที่กำหนด</p> <p>ข้อ 1 ประกาศกำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นที่สาธารณะทุก แห่งทั่วประเทศโดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืดเป็นพื้นที่ สีเขียวและมีให้ส่วนราชการเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อสงวนไว้ เป็นแหล่งรองรับน้ำและกักเก็บน้ำต่อไป โดยมี สผ. เป็น หน่วยงานสนับสนุน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมประมง กรมที่ดิน กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง</p> <p>ข้อ 3 ให้มีการติดตาม ตรวจสอบและดำรงรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ ตามทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ ท้องถิ่นเพื่อสงวนเพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำตาม ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการขึ้น ทะเบียนเป็นแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ ตลอดจนควบคุม และป้องกันการบุกรุกเข้าใช้ประโยชน์ที่จะส่งผลกระทบต่อ พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์ โดยมี สผ. เป็น หน่วยงานสนับสนุน ร่วมกับกรมการขนส่งทางน้ำและ พาณิชยนาวี กรมที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงาน นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา</p> <p>ข้อ 11 ให้มีการศึกษาวิจัยระบบนิเวศพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มี ความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติและเผยแพร่ข้อมูล แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง โดยมี สผ. เป็นหน่วยงาน สนับสนุน ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p> <p>ข้อ 17 ให้จัดทำรายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานตาม มติคณะรัฐมนตรี ข้อ 1 -16 โดยติดตามตรวจสอบจาก หน่วยงานหลักเสนอต่อคณะกรรมการการจัดการพื้นที่ ชุ่มน้ำเป็นประจำ โดยมี สผ. เป็นหน่วยงานสนับสนุน</p>	<p>ให้กรมทรัพยากรน้ำเป็น หน่วยงานรับผิดชอบ แทน สผ.</p> <p>ยกเลิก สผ. จาก หน่วยงานสนับสนุน</p> <p>ให้กรมทรัพยากรน้ำเป็น หน่วยงานสนับสนุน แทน สผ.</p>
<p>3 พฤศจิกายน 2552 (ปรับปรุงหน่วยงานสนับสนุนตาม มาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ)</p>	<p>เห็นชอบให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม* (สผ.) รับผิดชอบเป็นหน่วยงานประสานงานระดับชาติ และตั้งงบประมาณสำหรับเป็นเงินบริจาคเพื่อสนับสนุน อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ตามอัตราที่กำหนด</p> <p>ข้อ 1 ประกาศกำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นที่สาธารณะทุก แห่งทั่วประเทศโดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งน้ำจืดเป็นพื้นที่ สีเขียวและมีให้ส่วนราชการเข้าไปใช้ประโยชน์เพื่อสงวนไว้ เป็นแหล่งรองรับน้ำและกักเก็บน้ำต่อไป โดยมี สผ. เป็น หน่วยงานสนับสนุน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมประมง กรมที่ดิน กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง</p> <p>ข้อ 3 ให้มีการติดตาม ตรวจสอบและดำรงรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ ตามทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ ท้องถิ่นเพื่อสงวนเพื่อสงวนไว้เป็นแหล่งรองรับน้ำตาม ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการขึ้น ทะเบียนเป็นแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์ ตลอดจนควบคุม และป้องกันการบุกรุกเข้าใช้ประโยชน์ที่จะส่งผลกระทบต่อ พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์ โดยมี สผ. เป็น หน่วยงานสนับสนุน ร่วมกับกรมการขนส่งทางน้ำและ พาณิชยนาวี กรมที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำ สำนักงาน นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถาบันการศึกษา</p> <p>ข้อ 11 ให้มีการศึกษาวิจัยระบบนิเวศพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มี ความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติและเผยแพร่ข้อมูล แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง โดยมี สผ. เป็นหน่วยงาน สนับสนุน ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p> <p>ข้อ 17 ให้จัดทำรายงานการประเมินผลการปฏิบัติงานตาม มติคณะรัฐมนตรี ข้อ 1 -16 โดยติดตามตรวจสอบจาก หน่วยงานหลักเสนอต่อคณะกรรมการการจัดการพื้นที่ ชุ่มน้ำเป็นประจำ โดยมี สผ. เป็นหน่วยงานสนับสนุน</p>	<p>ให้กรมทรัพยากรน้ำเป็น หน่วยงานรับผิดชอบ แทน สผ.</p> <p>ยกเลิก สผ. จาก หน่วยงานสนับสนุน</p> <p>ให้กรมทรัพยากรน้ำเป็น หน่วยงานสนับสนุน แทน สผ.</p>

5.4.5 เสี่ยงร้องจากคนทะเลน้อย มีน้ำเค็มรุกกล้า และยังถูกรุกรานด้วยพืชต่างถิ่น (สิทธิโชติ, 2567)

ทะเลน้อย เชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลาโดยคลองนางเรียงซึ่งมีความยาว 2 กิโลเมตร ทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชุมชนราว 2,000 ครัวเรือน ทางฝั่งตะวันออก ฝั่งเหนือ ฝั่งใต้ เป็นป่าพรุและสังคมพืชแบบบึงน้ำจืดที่หลากหลาย ได้รับการประกาศเป็น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ถือเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งแรกของประเทศไทย สังกัดกรม อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทะเลน้อย ยังเป็น พื้นที่ซึ่งมีระบบนิเวศที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ซึ่งการเลี้ยงควายปลักและระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ

ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เป็นระบบการทำการเกษตร (ปศุสัตว์) ที่สืบทอดมายาวนานมากกว่า 250 ปี มีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่ที่การอยู่ร่วมกันของชุมชนกับธรรมชาติ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ วิวัฒนาการของทำการเกษตรอย่างยั่งยืน และการอนุรักษ์ระบบนิเวศให้สมดุล จนเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) ได้ประกาศรับรองพื้นที่ทะเลน้อยเป็นมรดกทางการเกษตรโลก ความพิเศษของทะเลน้อย คือ การเป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ใกล้ชายฝั่งมากที่สุดในเอเชีย ซึ่งพื้นที่ลักษณะนี้ไม่มากนักในประเทศไทยหรือในโลก โดยเฉพาะในเขตร้อนของโลก สำหรับทะเลน้อยอยู่ในส่วนบนสุดของทะเลสาบสงขลา จึงไม่มีน้ำเค็มเข้ามาถึงหรือเข้ามาบ้างแต่น้อยมากในบางปี ซึ่งการไม่ได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้นน้ำลง ระบบน้ำแทบจะเป็นระบบปิด มีแร่ธาตุสำคัญในดินทะเลสาบ ระบบนิเวศเหล่านี้เหมาะเอื้อต่อการใช้ชีวิต ทั้งนก สัตว์น้ำ แมลงต่าง ๆ รวมถึงมีพรรณไม้น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เต็มโตได้ดี อาจกล่าวได้ว่า พืชและพรรณไม้น้ำที่มีอยู่ในประเทศไทย ในอดีตสามารถพบได้ที่ทะเลน้อยเกือบทุกชนิด ดังนั้น ในเชิงชีวภาพพื้นที่ทะเลน้อยจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อภูมิภาคและต่อโลก พื้นที่ชุ่มน้ำโลกแห่งแรกของประเทศแห่งนี้มีความซับซ้อนทางระบบนิเวศสูง เต็มไปด้วยพืชหายาก สมัยก่อนแร่ธาตุสะสมพูนที่อยู่ในดินจะส่องประกายสวยงาม ประกอบกับน้ำที่กระจางใส เมื่อพายเรือจะสามารถมองลงไปเห็นความสวยงามของแร่ธาตุในทะเลน้อยได้ในบริเวณกว้างด้วยตาเปล่า

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการขุดลอกคลองนำมาซึ่งเอเลี่ยนสปีชีส์

ปัจจุบันทะเลน้อยเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ จากหลายปัจจัย ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากมนุษย์ ซึ่งในภาคการท่องเที่ยว ทะเลน้อยมีชื่อเสียงในเรื่องการเป็นจุดชมบัวที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในไทย โดยเฉพาะ บัวแดง ทว่าแท้จริงแล้ว บัวที่เป็นพืชท้องถิ่นของทะเลน้อยคือ บัวผัน บัวเผื่อน (*Nymphaea nouchali* Burm.f.) ส่วนบัวแดง (*Nymphaea lotus* L.) ถูกนำเข้ามาปลูกในภายหลังเพื่อรองรับเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งจำนวนของบัวแดงที่มากเกินไปก็ส่งผลกระทบต่อพืชท้องถิ่น

ทะเลน้อย ยังถูกรุกรานจากเอเลี่ยนสปีชีส์หลายชนิด อาทิ จอกหูหนู (*Salvinia* spp.) ผักตบชวา หรือสวะ (*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms) ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างน่ากังวล การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของวัชพืชทำให้พืชท้องถิ่นบางชนิด เช่น สาหร่ายข้าวเหนียว ชนิดต่าง ๆ (*Utricularia* spp.) ลดลง โดยแพชพืชต่างถิ่นขนาดใหญ่ยังส่งผลกระทบต่อพืชและแร่ธาตุในดิน เพราะสิ่งเหล่านี้บดบังแสงอาทิตย์ไม่ให้ส่งมาถึงผิวดินในทะเลน้อย ด้านการขุดลอกโคลนตมทะเลน้อยและคลองบริเวณโดยรอบในทุก ๆ ปี ส่งผลกระทบต่อทะเลน้อยอย่างใหญ่หลวง สิ่งที่ชัดเจนที่สุดคือ ตะกอนที่มีความเป็นด่างที่เคยอยู่ด้านใต้ถัดจากชั้นทรายและสังคมพืชใต้น้ำลงไปถูกขุดกลับขึ้นด้านบน ทำให้คุณสมบัติของน้ำในทะเลน้อยที่โดยปกติเป็นกรดอ่อน ๆ เปลี่ยนไป ทำให้ตะกอนขนาดเล็กต่าง ๆ ไม่ตกตะกอนลงด้านล่าง เพราะน้ำมีความเป็นด่างจากตะกอนที่เป็น Alluvial sediments ในดินด้านล่างของทะเลน้อยจนทำให้น้ำในทะเลน้อยมีความขุ่น ไม่ใสเหมือนในอดีต รวมทั้งเริ่มมีน้ำเค็มไหลเข้ามาถึงทะเลสาบที่เคยเป็นพื้นที่น้ำจืด 100 เปอร์เซ็นต์ เกือบตลอดปี ซึ่งสาเหตุอาจมาจากการขุดคลองสนามชัยที่เชื่อมทะเลสาบสงขลากับทะเลอ่าวไทยด้านบนเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม แต่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบนิเวศซึ่งไม่เคยมีมาก่อนและการใช้สารเคมีทำการเกษตรในบริเวณรอบ ๆ พื้นที่ โดยมีการตรวจพบว่า ค่า pH ในน้ำมีความผิดปกติ บางจุดความเป็นกรดในน้ำลดลง แต่ความเป็นด่างในน้ำกลับสูงขึ้น สิ่งเหล่านี้สร้างผลกระทบเป็นลูกโซ่ เนื่องจากเมื่อคุณภาพน้ำในทะเลน้อยเสื่อมโทรมลง พืชหลายชนิดก็อยู่ไม่ได้

เช่นเดียวกับสัตว์น้ำต่าง ๆ ที่ลดลง ทำให้นกน้ำชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะ นกเป็ดแดง จึงพลอยหายไปเป็นจำนวนมาก และควายน้ำในทะเลน้อยเองก็ได้รับผลกระทบโดยตรงมีการล้มตายจากภาวะขาดอาหาร หลังจากที่แปลงหญ้าถูกน้ำท่วมขังจนเน่าเปื่อย เพราะวัชพืชประเภทจอกแหนปกคลุมผิวน้ำจนเป็นอุปสรรคในการเจริญเติบโตของหญ้าใต้น้ำ การทำประมงท้องถิ่นเองก็ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาน้ำเน่าเสีย ทำให้ปลาน้ำจืดท้องถิ่นมีปริมาณลดลง ซ้ำยังพบว่ามีปลาหลายชนิดที่เป็นปลาต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในพื้นที่ทะเลน้อย ซึ่งพวกมันสามารถปรับตัวอยู่ได้ในสภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงไป สวนทางกับสัตว์น้ำท้องถิ่นหลายสายพันธุ์ที่ทยอยตายลงเรื่อย ๆ

อนาคตของทะเลน้อย

หากต้องการแก้ปัญหาทะเลน้อย ต้องมีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบกับระบบนิเวศ และต้องมีการบูรณาการทรัพยากรในทะเลน้อยอย่างจริงจัง ขณะที่กระบวนการขุดลอกทะเลสาบ รวมถึงคลองต่าง ๆ ต้องทำอย่างถูกวิธี มีผู้เชี่ยวชาญเข้าไปให้คำแนะนำ เพื่อไม่ให้เป็นการทำลายระบบนิเวศดั้งเดิมจนหมด ค่อนข้างเป็นห่วงคือในรอบ 15 - 20 ปีนี้ ไม่เคยมีงานวิจัยเกี่ยวกับชีวภาพและระบบนิเวศของทะเลน้อยเกิดขึ้นเลย เพราะขาดการส่งเสริมการศึกษาพื้นฐานทางนิเวศวิทยาจากภาครัฐ ขาดผู้ทรงคุณวุฒิระดับชาติที่เข้าใจนิเวศวิทยาอย่างแท้จริง จึงเป็นที่มาของการขาดงบประมาณวิจัยในสาขานี้งบประมาณด้านนี้หากมีจะถูกเปลี่ยนไปศึกษาเรื่อง “การปลูกป่า” เป็นส่วนมาก เพราะมีแต่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนี้ในประเทศไทย และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยเฉพาะที่มีที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่หมดความสนใจงานวิจัยพื้นฐานทางธรรมชาติวิทยาเพราะนโยบายวิจัยของชาติเปลี่ยนไป รวมถึงขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้มาศึกษาวิจัยเพื่ออนุรักษ์ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืนของพื้นที่แห่งนี้ เพราะระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมและอารยธรรมของมนุษย์ที่อาศัยนิเวศบริการของระบบนิเวศนั้น ๆ ที่ซึ่งตอนพื้นที่ทะเลน้อยนี้ถูกจัดการโดยชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ซึ่งแก้ไขปัญหาแบบไม่มีองค์ความรู้ในเรื่องนิเวศวิทยา

อนึ่ง การฟื้นฟูทะเลน้อยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา หากพื้นที่แห่งนี้เสื่อมโทรมลง ย่อมส่งผลกระทบต่อไปถึงทะเลสาบสงขลาในองค์รวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวม ๆ แล้วทั้งสองทะเลสาบมีอิทธิพลต่อประชากรที่ใช้ทรัพยากรรอบลุ่มน้ำมากกว่า 1 ล้านคน

5.5 สรุปและข้อเสนอแนะ

5.5.1 สรุป

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาวาดด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำในปี พ.ศ. 2541 มีการประกาศให้มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ และทำการศึกษาสำรวจ จัดทำรายชื่อสถานภาพและฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย กรมพัฒนาที่ดิน โดยกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ได้จัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ บริเวณพื้นที่จังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ. 2568 มีเนื้อที่ 2,140,296 ไร่ หรือ 3,424.473 ตารางกิโลเมตร ได้ทำการตรวจสอบสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำจากภาพถ่ายทางอากาศร่วมกับแผนที่สภาพภูมิประเทศเพื่อจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และสำรวจข้อมูลภาคสนาม

พบว่า พื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดพัทลุงที่สามารถระบุสถานภาพและพิกัดได้มีจำนวน 188 แห่ง จำแนกได้เป็นหนองน้ำ จำนวน 1 แห่ง คลอง/ห้วย จำนวน 185 แห่ง และเหมือง จำนวน 2 แห่ง ซึ่งจังหวัดพัทลุงมีแหล่งน้ำผิวดินตามธรรมชาติ จังหวัดพัทลุงมีแหล่งน้ำผิวดินตามธรรมชาติที่สำคัญ เช่น ทะเลน้อย ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่และเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำเค็มขนาดใหญ่ที่มีน้ำจืดจากลำธารบนเทือกเขาบรรทัดไหลลงมาผสมทำให้มีสภาพทางนิเวศที่หลากหลาย นอกจากนี้ ยังมีลำธารขนาดเล็กจำนวนมากที่ไหลจากเทือกเขาบรรทัดทางทิศตะวันตกของจังหวัด และมีลุ่มน้ำย่อยหลายแห่งที่สำคัญ ซึ่งส่วนใหญ่ต้นกำเนิดจากเทือกเขาบรรทัด และไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ลุ่มน้ำย่อยคลองท่าแนะ คลองนาท่อม คลองสะพานหยี คลองท่าเซียด - บางแก้ว คลองป่าบอน และคลองพรุฬ โดยแต่ละลุ่มน้ำจะครอบคลุมพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดพัทลุง แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้นในจังหวัดพัทลุงคือ โครงการชลประทาน ทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ซึ่งเป็นระบบที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำน้ำจากต้นน้ำลำธารบนเทือกเขาบรรทัดมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรในพื้นที่กว่า 5 แสนไร่ ทะเลน้อย หรืออุทยานนกน้ำทะเลน้อย เป็นทะเลสาบน้ำจืดมีเนื้อที่ผืนน้ำประมาณ 17,500 ไร่ มีความกว้างประมาณ 5 กิโลเมตร ยาวประมาณ 6 กิโลเมตร ตั้งอยู่ตำบลนางตุง และตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลาโดยคลองนางเรียงที่มีความยาว 2 กิโลเมตร ทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาบเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชุมชนราว 2,000 ครัวเรือน ทางฝั่งตะวันออก ฝั่งเหนือ ฝั่งใต้ เป็นป่าพรุ และพงหญ้า และได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ถือเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งแรกของประเทศไทย สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่เป็นนกน้ำ 287 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 26 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 6 ชนิด มีนกที่ประจำถิ่นและนกอพยพมาจากที่อื่นตามฤดูกาล เช่น นกกาบบัว นกกุลา นกกระสานวล นกกระสาแดง นกกาเหล็กน้ำ นกแขวก นกเป็ดน้ำ นกกระทง นกนางนวล นกกระเต็น นกกระสาแดง ฯลฯ โดยช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนเป็นช่วงเวลาที่นกชุกชุมมากที่สุด ราวแสนตัว ส่วนเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม เป็นหน้าบัวแดง และการล่องเรือชมควายน้ำ มักทำกันในเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ ประเทศไทยได้เสนอ “อุทยานนกน้ำทะเลน้อย (พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย)” ต่อองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เพื่อขอรับรองให้เป็นระบบมรดกทางการเกษตรโลก (GIAHS) ภายใต้ชื่อ “Thale Noi Wetland Pastoral Buffalo Agro-ecosystem” (แปล: ระบบนิเวศ-เกษตรการเลี้ยงควายในพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย)[5][6] ต่อมาในวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติได้ให้การรับรองเป็นมรดกทางการเกษตรโลกแห่งแรกของประเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ รัฐบาลควรปรับปรุงมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เนื่องจากมีหน่วยงานปรับปรุงโครงสร้างใหม่

5.5.2 ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย รัฐควรกำหนดให้มีการจัดทำแผนแม่บทการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ และแผนปฏิบัติการพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อวางแผนจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำทั่วประเทศ

2) ข้อเสนอแนะด้านองค์กร รัฐควรมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ การจัดตั้งองค์กรจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในระดับจังหวัด โดยทำงานประสานกับคณะกรรมการลุ่มน้ำประจำจังหวัด เพื่อทำหน้าที่รับนโยบายจากส่วนกลาง ส่วนในระดับท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำในระดับท้องถิ่น หรือคณะกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำชุมชน เป็นต้น

3) ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย รัฐควรออกกฎหมายลำดับรอง หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำโดยอาศัยหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

4) ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐควรสร้างกลไกการบริหาร จัดการพื้นที่ชุ่มน้ำโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวางแผนจัดการและการติดตามตรวจสอบ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุ่มน้ำ

5) สนับสนุนให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ระดับชาติ และ/หรือแรมซาร์ไซต์ พร้อมทั้งผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปผสมผสานสอดแทรกเข้าสู่นโยบายและแผนในระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชน

6) การอนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ และการวางแผนในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอุทยานแห่งชาติ ที่มีพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ ได้จัดกิจกรรมการให้ความรู้แก่เยาวชน มีการจัดค่ายศึกษาธรรมชาติ และห้องเรียนธรรมชาติสำหรับเยาวชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำและสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ธรรมชาติมีโอกาสนในการฟื้นฟูตัวเอง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเก็บเกี่ยว และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ

7) การอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นที่ชายฝั่งทะเล ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ควรดำเนินการหลายรูปแบบ เช่น การแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งโดยการปักไม้ไผ่ชะลอคลื่น การส่งเสริมบทบาทชุมชนในการปกป้องทรัพยากรชายฝั่ง และการจัดการป่าชายเลน รวมถึงการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ เช่น เขตอุทยานฯ แต่มีประเด็นที่ต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน

8) จัดทำ ปรับปรุง ทบทวนเครื่องมือและกลไกในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมทั้งสนับสนุนแนวทางปฏิบัติและคู่มือสำหรับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

9) เสริมสร้างสมรรถนะภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

10) สำรวจ จัดทำและขึ้นทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับต่าง ๆ

11) ควบคุมและป้องกันพื้นที่ชุ่มน้ำจากกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น การขยายตัวของชุมชน การประมงเกินขีดจำกัด ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน ภาวะมลพิษ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

12) จัดอบรม สัมมนาเกี่ยวกับเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

13) ผนวกรวมประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัด และการร่วมปฏิบัติงานของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาชุมชน เครือข่ายภาคประชาสังคม เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ตำบล เครือข่ายอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และชุมชนท้องถิ่น

14) พื้นที่ชุ่มน้ำเมือง (Wetland city) เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้ประโยชน์พื้นที่แห่งนี้ ร่วมกันอนุรักษ์อย่างยั่งยืน สร้างความรู้กับชุมชนให้ช่วยกันดูแลนกอพยพและอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีการทำร้ายนกอพยพต่าง ๆ ถือเป็นความสำคัญด้านความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่นี้ ซึ่งการเข้าร่วมการคัดเลือกเมืองแห่งพื้นที่ชุ่มน้ำ ภายใต้การรับรองของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ จะเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ สามารถใช้เป็นเครื่องมือกลไกเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และคุณค่า รวมถึงเพิ่มศักยภาพด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่จะนำมาซึ่งการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่

15) ควรปรับปรุงมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เรื่องทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทยและมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ เนื่องจากมีหน่วยงานปรับปรุงโครงสร้างใหม่ (อ้างอิงจากตารางที่ 5-3)

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. 2556ก. **ขอบเขตการปกครองมาตรฐาน 1: 50,000**. กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- _____. 2556ข. **ทำเนียบท้องที่ พุทธศักราช 2555 (เล่ม 1)**. โรงพิมพ์อสาารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ. 328 น.
- _____. 2556ค. **ทำเนียบท้องที่ พุทธศักราช 2555 (เล่ม 2)**. โรงพิมพ์อสาารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ. 407 น.
- กรมควบคุมมลพิษ. 2557. **รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำจากสถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำ**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2563. **รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำจากสถานีตรวจวัดคุณภาพน้ำ** กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Text file)
- กรมชลประทาน. 2559. **เขตชลประทานมาตรฐาน 1: 50,000**. กรมชลประทาน, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2562. **สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://www.ipthailand.go.th/th/gi-011.html> (5 มีนาคม 2568)
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2561. **ฐานข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดพัทลุง**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. 24 น.
- กรมทรัพยากรธรณี. 2537. **ธรณีวิทยามาตรฐาน 1: 100,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- _____. 2556. **ธรณีวิทยามาตรฐาน 1: 100,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file).
- _____. 2559. **การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดพัทลุง**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. 78 น.
- _____. 2566. **แผนที่ทรัพยากรแร่ทั้งประเทศ**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://www.dmr.go.th/แผนที่ทรัพยากรแร่ทั้งประเทศ> (5 มีนาคม 2568)
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2556. **คุณภาพน้ำใต้ดิน**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2558. **คุณภาพน้ำใต้ดิน**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2558ก. **รายงานสถานการณ์น้ำบาดาลประเทศไทย พ.ศ. 2558**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. 236 น.
- _____. 2564. **ข้อมูลบ่อบาดาล**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/> (วันที่ 10 มีนาคม 2564).
- _____. 2558ข. **คุณภาพน้ำใต้ดิน**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- กรมทางหลวง. 2556. **ทางหลวง/ทางรถไฟมาตรฐาน 1: 50,000**. กระทรวงคมนาคม, กรุงเทพฯ. (Shape file)

- กรมที่ดิน. 2558. **60 ปี ประมวลกฎหมายที่ดิน**. กระทรวงมหาดไทย, กรุงเทพฯ. 320 น.
- กรมประมง. 2564. **สารวิชาการกองวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดประจำปีงบประมาณ 2564**. [เข้าถึงได้]
แหล่งข้อมูล: https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/ (วันที่ 26 มกราคม 2568).
- กรมป่าไม้. 2559. **แผนที่ทรัพยากรป่าไม้ มาตรฐาน 1: 25,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2556. **แผนที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มาตรฐาน 1: 50,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- _____. 2558. **โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ปี พ.ศ. 2556-2557**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file และบันทึกข้อความ)
- _____. 2560. **แผนที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มาตรฐาน 1: 50,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2560. **แผนที่ทรัพยากรป่าไม้ มาตรฐาน 1: 25,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2560. **พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://new.forest.go.th/economy/th/> (วันที่ 2 กันยายน 2565)
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2552. **พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน 2551**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <http://www.ldd.go.th/ACT/law2551.pdf> (วันที่ 9 กันยายน 2562)
- กรมโยธาธิการและผังเมือง. 2554. **พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <http://www.dpt.go.th/nonthaburi/Law/01.pdf> (วันที่ 9 มีนาคม 2568)
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. 2554. **พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <http://www.diw.go.th/hawk/news/62.pdf> (9 กันยายน 64)
- _____. 2563. **ศูนย์พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ**. กระทรวงอุตสาหกรรม. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: http://ecocenter.diw.go.th/Visitor/Theme_3/ (5 มีนาคม 2568)
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2548. **ทางน้ำมาตรฐาน 1: 50,000**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2561. **ข้อมูลภูมิอากาศสถานีตรวจวัดอากาศ จังหวัดพัทลุง (ปี 2531-2560)**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ. (Text file)
- กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช. 2547. **อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- _____. 2560. **อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย. 2568. **ยุทธศาสตร์การพัฒนา**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.osmaothai.com/> (10 มีนาคม 2568)
- กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน. 2563. **การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดพัทลุง ปี พ.ศ. 2563**. กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน, กรุงเทพฯ. (shape file)

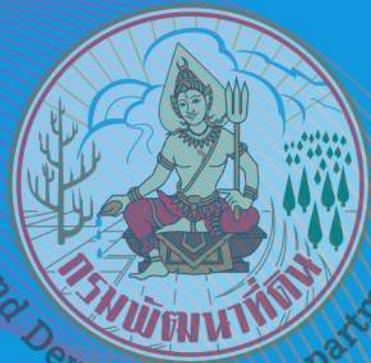
- กลุ่มวิจัยและพัฒนาการจัดการดินเสื่อมโทรม กองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
การจัดการปัญหาดินตื้น. แหล่งที่มา : http://www.ldd.go.th/Web_Soil/shallow.htm,
 (20 มีนาคม 2562)
- กองการเจ้าหน้าที่. 2528. **คำบรรยายในการฝึกอบรม โครงการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
 ภาคเหนือ.** กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 151 น.
- _____. 2559. **ยุทธศาสตร์กรมพัฒนาที่ดิน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่
 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)** กรมพัฒนาที่ดิน, กรุงเทพฯ. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล
<http://www.ldd.go.th/www/files/75646.pdf> (วันที่ 1 ธันวาคม 2564)
- กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน. 2560. **แผนที่ทรัพยากรดิน มาตรฐาน 1: 25,000** กรมพัฒนาที่ดิน.
 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2560. **แผนที่ทรัพยากรดิน มาตรฐาน 1: 25,000 จังหวัดพัทลุง.** กรมพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ.
 (Shapefile).
- กองอนุรักษ์ดินและน้ำ. 2544. **นิยามและทางเลือก มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ.** กองอนุรักษ์ดินและน้ำ
 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 96 น.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2566. **ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง.** กระทรวงการท่องเที่ยวและ
 กีฬา แหล่งที่มา: <https://thai.tourismthailand.org/> (12 มีนาคม 2568)
- เกษม วัฒนชัย. 2558. **แก่นแท้ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.** หน้า 13-23. การขับเคลื่อนปรัชญาของ
 เศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ รวมคำบรรยายจากการสัมมนา ณ กระทรวงการต่างประเทศ.
 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมปฐพีวิทยา. 2551. **พจนานุกรมปฐพีวิทยา.** สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 206 น.
- คณาจารย์ภาควิชาปฐพีวิทยา. 2541. **ปฐพีวิทยาเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 8. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
 กรุงเทพฯ.
- คำรณ ไทรฟัก. 2552. **การจำแนกพื้นที่ลุ่มน้ำ และการดำเนินงานเขตพัฒนาที่ดิน.** กรมพัฒนาที่ดิน
 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 42 น.
- จิราพร มากแก้ว. 2565. **มาตรการกฎหมายเพื่อการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน: ศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำ
 พรุควนซีเสียน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.**
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/
 (9 กันยายน 2568)
- เฉลียว แจ่มไพร. 2530. **คู่มือการสำรวจและวินิจฉัยคุณภาพดิน เพื่อการวางแผนอนุรักษ์ดินและ
 น้ำในไร่นา.** กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 57 น.
- ชนวน รัตนวราหะ. 2540. **เกษตรกรรมเชิงระบบ : ความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพใน
 ระบบเกษตร.** กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 440 น.
- ฐิติพันธ์ พัฒนมงคล. 2564. **22 ลุ่มน้ำหลัก 353 ลุ่มน้ำสาขา คุณค่าและความสำคัญของการแบ่งกลุ่ม
 ลุ่มน้ำไทย.** [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://www.sarakadee.com/2021/11/09/ลุ่มน้ำไทย/>
 (8 มีนาคม 2568)

- ทัศนีย์ เศรษฐ์บุญสร้าง. 2555. **ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน**. มูลนิธินิวชีวัน. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล [http://www.nawachione.org/2012/10/29/sustainable-agriculture/\(15 กันยายน 2560\)](http://www.nawachione.org/2012/10/29/sustainable-agriculture/(15%20กันยายน%202560))
- บัณฑิต ต้นศิริ และคำรณ ไทรฟัก. 2542. **คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน**. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 65 น.
- บัณฑิต ต้นศิริ. 2535. **แนวทางการวางแผนการใช้ที่ดิน**. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 35 น.
- พิทยากร ลิ้มทอง. 2552. **การชะล้างพังทลายของดินและการอนุรักษ์ดินและน้ำ**. หน้า 12-60. ใน **การอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตพัฒนาที่ดิน**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2557. **เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://digitallib.stou.ac.th/handle/6625047444/2457> (วันที่ 9 กันยายน 2562)
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2553. **เศรษฐกิจพอเพียง**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล http://www.chaipat.or.th/site_content/40-17/44-2010-10-08-04-48-06.html (วันที่ 9 กันยายน 2564)
- มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. 2555. **ดิน น้ำ ป่า เชื่อมโยงถึงกัน**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <http://www.seub.or.th/index.php?option> (วันที่ 9 กันยายน 2562)
- วันชัย จันทร์ฉาย, วันเพ็ญ ทองจุฑา, ศิริพงษ์ อินทรมงคล และพันธ์ ขำเกลี้ยง. 2530. **การวางแผนการใช้ที่ดินกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6**. วารสารพัฒนาที่ดิน. 24 (261): 28-32.
- ศรีบุญวงศ์ ชัยวัฒนกุล. 2560. **แนวทางการวางระบบการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย**. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 7 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, น่าน. 601 น.
- ศูนย์อุทกวิทยาชลประทานภาคใต้. 2568. **ปริมาณน้ำท่า/ผั่งน้ำ**. กรมชลประทาน. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://hydro-8.com/> (วันที่ 6 มีนาคม 2568).
- สถิตย์ วัชรกิตติ. 2521. **ระบบการแบ่งแยกการใช้ประโยชน์ที่ดิน**. ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- สมเจตน์ จันทร์วัฒน์. 2526. **การอนุรักษ์ดินและน้ำ**. เล่มที่ 2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. 654 น.
- สิทธิโชค สุภาวรรณ . 2567. **ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง พื้นที่ชุ่มน้ำที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกกำลังประสบปัญหาน้ำที่ไม่ใสเหมือนเดิม เริ่มมีน้ำเค็มเข้ามาปะปน แอมยังถูกรุกรานด้วยพืชต่างถิ่น จนทำให้อาณาเขตของทะเลสาบน้ำจืดแห่งนี้นำวิกฤตกังวลพอสมควร**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://ngthai.com/environment/75491/> (9 กันยายน 2568)
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพัทลุง. 2561. **ของดีประจำจังหวัด**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/phatthalung/more_news.php?page=3&cid=4 (วันที่ 12 มีนาคม 2568)
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดพัทลุง. 2566. **ยุทธศาสตร์**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล. <https://www.opsmoac.go.th/phatthalung-home> (วันที่ 5 มีนาคม 2568)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13> (วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2568)

- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563. ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคและจังหวัด แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th>, (วันที่ 5 มีนาคม 2568)
- สำนักงานจังหวัดพัทลุง. 2565. แผนพัฒนาจังหวัดพัทลุง 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <https://www.phatthalung.go.th/2022/frontpage/> (วันที่ 6 มีนาคม 2568)
- สำนักงานชลประทานที่ 15. 2566. โครงการชลประทานจังหวัดพัทลุง. กรมชลประทาน. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <http://irrigation.rid.go.th/rid15/nst/mechanicalstaff.php> (วันที่ 10 มีนาคม 2568).
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2536. **ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ**. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file)
- _____. 2542. **ตารางทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่นจังหวัดพัทลุง**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- _____. 2554. **ความเข้าใจ อนุสัญญาแรมซาร์**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: http://www.wwf.or.th/what_we_do/wetlands_and_production_landscape/ramsarconversion 4 พ.ย. 2567.
- _____. 2555. **ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ. (Shape file).
- _____. 2566. **พื้นที่ชุ่มน้ำ**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล <http://wetlands.onep.go.th/> (7 มีนาคม 2568)
- _____. ม.ป.ป. **เรื่องทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทยและมาตรการการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- _____. **แรมซาร์ไฮด์ของประเทศไทย**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: http://www.wwf.or.th/what_we_do/ (20 พฤศจิกายน 2567)
- สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2556. **เขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มาตรฐาน 1: 50,000**. สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- สำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง. 2568. **ฐานข้อมูลด้านประมงในพื้นที่จังหวัดพัทลุง**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/welcome/fpo-phatthalung> (5 มีนาคม 2568)
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง. 2564. **ข้อมูลปศุสัตว์จังหวัดพัทลุง**. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://pvlo-pal.dld.go.th/webnew/index.php/th/> (5 มีนาคม 2568)
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2552. **ทรัพยากรการท่องเที่ยว**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <http://legacy.orst.go.th/?knowledges> (28 มกราคม 2565)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2564. **ข้อมูลเกษตรจังหวัดพัทลุง**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <http://www.oae.go.th>, (3 มีนาคม 2568)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2556. **สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2556 - จังหวัดพัทลุง**. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <http://www.nso.go.th>, (5 มีนาคม 2568)

- _____ . 2564. **โครงการการพัฒนาข้อมูลสถิติและสารสนเทศระดับพื้นที่ 76 จังหวัด/18 กลุ่มจังหวัด**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/ (วันที่ 7 มีนาคม 2568)
- _____ . 2566. **ข้อมูลสถิติแรงงาน**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/index.aspx>, (4 มีนาคม 2568)
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 14. 2567. **ติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดินภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ครั้งที่ 1/2568 ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://epo14.pcd.go.th/th/news/detail/178336> (13 มีนาคม 2568)
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพัทลุง. 2566. **ศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร**. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://www.industry.go.th/phatthalung/> (วันที่ 7 มีนาคม 2568)
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2560. **พื้นที่เขตป่าไม้ถาวรนอกเขตป่า มาตรฐานส่วน 1:50,000**. กรมพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ. (Shapefile).
- สำนักธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม. 2559. **พื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก และน้ำท่วมฉับพลันประเทศไทย (54 จังหวัด 1084 ตำบล)**. กรมทรัพยากรธรณี. [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: http://www.dmr.go.th/ewt_news.php?nid=99795 (วันที่ 29 มกราคม 2565)
- สำนักบริหารการทะเบียน. 2563. **ข้อมูลจำนวนประชากร (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563)**. กรมการปกครอง, [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://stat.bora.dopa.go.th>, (วันที่ 6 มกราคม 2565).
- สำนักบริหารโครงการ. 2561. **โครงการจัดทำแผนหลักการพัฒนาลุ่มน้ำ ระดับจังหวัด**. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 5-2 น.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2561. **พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2561**. แหล่งที่มา: http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/112/T_0030.PDF. (วันที่ 29 มกราคม 2565).
- สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน. 2548ข. **ลักษณะและสมบัติของชุดดินในภาคใต้ของประเทศไทย**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ. 69 น.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง. 2567. **ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดพัทลุง** [เข้าถึงได้] แหล่งข้อมูล: <https://www.phatthalungpao.go.th/frontpage> (วันที่ 5 มีนาคม 2568)
- Allen, C.D. 2007. Cross-scale interactions among forest dieback, fire, and erosion in northern New Mexico landscapes. *Ecosystems*, 10: 797–808.
- FAO. 1993. **Guideline for Land -use Planning**. FAO Development Serial. FAO, Rome.
- FAO and DLD. 1973. **Soil Interpretation Handbook for Thailand**. Land Classification Division, Department of Land Development, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Bangkok, Thailand, Chapter x : x1- x22.
- Ministry of Foreign Affairs of Thailand. 2017. **Sufficiency Economy Philosophy: Thailand's Path towards Sustainable Development Goals**. 2nd Edit. Ministry of Foreign Affairs of Thailand, Bangkok. 126 p.

- Kristensensen. P. 2004. **The DPSIR Framework**. Paper presented at the 27-29 September 2004 workshop on a comprehensive / detailed assessment of the vulnerability of water resources to environmental change in Africa using river basin approach. UNEP Headquarters, Nairobi, Kenya.
- Soil Survey Staff. 1996. **Keys to Soil Taxonomy**. 9th edition. Natural Resources Conservation Service United States Department of Agriculture, The USA. 332 pp.

Land Development Department